

KAZALO VSEBINE

1	POVZETEK	6
2	UVOD.....	8
2.1	Formulacija hipotez in metod dela.....	8
3	TEORETIČNI DEL.....	12
3.1	Ivan Cankar.....	12
3.2	Na klancu – rod in otroštvo	12
3.3	Vrhnika, prečuden kraj	19
3.4	V Cukrarni je zorela slovenska moderna.....	20
3.5	Literarni začetki.....	22
3.6	Ivan Cankar in slovenska moderna	23
3.7	Cankarjevo pesništvo	24
3.8	Cankarjevo pripovedništvo (kratka pripovedna proza).....	25
3.9	Cankarjevo pripovedništvo (romani, povesti, dolge novele)	31
3.10	Cankarjeva dramatika.....	41
3.11	Cankarjeva publicistika.....	45
3.12	Vrednost in aktualnost Cankarjevega dela.....	51
4	EKSPERIMENTALNI ALI EMPIRIČNI DEL	52
4.1	Anketni vprašalnik.....	52
4.2	Analiza anketnega vprašalnika	57
4.3	DELAVNICA » Ko preteklost sreča prihodnost «.	69
4.4	Obisk Cankarjeve spominske hiše- stopimo nekaj korakov nazaj v preteklost in začutimo Cankarjev čas70	
4.5	Obisk spominske sobe Ivana Cankarja na Rožniku	78
4.6	Ogled filma o Ivanu Cankarju	88
4.7	Ivan Cankar v silhueti.....	91

4.8	Intervju z ddr. IGOR GRDINA	94
4.9	Ivan Cankar na proslavi ob dnevu samostojnosti in enotnosti na OŠ Prule	107
5	RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	112
6	ZAHVALA	117
7	LITERATURA.....	118
8	CANKARJEVI CITATI.....	120

KAZALO SLIK:

SLIKA 1: JOŽE CANKAR STAREJŠI – OČE IVANA CANKARJA	12
SLIKA 2: NEŽA CANKAR – MAMA IVANA CANKARJA.....	13
SLIKA 3: VRHNIKA NA KLANCU	13
SLIKA 4: POGLED PROTI VZHODU IZ CANKARJEVEGA LAZA.....	14
SLIKA 5: CANKARJEVA ROJSTNA HIŠA NA KANCU OKROG LETA 1925.....	14
SLIKA 6: VRHNIKA – »ČITALNICA«	15
SLIKA 7: OČETOVA TRGOVINA	15
SLIKA 8: ZBIRKA ČRTIC MOJE ŽIVLJENJE	16
SLIKA 9: NA LEVI STRANI MOSTU JE STARA POŠTA, NA DESNI PA NEKDANJA JURČIČEVA GOSTILNA PRI POŠTI, POD MOSTOM PA SE JE ODVIJALA »ENAJSTA ŠOLA«.....	17
SLIKA 10: »ENAJSTA ŠOLA« POD MOSTOM.....	17
SLIKA 11: STARA OSNOVNA ŠOLA NA VRHNIKI	18
SLIKA 12: IVANKA TOMINEC – MESEC – NEUHOLD – CANKARJEVA UČITELJICA.....	18
SLIKA 13: REALKA V LJUBLJANI LETA 1896	19
SLIKA 14: CANKARJEVA POVEST ALEŠ IZ RAZORA	20
SLIKA 15: CUKRARNA OB LJUBLJANICI	20
SLIKA 16: PORTRETI IVANA CANKARJA, JOSIPA MURNA, OTONA ŽUPANČIČA IN DRAGOTINA KETTEJA.....	21
SLIKA 17: SPOMINSKA PLOŠČA SLOVENSKI MODERNI NA CUKRARNI V LJUBLJANI	22
SLIKA 18: PROFESOR NA LJUBLJANSKI REALKI, FRAN LEVEC	22
SLIKA 19: NASLOVNICA PRVE IZDAJE EROTIKE LETA 1899	25
SLIKA 20: NASLOVNICA PRVE IZDAJE VINJETE, 1899.....	26
SLIKA 21: IVAN CANKAR, KRPA NOVA KOBILA, NASLOVNICA, OPREMIL HINKO SMREKAR.....	28
SLIKA 22: NASLOVNICA IVAN CANKAR, MOJE ŽIVLJENJE	29
SLIKA 23: UVOD V PODOBE IZ SANJ, CANKARJEV ROKOPIS.....	30
SLIKA 24: PODOBE IZ SANJ, ROKOPISNI UVOD ZA PRVO IZDAJO LETA 1917	31
SLIKA 25: PRIZOR IZ FILMA PO CANKARJEVEM ROMANU NA KLANCU	33
SLIKA 26: HIŠA MARIJE POMOČNICE V 18. DUNAJSKEM OKRAJU	34
SLIKA 27: CANKARJEV ROKOPIS HIŠE MARIJE POMOČNICE.....	35
SLIKA 28: CANKARJEV ROKOPIS MARTINA KAČURJA	36
SLIKA 29: IZIDOR CANKAR, BRATRANEC IVANA CANKARJA.....	37
SLIKA 30: NASLOVNICA PRVE IZDAJE HLAPECA JERNEJA, OPREMIL HINKO SMREKAR.....	38
SLIKA 31: CANKARJEV ROKOPIS HLAPECA JERNEJA	39
SLIKA 32: IZ CANKARJEVEGA ROKOPISA KOMEDIJE, ZA NARODOV BLAGOR	41
SLIKA 33: PRIZOR IZ CANKARJEVEGA KRALJA NA BETAJNOVI	42
SLIKA 34: PRIZOR IZ CANKARJEVEGA POHUJŠANJA V DOLINI ŠENTFLORJANSKI	43
SLIKA 35: PRIZOR IZ CANKARJEVIH HLAPECV	43
SLIKA 36: PRIZOR IZ CANKARJEVIH HLAPECV	44
SLIKA 37: PRIZOR IZ CANKARJEVE LEPE VIDE	45
SLIKA 38: LJUBLJANSKI ZVON, NASLOVNA STRAN PRVEGA LETNIKA	46
SLIKA 39: SKUPINSKI PORTRET: IMENITNI OBISKOVALCI V SORI, 11. JULIJA 1911. SEDI ŽUPNIK FINŽGAR, ZA NJIM STOJJO (Z LEVE) UMETNOSTNI ZGODOVINAR IZIDOR CANKAR, IGRALEC ANTON VEROVŠEK IN PISATELJ IVAN CANKAR.	47
SLIKA 40: CANKAR V JEČI, KARIKATURA IZ LETA 1913, HINKO SMREKAR	48
SLIKA 41: PLAKAT ZA CANKARJEVO PREDAVANJE V TRSTU	49
SLIKA 42: MESTNI DOM V LJUBLJANI, DANES LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA.....	50
SLIKA 43: FILIP DEMŠAR PRED ROJSTNO HIŠO IVANA CANKARJA	71
SLIKA 44, 45: NAPISA NA HIŠI	71
SLIKA 46, 47: CANKAR IN BRKI	72
SLIKA 48: CANKARJEVA HIŠA	72

SLIKA 49, 50, 51: PREDMETI PRED IN V HIŠI.....	73
SLIKA 52, 53, 54: CANKARJEVI PREDMETI	74
SLIKA 55, 56, 57: DRUŽINSKO DREVO	74
SLIKA 58, 59, 60: PREDMETI V CANKARJEVI HIŠI	75
SLIKA 61, 62, 63: PROSTORI V HIŠI	76
SLIKA 64, 65, 66: PROSTORI.....	76
SLIKA 67, 68, 69: SLIKE V CANKARJEVI HIŠI	77
SLIKA 70, 71, 72: MATERIAL V CANKARJEVI HIŠI.....	77
SLIKA 73, 74, 75: DOKUMENTI V HIŠI.....	78
SLIKA 76: KNJIGA BELA KRIZANTEMA, KI JE NASTALA V ČASU BIVANJA IVANA CANKARJA NA ROŽNIKU	80
SLIKA 77: ODLOMEK IZ KNJIGE BELA KRIZANTEMA.....	80
SLIKA 78: NA POTI DO CANKARJEVEGA VRHA	82
SLIKA 79: GOSTILNA NA CANKARJEVEM VRHU – NA ROŽNIKU	82
SLIKA 80: GOSPODARSKO POSLOPJE V KATEREM JE NEKAJ ČASA BIVAL IVAN CANKAR IN KJER JE DANES NJEGOVA SPOMINSKA SOBA.....	82
SLIKA 81: PRED VHODOM V CANKARJEVO SPOMINSKO SOBO- RAZISKOVALEC LUKA LINDIČ. 83	
SLIKA 82: POSTELJA Z OMARICO V SPOMINSKI SOBI	83
SLIKA 83: PORTRET IVANA CANKARJA NA STENI	84
SLIKA 84, 85, 86: KNJIŽNA OMARA, SPOMINSKA STENA S FOTOGRAFIJAMI.....	84
SLIKA 87: ROJSTNI KRAJ IN ROJSTNA HIŠA NA VRHNIKI, TER NJEGOVO BIVALIŠČE NA ROŽNIKU	85
SLIKA 88, 89, 90: PODOBE IVANA CANKARJA.....	85
SLIKA 91: NASLOVNICA DVEH LITERARNIH UMETNIN IVANA CANKARJA.....	85
SLIKA 92: DOPRSNI KIP	
SLIKA 93: RAZISKOVALEC PRED DELOVNIM KOTIČKOM Z REPLIKO KNJIGE PODOBE IZ SANJ . 86	
SLIKA 94, 95, 96, 97: DETAJLI IZ KNJIGE PODOBE IZ SANJ	86
SLIKA 98: NOTRANJI INTERIER	88
SLIKA 99: SILHUETE.....	91
SLIKA 100: SILHUETE.....	92
SLIKA 101: IVAN CANKAR V SILHUETI	92
SLIKA 102: SILHUETA NAJVEČJEGA SLOVENSKEGA PISATELJA	93
SLIKA 103: NASLOVNICA KNJIGE	94
SLIKA 104: MLADA RAZISKOVALCA: FILIP DEMŠAR, 9.B IN LUKA LINDIČ, 9.A	95
SLIKA 105: DDR. IGOR GRDINA	95
SLIKA 106: INTERVJU.....	96
SLIKA 107: RAZISKOVALCA V INTERVJUJU Z GOSTOM	98
SLIKA 108: RAZISKOVALCA Z GOSTOM DDR. IGORJEM GRDINO NA OŠ PRULE PRED OSNOVNOŠOLCI.....	106
SLIKA 109: PROGRAM	107
SLIKA 110: PRIPRAVA PROSTORA	108
SLIKA 111: PEHAR SUHIH HRUŠK, SKODELICA KAVE IN MATER JE ZATAJIL	108
SLIKA 112: PROSLAVA OB DNEVU SAMOSTOJNOSTI IN ENOTNOSTI.....	109
SLIKA 113: NASTOPAJOČI.....	109
SLIKA 114: RAZISKOVALCA IN VODITELJA PROSLAVE.....	110
SLIKA 115: IVAN CANKAR V DRŽAVNEM ZBORU	115
SLIKA 116: VELIKI SLOVENSKI PISATELJ	115
SLIKA 117: CANKAR, SKODELICA KAVE IN ODNOS MLADINE DO NJEGOVE LITERATURE	121

KAZALO GRAFOV:

GRAF 1: SPOL	57
GRAF 2: V KATEREM KRAJU SE JE RODIL IVAN CANKAR?	58
GRAF 3: CANKARJEVA PREBIVALIŠČA	58
GRAF 4: IVAN CANKAR IN ŠOLANJE	59
GRAF 5: PESNIŠKA ZBIRKA EROTIKA	60
GRAF 6: CANKAR IN ČRTICE	61
GRAF 7: CANKARJEVO ŽIVLJENJE	63
GRAF 8: ROŽNIK IN NJEGOV AVTOGRAM; GRAF 9: NA PRVI ŠOLSKI DAN JE PADEL V LUŽO	63
GRAF 10: PRVI SLOVENSKI PROFESIONALNI PISATELJ ; GRAF 11: NIKOLI NI BIL POLITIČNO AKTIVEN	63
GRAF 12: ...JE BIL ZAPRT V ZAPORU NA LJUBLJANSKEM GRADU; GRAF 13: ENAJSTA ŠOLA	63
GRAF 14: ČRTICE	64
GRAF 15: SKODELICA KAVE	65
GRAF 16: CANKAR IN ZAPOR	66
GRAF 17: KAKO BI CANKARJA PRIBLIŽALI MLADINI?	67
GRAF 18: KAJ MLADINO MOTI PRI CANKARJU?	68
GRAF 19: PREDSTAVNIKI SLOVENSKE MODERNE	69

1 POVZETEK

Sva devetošolca: Luka Lindič, 9.a in Filip Demšar, učenec 9.b razreda OŠ Prule.

Kdaj je pravi čas za Cankarja, da bodo pisatelja mladostniki razumeli. Ko sva to vprašanje postavila svojim sošolcem, sva dobila odgovor: »Ah, dej no, nikoli!«. Cankar je »zatežen« s to mamó, peharjem hrušk, skodelico kave, ki jo je brez razloga zavrnil, da sploh ne omenjamo, da čudno piše, uporablja kar neke besede, skratka - "kr neki".

Prav zato je najina raziskovalna naloga pogumen in zanimiv eksperiment. Pa pogledjmo po korakih.

Najprej so izšli trije stripi, ki so jih ustvarile tri avtorske dvojice: Andrej Rozman Roza in Damijan Stepančič sta pojasnjevala Hlapce in ustvarila strip Hlapci - ko angeli omagajo. Boštjan Gorenc Pižama in Tanja Komadina sta opisala Moje življenje ter spisala in izrisala Moj lajf. Žiga X Gombač in Igor Šinkovec sta premišljevala o Hlapcu Jerneju in njegovi pravici in ustvarila stripovsko basen Hlapec Jernej in pasja pravica.

Potem se je Peter Škerl lotil slikanice, ki združuje književnost in likovno umetnost. To je slikanica o Ivanu Cankarju in njegovi skodelici kave, kjer je izvirno Cankarjevo besedilo v slikarski obliki prvič v celoti ohranjeno, ilustrator pa je dogodke iz njegovega življenja umestil v širši časovno prostorski kontekst.

Avtorji so se vsak na svoj način lotili interpretacije Cankarjevih del, a z enim skupnim, jasnim ciljem - ohraniti duh Cankarja oziroma sporočilo obravnavanega dela. V stripih in slikanici ne gre za napačno in vsiljivo približevanje Cankarja mlajši populaciji za vsako ceno, temveč inteligentno in v nekaterih delih tudi duhovito priredbo. Navdušena sva nad dejstvom, da je nekdo pripravljen približati starejše avtorje in njihove knjige, ki so temelj slovenske literature, mladini v letih, ko jih to ne zanima, a morajo njihova dela prebrati in jih na nek način poskušati razumeti.

Sva vizualna človeka, zato naju je pritegnila že sama veličina in barvitost slikanice Skodelica kave (Peter Škerl – ilustrator). Barve in slike dajo občutek boljše predstavljenosti. Vsi, ki so naju vprašali oziroma videli, kaj bereva, so naju začudeno gledali, zakaj bi to sploh nekdo bral. A ko sva omenila, da je zapis Skodelice kave v slikanici z ilustracijami in angleškim prevodom,

se je zanimanje povečalo. Na podlagi teh podatkov velja sklepati, da se Cankarju med mladimi vendarle obetajo boljši časi.

Ivana Cankarja osnovnošolci poznajo, saj je del učnega načrta. Z Vrhnike je Cankar želel v Ljubljano, iz Ljubljane v cesarsko mesto. V glavnem deželnem mestu je pridobival prve literarne izkušnje in zavedanje o sebi kot umetniku. Po selitvi na Dunaj je spoznaval razdvojenost umetnika in delavca med bliščem velemesta in sivino vsakdanjega življenja na robu družbe. Vrnitev v Ljubljano predstavlja vračanje v bližino doma. Cankarjevo življenje se zaključuje s simbolnim in tudi povsem resničnim koncem zgodovinskega obdobja, v katerem je umetnik živel.

Cankar je opisan kot reven vrhniški otrok kmečko obrtniških staršev saj je živel v materialnem pomanjkanju. V svojih zgodbah opisuje, kako je kot lačen otrok pokradel suhe hruške in si za denar kupil dateljne, namesto, da bi denar prinesel domov. Sovražil je šolo in častil učenost enajste šole. Vseskozi je bil prežet z občutkom krivde in stalnega dolga do matere, ki jo je v svojih delih mnogokrat zatajil. Mati je prav preko Cankarjeve literature postala pojem za trpečo, ponižno, slovensko mater, ki se žrtvuje za otroke. Bila mu je izrazito naklonjena in pripravljena na neskončno žrtvovanje saj ga je poskušala razumeti.

Cankarja sva spoznala kot umetnika z brki in klobukom, ki se celotno življenje spopadal z denarnimi težavami. Njegova dela vsebujejo številne avtobiografske dogodke, ki jih je Cankar resnično doživel. In prav njegova Skodelica kave, naju je vzpodbudila in motivirala za raziskovanje, oz. popotovanje, saj mu njegova skodelica kave ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde. Materi se nikoli ne opraviči, dogodka se je v vsej razsežnosti bolečine spomnil, ko mu je čez nekaj let tuja ženska prinesla kavo. Ob prebiranju slikanice se skozi besedilo in ilustracije razkriva zgodba o krivdi in občutkih, ki jih sproža. V zgodbi sva zaznala pisateljevo trpljenje ob zavrnitvi matere, spomin na vrnitev domov in storjeno krivico ter ponujeno kavo tuje ženske, ki je sprožila spomin na pretekli dogodek.

Meniva, da ni važno na kakšen način nagovarjamo in vzpodbujamo mladino k branju Cankarjevih del, važno je, da se ob vsebini sporočil zamislimo, da skušamo na Cankarja pogledati s plati, ki jo v trenutnem obdobju razumemo in vidimo, saj meniva, da je Cankarjeva literatura še danes presenetljivo aktualna in navdihujoča.

2 UVOD

2.1 Formulacija hipotez in metod dela

Z mentorico sva oblikovala naslov in predpostavila **hipoteze oz. trditve**.

Z raziskovalno nalogo sva želela ugotoviti:

1. Ali učenci vedo, da je se je Ivan Cankar rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu, na Vrhniki, kot osmi od dvanajstih otrok v obrtniško – proletarsko družino trškega krojača?
2. Ali vedo, da je Ivan Cankar prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri) in Rožnika nad Ljubljano? Učenci znajo CANKARJEVA BIVALIŠČA ustrezno prepoznati.
3. Ali učenci vedo, da Ivan Cankar ni maral brati šolskih knjig, a je šolanje končal kot eden najboljših učencev na šoli?
4. Ali so seznanjeni, da je bil **Cankar mojster kratkih zgodb- črtic**, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek?
5. Ali pravilno razmišljajo?

TRDITEV

- Cankar je bil za časa svojega življenja že zelo slaven. Ljudje so hodili na Rožnik, da bi ga videli in morda dobili njegov avtogram.
- Prvi šolski dan je šel Cankar v šolo v nedeljski obleki in padel v lužo. Starejši brat ga je pripeljal domov, kjer se je preoblekel in v stari zakrpani obleki zakorakal čez šolski prag.
- Bil je prvi profesionalni slovenski pisatelj.
- Cankar ni bil (JE) nikoli politično aktiven.
- Cankar je bil nekaj časa zaprt v zaporu na Ljubljanskem gradu.
- Cankarjeva OŠ v katero je hodil se je (NE) imenovala ENAJSTA ŠOLA POD MOSTOM.

6. Ali pravilno razmišljajo, da je Cankar svoje življenje popisal v črticah, ki so izšle v zbirki z naslovom **Moje življenje** leta 1920 kot prva knjiga, izdana po njegovi smrti?
7. Ali razumejo, da mu skodelica kave ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde? In ali znajo na podlagi zapisnih besednih zvez časovno razvrstiti dogajanje?
8. Ali učenci razmišljajo, **kako bi mladini Cankarja približali?**
9. Ali kritično razmišljajo, **kaj mladino pri Cankarju najbolj moti?**
10. Ali vedo, da je Cankar je umrl v ljubljanski bolnišnici, 11. decembra 1918 in da je pokopan na ljubljanskih žalah, v grobnici SLOVENSKE MODERNE z ostalimi predstavniki slovenske moderne?

Z mentorico smo oblikovali naslov in predpostavili **hipoteze oz. trditve**:

1. Učenci vedo, da se je Ivan Cankar rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu na Vrhniki, kot osmi od dvanajstih otrok v obrtniško – proletarsko družino tržaškega krojača.
2. Vedo, da je Ivan Cankar prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri) in Rožnika nad Ljubljano. Učenci znajo CANKARJEVA BIVALIŠČA ustrezno prepoznati.
3. Učenci vedo, da Ivan Cankar ni maral brati šolskih knjig, a je šolanje končal kot eden najboljših učencev na šoli.
4. So seznanjeni, da je bil Cankar mojster kratkih zgodb - črtic, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek.
5. Pravilno razmišljajo in ugotavljajo:

TRDITEV

- Cankar je bil za časa svojega življenja že zelo slaven. Ljudje so hodili na Rožnik, da bi ga videli in morda dobili njegov avtogram.

- Prvi šolski dan je šel Cankar v šolo v nedeljski obleki in padel v lužo. Starejši brat ga je pripeljal domov, kjer se je preoblekel in v stari zakrpani obleki zakorakal čez šolski prag.
 - Bil je prvi profesionalni slovenski pisatelj.
 - Cankar JE bil politično aktiven.
 - Cankar je bil nekaj časa zaprt v zaporu na Ljubljanskem gradu.
 - Cankarjeva OS v katero je hodil se NI imenovala ENAJSTA ŠOLA POD MOSTOM.
6. Na fotografiji prepoznajo dela Ivana Cankarja: Pehar suhih hrušk, Skodelica kave in Mater je zatajil. Pravilno razmišljajo, da je Cankar svoje življenje popisal v črticah, ki so izšle v zbirki z naslovom **Moje življenje** leta 1920 kot prva knjiga, izdana po njegovi smrti.
7. Vedo, da je skodelica kave, tista skodelica kave, ki mu ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde. Na podlagi zapisnih besednih zvez znajo časovno razvrstiti dogajanje.
8. Razmišljajo, **kako bi mladini Cankarja približali**.
Z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami.
Knjige in slikanice bi morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene.
S stripi, z manj besedili.
Z uporabo družbenih omrežij.
9. Pravilno razmišljajo in ugotavljajo, **kaj mladino pri Cankarju najbolj moti**.
Njegov jezik je težek in ga ne razumem.
Knjige so preveč dolge.
V knjigah je premalo ilustracij, barv, aktualnih dogodkov.
Napisane so nezanimivo, premalo akcije.
10. So seznanjeni, da je Cankar umrl v ljubljanski bolnišnici, 11. decembra 1918 in da je pokopan na ljubljanskih žalah, v grobnici SLOVENSKE MODERNE z ostalimi predstavniki slovenske moderne: Dragotin Kette, Josip Murn Aleksandrov in Oton Župančič.

Da bi potrdila hipoteze, sva sestavila anketni vprašalnik, na podlagi katerega sva dobila vzorec odgovorov na postavljena vprašanja. Rezultate sva beležila, jih grafično ponazorila ter razložila rezultate.

METODE, s katerimi sva raziskovala, analizirala in razreševala načrtane hipoteze, so:

- Metoda dela s tekstom (literatura, splet).
- Metoda grafičnih del – anketni vprašalnik, analiza anketnega vprašalnika.
- Praktična izvedba vaj:
 - delavnica: skodelica kave
 - delavnica: izdelava silhuet Ivana Cankarja
 - proslava ob dnevu samostojnosti in enotnosti
- Statistična metoda (izdelava grafikonov).
- Metoda opazovanja izvedenih poskusov, analiza, ugotovitve:
 - Ogled Cankarjeve rojstne hiše na Vrhniki
 - Ogled Enajste šole pod mostom
 - Ogled Cankarjeve hiše na Rožniku nad Ljubljano
- Intervju z gospodom prof. ddr. Igorjem Grdino

Ključne besede: ***Cankar in mladina, slovenski pisatelj, Vrhnika, Skodelica kave***

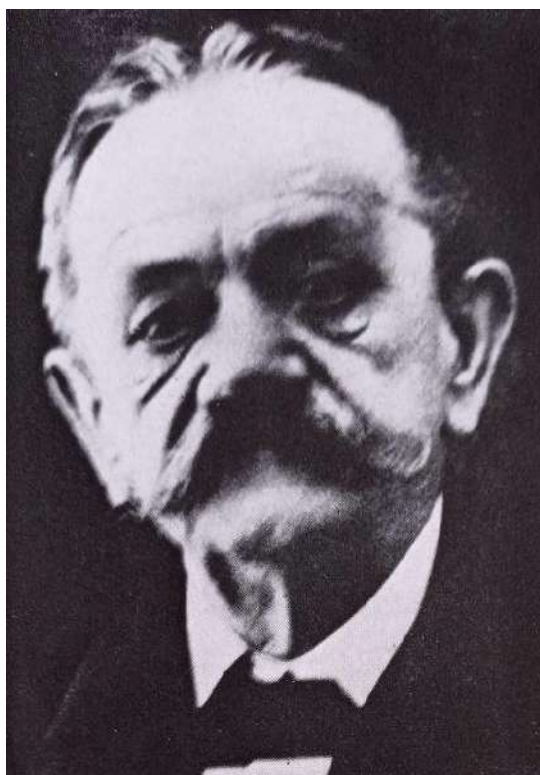
3 TEORETIČNI DEL

3.1 Ivan Cankar

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876 na Vrhniki v tedanji Avstro-Ogrski, rodil se je v delavski družini kot osmi od 12 otrok. Osnovno šolo je obiskoval na Vrhniki. Veljal je za izjemnega učenca, ki pa šole ni pretirano maral in je raje hodil k Ljubljani, ki jo je pozneje poimenoval ¹*enajsta šola pod mostom*. V avtobiografiji *Moje življenje* je enajsto šolo opisal kot »zibel življenja in spoznanja«, medtem ko se mu je osnovna šola, kjer je na slovesnostih večkrat deklamiral pesmi, v spominu prikazovala kot pusta, z vseh strani zadelana, kot prostor trdih, človeku nerazumljivih besed in velikih, na črno tablo napisanih črk.

3.2 Na klancu – rod in otroštvo

Ivan Cankar, veliki mojster slovenske besede, se je rodil očetu Jožetu, ki je bil po poklicu krojač, ter mami Neži. Na svet je prišel v hiši Na klancu številka 141, na Vrhniki.

Slika 1: Jože Cankar starejši – oče Ivana Cankarja

¹ Enajsta šola pomeni otroško odkrivanje sveta, prvo pridobivanje življenjskih izkušenj.

Slika 2: Neža Cankar – mama Ivana Cankarja

Cankarji veljajo za star slovenski rod, ki sega vse do začetka 17.stoletja. Živel so po vaseh in zaselkih Polhograjskega hribovja, ter na jugozahodnem delu Ljubljanskega barja. Prvi iz rodu Cankarjev, ki se je odločil, da bi bilo dobro kaj ukreniti in se skopati iz revščine je bil Cankarjev dedek Jakob. Izučil se je za krojača in od kmeta Tomaža Podlipca kupil hišo na vrhniškem Klancu. Posestvu je poleg hiše pripadal še bližnji gozd na Raskovcu, dva laza in kozolec na Košacih. Pri svojem delu je bil uspešen in zato si je ustvaril sloves najboljšega krojača ne le na Vrhniki, ampak tudi v njeni bližnji okolici.

Slika 3: Vrhnika Na Klancu

Slika 4: Pogled proti vzhodu iz Cankarjevega laza

Za posestvo, ki ga je dedek kupil za družino je plačal 193 goldinarjev. Takratna hiša je bila pokrita s slamo, stene pa so bile deloma lesene in deloma zidane. Hiša je bila razdeljena na izbo in vežo, v kateri se je nahajala tudi črna kuhinja, ter manjšo kamro. Leta 1871 je Ivanov oče hišo odkupil in začel delati kot krojaški mojster na Vrhniki, saj se je obrti izučil pri svojem očetu Jakobu. Ivanov oče se je nato poročil z Nežo, Ivanovo mamo in v zakonu se jima je rodilo 12 otrok. Pred Ivanom se je rodilo 7 bratov in sester, vendar pa sta dve sestri, kmalu po njunem rojstvu umrli. Na tem naslovu v hiši Na Klancu se je poleg Ivana rodil le še njegov mlajši brat, najmlajše tri sestre pa so se rodile v stanovanjih, kjer so živeli kasneje.

Slika 5: Cankarjeva rojstna hiša Na Kancu okrog leta 1925

Oče Ivana Cankarja je bil med drugim tudi velik ljubitelj knjig, bil je samozavesten in ponosen človek, zato ni čudno, da je leta 1876, še z nekaterimi drugimi izobraženci ustanovil bralno društvo, ki je kasneje postala čitalnica.

Slika 6: Vrhnika – »Čitalnica«

Krojaško obrt je počasi opustil, saj jo je vztrajno izrivala moderna tekstilna industrija, posledično je zato propadla tudi njegova trgovina z oblačili. Vse bolj in bolj je tonil in se začel vdajati alkoholu, za njegovo številčno družino je morala skrbeti Ivanova mama.

Slika 7: Očetova trgovina

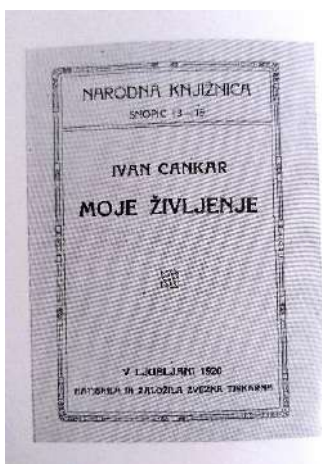
Hiša v katero so se vselili leta 1817, kjer se je Ivan Cankar tudi rodil, je leta 1879 v velikem vrhniškem požaru pogorela. Čeprav so Cankarju prerokovali precej kratko življenje, ker se je prezgodaj rodil in bil zato šibek in slaboten otrok, temu ni bilo tako.

Ob požaru je posestvo Cankarjevih merilo 1hektar in 14 arov in je bilo tik pred nesrečo zarubljeno zaradi velikega dolga, ki ga je povzročil Cankarjev oče z najemno trgovino. Skupaj z dvema gozdovoma, ki so ju imeli Cankarjevi, je bilo posestvo prodano.

Leta 1948 je hiša postala ljudsko premoženje, s katerim upravlja občina Vrhnika. Ker je stara hiša pogorela, je bila leta 1880 postavljena nova zidana hiša, ki je imela delno spremenjen tloris, bila je kar za tretjino večja od stare, po novem pa je imela tudi črno kuhinjo. Hiša je ohranila podoben videz do danes. Danes je preurejena v muzej, ki si ga vsako leto ogleda veliko število obiskovalcev. Na hiši se nahaja spominska plošča, na kateri je zapisano:

V BORNİ KOČI, KI JE STALA
NA TEMELJU TE HIŠE, SE JE
KROJAČU JOŽETU CANKARJU
IN NEŽI, ROJENI PIVK, DNE
10.MAJA 1876 RODIL KOT OSMI OTROK
IVAN CANKAR,
SLOVENSKI PISATELJ.

Ko so Cankarjevi ostali brez hiše, so v tem času ostali brez vsega. Od vse posesti, ki so jo nekoč imeli, jim je ostala le še laz pod Sveto Trojico, zadnji kos zemlje l.1884. To so bili za družino zelo težki časi. Selili so se od enega do drugega najemniškega stanovanja in skušali preživeti vsakdan. Najtežji del bremena je nosila njihova mama Neža. Cankar je njene nadčloveške trude opisal kot čudež, ki si ga niti kasneje ni znal razložiti, kako ji je to uspelo. Njene napore, kako je skrbela za otroke v najtežjem obdobju, ko ni imela denarja, da bi nahranila otroke, je Cankar opisal v črtici *Moje življenje*.

Slika 8: Zbirka črtic *Moje življenje*

Na Vrhniki je Cankar veljal za slabotnega in sanjavega dečka z velikimi modrimi očmi. Svojo učno pot je začel v enajsti šoli pod mostom, kjer je končal šest razredov osnovne šole. Čeprav je mislil, da je šola njegov največji sovražnik, je zadnja dva razreda končal kot najboljši učenec. V tistih časih je bila šola v prostorih, kjer bila včasih mežnarija in jo lahko še danes obiščemo, saj stoji nasproti farne cerkva Sv. Pavla.

Slika 9: Na levi strani mostu je Stara Pošta, na desni pa nekdanja Jurčičeva gostilna Pri Pošti, pod mostom pa se je odvijala »enajsta šola«

Slika 10: »Enajsta šola« pod mostom

Tudi kasneje, ko je obiskoval višje razrede je veljal za najboljšega učenca, zato so ga pogosto vključili v šolske nastope, kjer je lahko deklamiral. Njegov najbolj znan nastop, se je zgodil 26. avgusta leta 1888, ko so na Vrhniki pripravili proslavo ob 40 – letnici vladanja Franca Jožefa 1.. To je bil tako velik in pomemben nastop, da so o njem poročali celo v obeh takratnih ljubljanskih dnevnikih, Slovenskem narodu in Slovincu.

Slika 11: Stara osnovna šola na Vrhniki

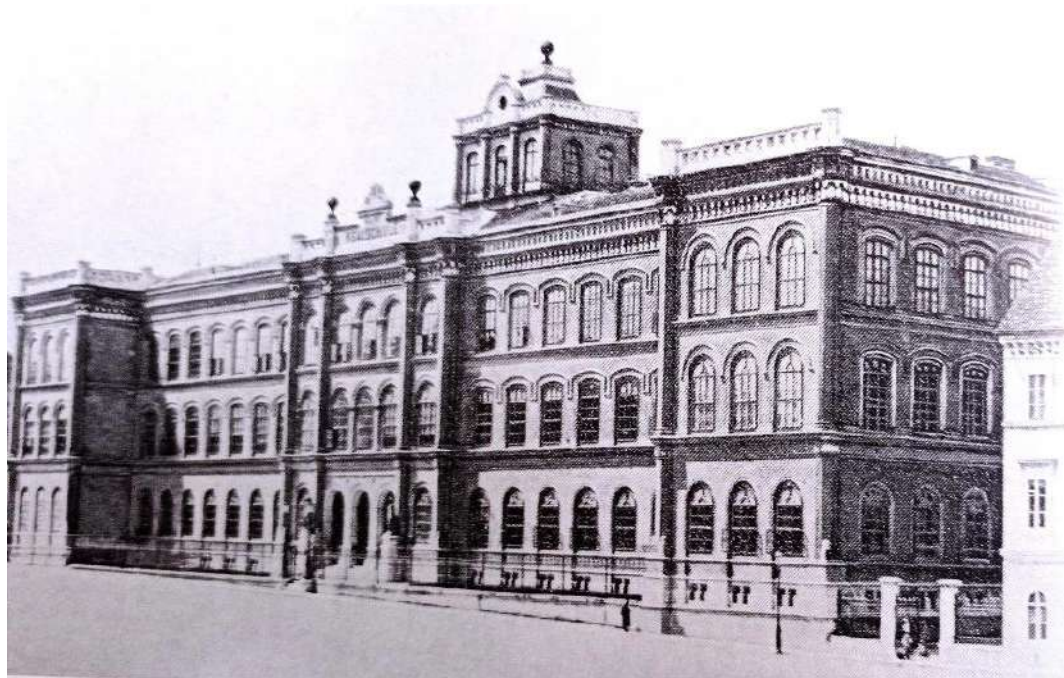
Prva učiteljica, ki je poučevala malega Ivana, je bila mlada Ljubljankanka Ivanka Tominec, zaradi katere je moral že drugi dan pouka za kazen v kot. Kljub temu, da nista začela najbolje, sta se kasneje v času šolanja dobro razumela. Ko je kasneje, kot dijak obiskoval ljubljansko realno, ga je go. Tominec, celo gmotno podpirala.

Slika 12: Ivanka Tominec –Cankarjeva učiteljica

Ker je Cankar močno izstopal po svoji bistrosti, so se vrhniški veljaki odločili, da bi bilo dobro, da ga pošljejo v ljubljanske šole in da mu bodo celo finančno pomagali.

S tem se mu je odprl nov svet, saj je mlademu vedoželjnemu fantu, Ljubljana predstavljala najlepšo podobo iz sanj, predstavljala je novo upanje, da se bo končno lahko rešil bridkosti in težav.

Slika 13: Realka v Ljubljani leta 1896

3. 3 Vrhnika, prečuden kraj

Kljub temu, da Cankar na Vrhniki ni preživel brezskrbnega otroštva in ga nanj veže kar nekaj grenkih spominov, je vseeno ostal kraj, v katerega se je zmeraj rad vračal. Vedno znova Vrhniko odkrivamo v njegovih pripovedih, kjer natančno opisuje nekatere njene dele in okolico. Eno od njegovih del, kjer piše tudi o domačih krajih je njegov roman iz leta 1902, z naslovom ²Na klancu, v katerem je Klanec, kot se je imenoval severovzhodni del Vrhnike dobil simbolični pomen za socialno bedo. V romanu je slikovito opisal življenje na Klancu, kjer niso stale lepe bele hiše, pač pa se je bil dan za dnem boj za preživetje, ki ga je spremljalo nezaupanje, strah in lakota.

Enega najlepših in najbolj čustvenih zapisov o Vrhniki pa najdemo v povesti iz leta 1907, Aleš iz Razora.

² Na klancu je kratki simbolistični roman.

Slika 14: Cankarjeva povest Aleš iz Razora

V njej opiše, kako močno je njegovo domotožje in kako ga vedno znova vleče k sebi. »Vrhnika, prečuden kraj!« zapiše v povesti.

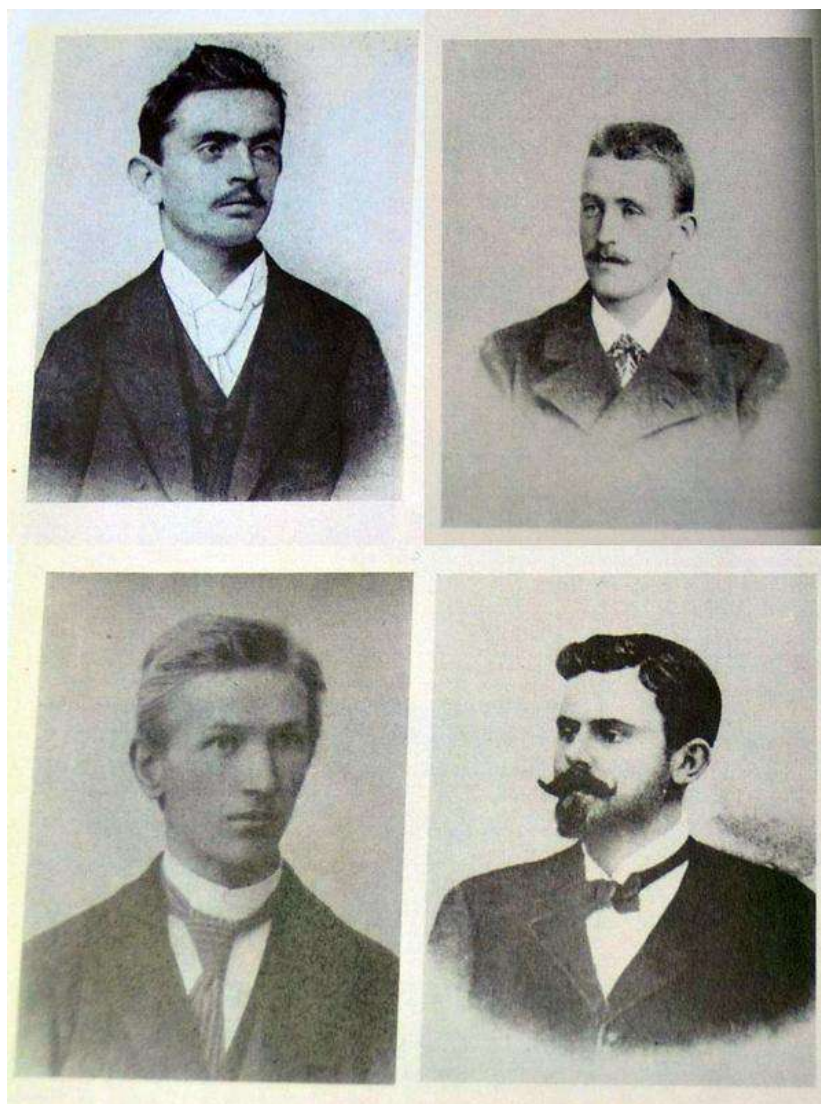
3.4 V Cukrarni je zorela slovenska moderna

Na Poljanski 40, so nekoč postavili šestnadstropno poslopje, kjer je 1828 začela delovati tovarna sladkorja. Bila je nadvse uspešna saj se je leta 1853 še razširila, leta 1858 pa končala v ognjenih plamenih, takrat pa se je končala tudi njena tovarniška dejavnost. Cukrarno so kasneje za silo obnovili in jo najprej uporabili za prehodno vojašnico, kasneje pa je služila predvsem kot stanovanja za reveže. Postala je glavno pribežališče predvsem za berače in brezdomce, kar je bilo še posebej aktualno po velikem potresu v Ljubljani leta 1895.

Slika 15: Cukrarna ob Ljubljani

Tako je nanese, da se je v prostorih Cukrarne jeseni leta 1895 skupaj s svojo dijaško gospodinjjo Polono Kalan naselil takrat mladi pesnik Josip Murn. Stanovala sta v dvoriščnem traktu stavbe, v njenem drugem nadstropju. Skromno najemniško stanovanje je imelo dve sobi, v eni je bivala gospodinja, v drugi pa njeni dijaki. Mladi Murn se je pogosto družil s svojimi prijatelji iz Zadruga, Kettejem, Župančičem in Cankarjem in zato so se pogosto srečevali prav pri njem v Cukrarni, kjer so imeli literarne pogovore.

Slika 16: Portreti Ivana Cankarja, Josipa Murna, Otona Župančiča in Dragotina Ketteja

Malo pred smrtjo, se je k Murnu priselil tudi Kette. Leta 1955 so tu postavili spominsko ploščo in nanjo zapisali, da je tukaj nastajala in zorela slovenska moderna. 26. aprila 1899 je najprej umrl Kette, 18. junija 1901, pa še Murn. Prvi je štel 23 let, drugi pa 22.

Slika 17: Spominska plošča slovenski moderni na Cukrarni v Ljubljani

Življenje v Cukrarni je opisal tudi Ivan Cankar in sicer v povesti z naslovom Življenje in smrt Petra Novljana, ki je izšla leta 1903, nato pa še v kratkem romanu z naslovom Nina leta 1906, ter v drami Lepa Vida leta 1912.

3.5 Literarni začetki

Cankar naj bi začel pisati že v otroštvu, kot je zapisal v svojem delu Moje življenje, naj bi zložil pesem o štrboncljih, vrsti sliv. Bolj resno pa se je lotil poezije in ostalih literarnih del, ko ga je zanje kot dijaka navdušil njegov tedanji profesor Fran Levec. V mladem Cankarju je že takrat odkril njegov talent za pisanje. Profesor Levec pa ni bil edini, ki mu je dal zagon, saj se je zelo dobro počutil v dijaški Zadrugi, s pomočjo katere je razvil njegovo živahno literarno dejavnost.

Slika 18: Profesor na ljubljanski Realki, Fran Levec

Najstarejši še ohranjen Cankarjev rokopis sega v januar leta 1891 in nosi naslov Pesmi Ivana Cankarja, v tem času je obiskoval tretji razred realke. Njihova vsebina je večinoma ljubezenska in domoljubna in napisana po vzoru Prešerna, Gregorčiča, Jenka in Levstika.

Leta 1892 je bila natisnjena njegova prva pesem z naslovom Pes, maček in miši. Najdemo jo lahko v takratnem otroškem glasilu Vrtec, a ne s podpisom Ivana Cankarja, pač pa pod psevdonimom Prepiračev. Svoj prvi honorar za objavljeno delo, pa je dobil za romanco Ivan Kacijanar. Pesem je izšla leta 1893 v literarnem glasilu Ljubljanski zvon, zaslužil pa je zanj en goldinar.

Njegovo prvo prozno delo, naj bi nastalo okrog leta 1892, objavljeno pa je bilo v rokopisni Knjigi tretješolcev ljubljanske realke, kjer so zbrana dela več učencev, njegovo delo pa ima naslov Nekaj iz dnevnika mojega prijatelja. Kot petošolec pa leta 1893 objavi v dijaški prilogi Rimski katolik, svoje prvo samostojno prozno delo z naslovom Moj prvi pogled na morje.

V tem času njegove črtice počasi postajajo slogovno zahtevnejše, svoja dela pa v tem obdobju največkrat objavlja v Ljubljanskem zvonu, Slovenskem narodu in Slovencu. Zanimivo je, da je svoja začetna dela vedno podpisoval v šifrah ali pod psevdonimi, kot so: A.B., Alojzij Grad, Evstahij, Feliks Vran, Štefan Smuk, C-r., Ivan Mot, Petošolec, Vazilij in mnogo drugih.

3. 6 Ivan Cankar in ³slovenska moderna

Po pregledu slovenske literarne zgodovine se Ivan Cankar, Župančič, Murn in Kette uvrščajo med najpomembnejše predstavnike slovenske moderne, niso bili pa edini predstavniki, poleg njih so bili tu še Zofka Kvedrova, Fran S. Finžgar, Alojz Gradnik in drugi.

Obdobje moderne traja vse od 1899 (izideta Cankarjeva Erotika in Vinjet, ter Čaša opojnosti Otona Župančiča) pa do 1918, ko Ivan Cankar umre in se konča prva svetovna vojna.

Obdobje moderne označujemo kot neko razvojno literarno obdobje, ki nadgrajuje realizem, naturalizem in postromantiko. Pri Cankarju najbolj izstopa literarna smer nove romantike, ki nadgrajuje staro romantiko v poetičnem, čustvenem in domišljjsko bogatem smislu. Dekadenca, za katero je značilno iskanje izjemne lepote, bolečnih in sprevrženih oblikah življenja, se je Cankar odpovedal že zelo zgodaj, zato je v njegovih delih od leta 1900 dalje ne

³ Slovenska moderna v književnosti med letoma 1899 in 1918, izhaja iz besede modernus, kar pomeni nedaven, sodoben ali sodobna.

najdemo več. Če v Cankarjevi prozi najdemo simbolizem le na ravni prisposodob, je impresionizem ena glavnih značilnosti v Cankarjevem stilu. Zanj je značilno, da skuša ujeti trenutek, razpoloženje svojega osebnega vtisa, zato uporablja veliko okrasnih pridevkov, v ospredje pa postavlja čustva. Podobe iz sanj, so delo, značilno za ta slog. Cankar se je teh novih literarnih smeri lotil predvsem po prihodu iz Dunaja.

3.7 Cankarjevo pesništvo

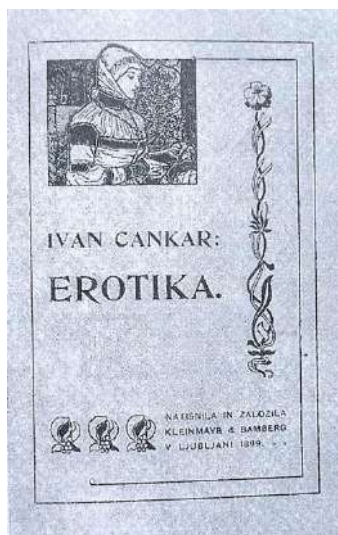
Lahko bi rekli, da se je Cankarjevo literarno ustvarjanje začelo s pesništvom, ki sta ga na začetku navdihovala Prešeren in Gregorčič, kasneje pa tudi Aškerc, ter nemški pesnik Heine, ter njegov cikel pesmi z naslovom Helena, ki je izšel leta 1896. Ko pa se je vrnil iz Dunaja, pa ga je začel zanimati tudi francoski pesnik Verlaine, ter nemški pesnik Dehmlom.

Cankarjevo mladostno pesništvo se nekako konča z zbirko *Erotika* (1899), kjer še zasledimo dekadenco, zakaj pa je izbral ravno takšen naslov za svojo zbirko, pa ne vemo natančno. Lahko bi šlo morda za izzivanje takratne ⁴konzervativnosti, ali pa le zaradi njene vsebine.

Celotna zbirka je sestavljena iz štirih ciklov. Prvi nosi naslov Helena in v njem opeva na romantičen način nedosežene in neuslišane ljubezni. Drugi cikel Iz lepih časov prinaša predvsem ljubezenske pesmi, v katerih je veliko čustev in misli. V tretjem ciklu pa se pojavi veliko ⁵dekadenčnih vplivom, saj je navdih zanje našel v času, ko je bil na Dunaju od leta 1896 do 1897, zato ni presenečenje, da nosi naslov Dunajski večeri. V njih najdemo motive iz velemestnega življenja, kjer se dogaja prostitucija in prešuštništvo, ter socialne kritike življenja. Zbirka se konča s ciklom Romanca, kjer so zbrane epske pesnitve. Zanimivo je, da je bila večina pesmi v zbirki že prej objavljenih v Ljubljanskem zvonu.

⁴ Konzervativna oseba se zavzema za ohranjanje in spoštovanje tradicionalnih pogledov in vrednot družbe, v kateri živi.

⁵ **Dekadenca** (lat. *decadentia*, *de* + *cadere* (pasti), torej = razpadanje, upadanje) pomeni postopno izgubljanje, izginjanje ustvarjalnih sil, energije, vitalnosti, doseženega standarda oziroma ravni. Lahko pomeni tudi propadanje doseženih vrednot in institucij.

Slika 19: Naslovnica prve izdaje Erotike leta 1899

Izid zbirke pa v takratni javnosti ni bil dobro sprejet, še posebej kritična je bila katoliška cerkev, zaradi njene vsebine. Zbirka je izšla v nakladi 1000 izvodov. Takratni ljubljanski nadškof Anton Bonaventura Jeglič je takoj po izidu pokupil vse izvode, ki so bili na voljo, menda naj bi jih bilo kar 700 in jih dal sežgati. A Cankar se ni predal in je zbirko nekoliko spremenil, ter jo ponovno izdal čez dve leti.

Toda še preden je izšla zbirka *Erotika*, je Cankar vedel, da se ne bo usmeril le v pesništvo, pač pa se bo raje izražal v prozi. Nekoč je pisal Otonu Župančiču, ter mu povedal, da se nekako ne vidi v zlaganju verzov, kot on in Kette, pač pa bo njegov pravi karakter našel svoje mesto v noveletah ali pa morda v drami, nikakor pa ne v verzih.

3.8 Cankarjevo pripovedništvo (kratka pripovedna proza)

Cankarjevo pripovedništvo se začne s kratko pripovedno prozo, ko napiše *Vinjete* leta 1899 in se konča z zbirko črtic *Podobe iz sanj* objavljeno leta 1917.

V tistem času so bile bistvene novosti, ki so se začele pojavljati v kratkem pripovedništvu iz območja romantike, dekadence in impresionizma, pojavijo pa se tudi pomembni vplivi ruskega psihološkega realizma, katerega predstavniki so bili Dostojevski, Tolstoj in Gogolj, pa tudi francoskega naturalizma, ki sta se ga posluževala Maupassant in Zola. A Cankar se je v svoji pripovedniški prozi naslanjal tudi na slovenske pisatelje, ki so ustvarjali v obdobju med romantiko in realizmom, to so bili Jurčič, Tavčar, Jenko in Kersnik.

Kot kaže je bila za Cankarja najpomembnejša oblika v kratki pripovedni prozi ravno črtica. To je kratka pripoved, ki je v svoji vsebini nadvse subjektivna, Močno je zaznamovana z Impresionizmom, njena značilnost pa je ta, da je kratka, njen zapis pa vsebuje osebno razčustvovanost. Cankar je s črticami začel svojo pripovedniško pot, ki je kasneje postala njegova osrednja zvrst in se je v njej znal mojstrsko izražati.

Kot že rečeno, so *Vinjete* njegova prva prozna knjiga. Njena vsebina zajema 28 črtic oziroma kratkih pripovedi in pa programski spis z naslovom Epilog.

Slika 20: Naslovnica prve izdaje *Vinjete*, 1899

Izraz vinjete pa ne pomeni le trtna vitica, pač pa tudi književni izraz za knjižni okrasek, ki ga najdemo na začetku ali na koncu knjige v obliki trtne vitice.

V tej zbirki z značilnim naslovom se nahaja skicirno besedilo, prevladujejo črtice za katere je značilno, da je zunanje dogajanje samo nakazano ali pa je dokaj nejasno, meje med resničnostjo in prividi pa so v veliki meri zabrisane. Imajo pa velik poudarek na čutnosti, prepletajo se sanje, podzavest in blodnje in hrepeni k duhovnemu.

Kar nekaj njegovih črtic je dekadencijskih, med njimi *Tisti lepi večeri*, *Marta in Magdalena*, *V pozni jeseni*, *Nina*. V zbirki pa so našle prostor tudi tiste s satirično vsebino: *O človeku, ki je izgubil prepričanje*, pa psihološko etične: *Moja miznica* in socialnokritične: *O čebelnjaku*.

Cankar je večinoma ⁶črtice pisal v prvi osebi in nič drugače ni tudi pri *Vinjetah*. V *Epilogu*, ki ga najdemo v zbirki, pa se je opredelil predvsem na osebno izpoved, kjer je zapisal: »Moje oči niso mrtev aparat »; moje oči so pokoren organ moje duše, moje duše in njene lepote, njenega sočutja, njene ljubezni in njenega sovraštva...«

Leta 1901 izide njegova zbirka kratkih pripovedi in dolgih novel *Knjiga za lahkomišelnje ljudi*, v kateri je še deset neobjavljenih pripovedi (*Iz predmestja*, *Krona*, *Križev pot*, *Profesor Kosirnik*, *Pred ciljem*...) s tematiko socialno- moralnih vprašanj, ter njihova kritika. Še posebej med njimi izstopa pripoved *Križev pot*, kjer Cankar opisuje revščino in hrepenenje proletarskih otrok, ter številne konflikte, ki so jih imeli ljudje z uradnimi službami. Je tudi nekakšna predhodnica kasnejši pripovednih del, ki jih najdemo v Cankarjevem poznejšem ustvarjanju, na primer v romanu *Na klancu*, v povesti *Kurent* itd.

Leta 1903 se v zbirki kratkih pripovedi *Ob zori* še bolj približa smeri družbene kritičnosti. V nasprotju med sanjami in resničnostjo, ter čustvi se vedno bolj nagiba k pisanju o socialnih razlikah med ljudmi, v ospredje stopi predvsem občutljivost na storjene oziroma namišljene krivice. Tu je le nekaj naslovov iz zbirke: *Pred gostilnico*, *Rdeča lisa*, *Sestanek na Rušah*, *Šivilja*, *Odložene suknje*, *Mimi in druge*.

V obdobju od 1902 do 1904 je nastajala zbirka *Mimo življenja* s katero se nekako končuje mladostniško obdobje njegove kratke pripovedne proze, ki pa je izšla šele po njegovi smrti leta 1920. Več kot polovico zbirke predstavljajo kratke črtice v katerih nastopa kot osrednji lik umetnik, ki se sprašuje o smislu človekovega bivanja, ter si zastavlja ključna vprašanja o življenju samem, o vdanosti človeka v usodo. *Mimo življenja*, *Brez doma*, *Lepa Vida*, *V temi*, *Poet*... so le nekatere črtice iz te zbirke. Novo Cankarjevo obdobje v njegovem pripovedništvu se začne tik pred letom 1910, ko izidejo še tri njegove zbirke. Najprej leta 1907 *Krpanova kobila*, prihodnje leto 1908 *Zgodbe iz doline šentflorjanske* in zadnja leta 1909 *Za križem*.

⁶ Črtica je v književnosti modernistična oblika zelo kratke pripovedi, ki pripoveduje o enem samem dogodku ali drobnem doživetju. Je zelo kratka, osebno obarvana zgodba, katere večji del je impresionistična pripoved. Črtica je navadno brez prave zgodbe. Z njo nam pisatelj zgoščeno prikaže en dogodek, drobno doživetje, oriše človekovo čustveno razpoloženje ali le bežen vtis o čem.

Slika 21: Ivan Cankar, *Krpanova kobila*, naslovnica, opremil Hinko Smrekar

V prvi je večji del namenjen satiram, ki nastavljajo ogledalo takratnemu meščansko gledališkemu življenju na Slovenskem, katerega glavni nosilec je bi Fran Govekar. Poleg dolge novele *Poslednji dnevi Štefana Poljanca* so v zbirki še kratke pripovedi *Na otoku*, *Nespodobna ljubezen* in *Spomladi*. Še posebej pretresljiva je prav zadnja, ki izhaja iz dunajskega delavskega področja, kjer živi priseljenska družina iz Česke. Govori o deklici Marenki in o njenih otroških pričakovanjih in upanjih, ki so še kako značilna za Cankarjevo pripovedništvo in se zaključijo s tragičnim koncem deklice.

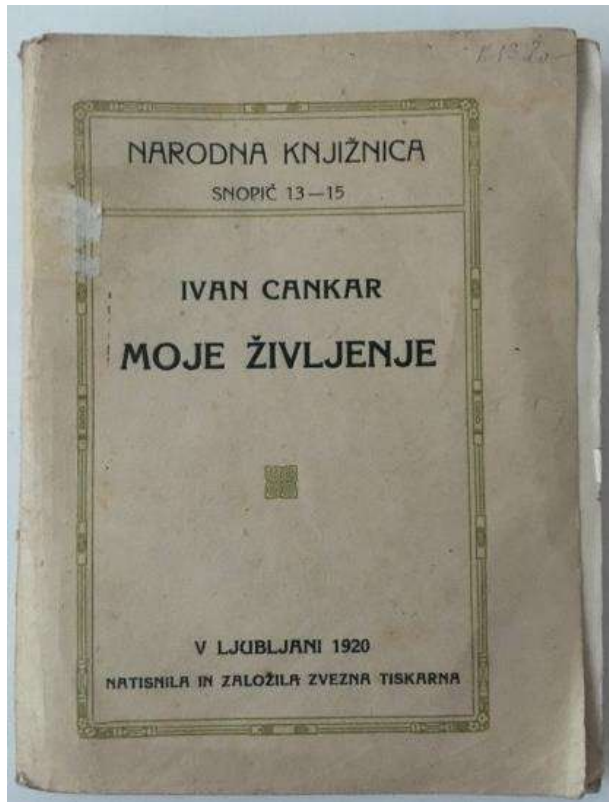
Druga zbirka ima poleg dveh dolgih novel *Polikarp* in *Kancelist Jareb*, še dve Pesmi uvodno in sklepno, ki sta na svoj način prav svojevrstni, saj sta nekakšni »pesmi v prozi« in novelo *Razbojnik Peter*. Tematika je večinoma satirična in predstavlja šentflorjansko hinavščino in svetohlinstvo in je mešanica domišljije in realnosti, s kančkom komičnosti, ki se še najbolj izraža v pripovedi *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*.

Tudi v zbirki *Za križem* se kaže velik vpliv ruskih psiholoških realistov. Zbirka se začne z istoimensko uvodno črtico, ki naj bi simbolizirala trpljenje in upanje. Celotna zbirka temelji na simbolnim protestom proti družbeni krivičnosti. Pripovedi *Jure*, *Pavličkova krona*, *Gospodična*, *Zdenko Petersilka*, »*O domovina, ti si kakor zdravje!*«, *Kovač Damjan* in druge se končajo s sonetom *Epilog in posvečenje*. Značilnost teh pripovedi je predvsem epski način pripovedovanja, ki se večinoma odvija v dunajskih predmestjih, izjemi sta le *Za križem* in *Pozdravljeni!*. Junaki ki nastopajo v delih so večinoma delavski migranti iz slovaške in češke ter njihovi otroci.

Zakaj pravimo, da se z letom 1910 začne novo obdobje v Cankarjevem ustvarjanju? V tem času se je Cankar preselil nazaj v domovino in se nastanil na Rožniku, zato temu obdobju pravimo tudi ljubljansko ali rožniško obdobje, ki traja vse do njegove smrti.

To obdobje zaznamujejo predvsem tri zbirke iz njegove kratke pripovedne proze. *Moje življenje* (1914), *Moja njiva*, ki jo je pripravil leta 1914 a je izšla kar nekaj let kasneje in sicer leta 1935 in *Podobe iz sanj* (1917). Socialna tematika, ki je bila nekako značilna za njegovo dunajsko obdobje se počasi umika vedno pogostejšemu avtobiografskemu motivu, počasi pa se izgublja tudi hrepenenje. V ospredje se postavlja vprašanje o dobrem in zlu, slog pisanja pa je jednat in strnjen.

Zbirko *Moje življenje* se je najprej dalo brati kot podlistek v takratnem časopisu Slovenski narod. Prvi podlistek pa je bil objavljen leta 1914. Celotno zbirko *Moje življenje* so v knjižni obliki izdali leta 1920. Knjigo oblikuje štirinajst črtic, zapisanih v prvi osebi, ki so zapisane po vzoru Trdinovih spominov *Moje življenje* (1905 – 1906). V mojstrsko zapisanih črticah opisuje svoje spomine na otroštvo in rano mladost, vse do svojega odhoda v Ljubljano. V ospredje dogajanja pa postavlja brezmejno požrtvovalnost svoje matere.

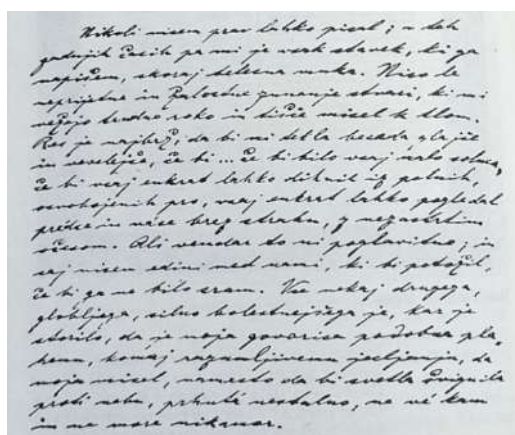
Slika 22: Naslovnica Ivan Cankar, *Moje življenje*

Moja njiva prinaša nov pogled na obsodbo samega sebe in nekakšno etično spoved. Tudi tukaj se materi ne izogne, obravnava jo predvsem v ciklu *Ob svetem grobu*, potem pa so tu še črtice *Njena podoba*, *Sveto obhajilo*, *Na peči*, *Desetnica*, *Greh*, *Skodelica kave*, *Njen grob*, *Naš laz*.

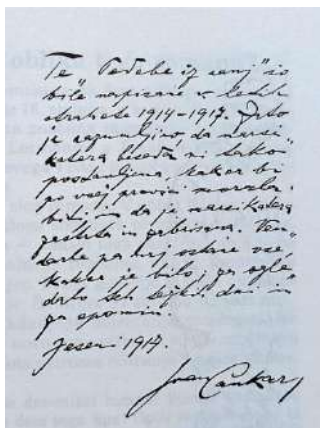
Iz let, ki jih je preživel na Rožniku izhaja tudi cikel *Iz tujega življenja*, ki prikazuje brezobzirno in kruto nasilje, ki ga zna človek izvajati nad živalmi. V njih globoko obsodi takšna dejanja. *Sova*, *Muha*, *Psi*, *Lisjak*, *Firbec* in *Kakadu* so tako imenovane živalske črtice.

Zadnja dva cikla v tej zbirki nosita naslov *Trenutki* in *Naša dolina*. V *Trenutkih* najdemo predvsem drobne, trenutne dogodke, ki jih opiše v *Slamnikih*, *Majskem veselju*, *Večernem gostu*, *Mladosti in Tičnici*, medtem ko cikel *Naša dolina* v marsičem spominja na šentflorjanske zgodbe: *Pravljica*, *Sveti Janez v Biljkah*, *Vojska na Prisojnici*, *Prepir v krčmi*, *Marko*, *Luka in Dioniz*.

Zadnja Cankarjeva zbirka črtic *Podobe iz sanj* velja za enega od vrhuncev Cankarjevega ustvarjanja in je hkrati njegova zadnja knjiga. V njej je zbral enaintrideset pripovedi, ki jih je napisal in večinoma objavil v letih od 1915-1917 v Domu in svetu. Tematsko so črtice ki obsegajo od 7000 pa do 1200 besed vezane na doživljanje grozot prve svetovne vojne. O dogodkih lahko beremo v *Gospodu stotniku*, *Strahu*, *Bebcu Martinu*, *Otrocih in starcih*, *Obnemelosti*, ter v *Sraki in lastovici*. V črtici *Tisto vprašanje* se sprašuje o tem, kakšen je pravzaprav smisel trpljenja in smrti, tematiko kakšna je usoda naroda, in tistih, ki jih je vojna prizadela, ter o odgovornih zanjo pa najdemo v *Ledi*, *Edini besedi*, *Sencah*, *Veselejši pesmi*, *Kadetu Milavcu*, *Ranjencih*, *Kostanju posebne sorte*, ter »*To so pa rože!*«.

Slika 23: Uvod v *Podobe iz sanj*, Cankarjev rokopis

Slika 24: Podobe iz sanj, rokopisni uvod za prvo izdajo leta 1917

Čeprav se zdi, da Cankarjeva kratka pripovedna proza temelji predvsem na avtobiografskih značilnostih, to velja predvsem v njegovem zadnjem obdobju po letu 1910. V Cankarjevih očeh podoba matere predstavlja predvsem žrtvovanje in odpuščanje in je polna simbolike.

3.9 Cankarjevo pripovedništvo (romani, povesti, dolge novele)

V času, ko je Cankar živel na Dunaju se je začela nakazovati potreba po vedno daljšem pripovedništvu. Ker so ga vedno bolj zanimala socialne in etično psihološke teme, so same po sebi zahtevale daljše oblike pripovedništva, kot so romani, povesti in dolge novele. V nove smeri so ga spodbudili tudi drugi pisatelji psihološkega realizma in socialističnih idej, predvsem ruski in skandinavski, Dostojevski, Gogolj, Tolstoj in Ibsen.

Cankar tudi pri romanih in drugih daljših besedilih ni veliko odstopal od stila, še vedno je mogoče odkriti plasti romantike, dekadence in simbolizma.

Sodobna literarna zgodovina uvršča med Cankarjeve romane naslednja dela: *Tujci*, *Na klancu*, *Hiša Marije Pomočnice*, *Križ na gori*, *Gospa Judit*, *Nina*, *Martin Kačur*, *Novo življenje in Milan in Milena*.

Pa pogledjmo vsakega na kratko. Za prvi Cankarjev roman veljajo *Tujci*, ki je izšel leta 1901. Uvrščamo ga med umetniške romane, saj govori o življenju umetnika, njegova glavna značilnost je naturalistično – realistično opisovanje okolja. Glavni lik predstavlja kipar Slivar, ki gre svojo srečo iskat v tujino, tam pa kar hitro pozabi, da ga doma čaka zaročenka Ana Marnova, saj se na tujem poroči s šiviljo Berto. Rodi se jima mrtev otrok, žena ga prevara in zapusti, sam pa razočaran svoje življenje konča v Donavi. Osredno idejo za roman je verjetno našel v romanu *Umetnina* (1886), ki ga je napisal Zola.

Že leto dni kasneje, torej leta 1902, izide eno najpomembnejših Cankarjevih besedil, roman *Na klancu*, ki hkrati velja tudi za njegovo najobsežnejše pripovedno delo. Razdeljen je na osem samostojnih poglavij, ki so vsebinsko med seboj povezana in predstavljajo združitev avtobiografskega in družbenokritičnega romana.

Z likom nezakonskega dekleta Francke, ki prihaja iz kmečkega okolja in se poroči z revnim krojačem Mihovim Tonetom v zakon dobita tri otroke, Toneta, Lojzeta in Francko, Cankar upodobi življenjsko zgodbo svoje mame in svoje družine, ki je morala skozi veliko trpljenja, žrtvovanja in neuresničenega življenja. Čeprav je Cankar roman označil kot »spomenik materi« in je vsebuje veliko ⁷avtobiografskih potez velja za literarno ⁸fikcijo. Opisuje konkretne družbene pojave, od ekonomskega propada malih obrtnikov, izseljevanja, do upornišva in vdanosti v usodo.

Klanec v romanu predstavlja podobo siromakov, ki jih zaznamuje življenje na njem in ne glede na trud ne uspejo ubežati socialni bedi in brezizhodnemu položaju v katerem so se znašli. Simbolika se raztegne na celoten slovenski narod.

Vsebino romana pa ne smemo brati kot brezizhodno situacijo in vdanost v usodo, saj se na koncu romana pojavi luč v učiteljevem oknu, ki predstavlja rešitev za nastalo situacijo, saj jih iz nje lahko reši izobrazba, ki predstavlja napredek in kultura.

Ko govorimo o romanu *Na klancu*, pa moramo omeniti še drugi najbolj očiten simbol, ki se pojavi v njem, to je Franckin tek za vozom, na katerem se peljejo praznično razpoloženi romarji in predstavlja hrepenenje po sreči in lepšem, ter boljšem življenju.

Nekatere materinske in hlapčevske motive, ki jih lahko zasledimo v romanu je Cankar kasneje obdelal v nekaterih črticah (*Desetnica*, *Greh*, *Skodelica kave*, *Tuja učenost*) in v drami *Hlapci* (1910). Roman s svojim impresionističnim slogom predstavlja pomemben korak pri razvoju slovenske literature, po Kersniku in Tavčarju. Kot zvrst bi ga lahko opredelili kot ženski roman. Leta 1971 je bil po njem posnet film, ki ga je režiral Vojko Duletič.

⁷ **Avtobiografija** (iz grščine: αὐτός-autos sebe + βίος-bios življenje + γράφειν-graphhein pisati) je življenjepis izpod peresa osebe same oz. opis svojega življenja ali življenjskega obdobja.

⁸ **Fikcija** (latinsko fictum, fingere - upodobiti, ustvariti, izmisliti si) je v širšem smislu vse, kar je izmišljeno in v resničnosti ne obstaja.

Slika 25: Prizor iz filma po Cankarjevem romanu Na klancu

V letu 1904, nato izidejo kar trije krajši romani. *Križ na gori*, *Gospa Judit* in njegov najpomembnejši roman *Hiša Marije Pomočnice*.

V romanu *Križ na gori* se pojavi podobna tematika kot pri romanu *Tujci*. Tudi tu je glavni lik slikar, ki si po neuspehih v tujini želi vzeti življenje, a ga od tega odvrne Hanca, ki predstavlja plemenito ljubezen. Skupaj z njo se nato vrne v domovino. V romanu prehodita pot od najtemnejše točke njunega življenja, ki predstavlja trpljenje in brezizhodno žalost, pa do vsemogočne ljubezni in odrešitve, ki predstavlja njuno najsvetlejšo točko.

Roman tvorijo štiri poglavja, ki so razdeljena na štiri odstavke in imajo poetični slog.

Med ljubezenske romane štejemo roman *Gospa Judit*, ki pripoveduje svoje ljubezenske dogodivščine. Tema romana je hrepenenje po idealni ljubezni, na koncu pa spozna, neuresničljivost svojih sanj in zato se odloči za smrt.

Zanimivo je, da Cankar skoraj vse svoje glavne junake pošlje v smrt. Roman *Gospa Judit*, pa ni zgolj ljubezenski roman, je tudi ostra satira, ki odraza takratno politično življenje in razmerja, ki so se pojavljala med družbo in umetniki. Cankar je svoj glavni lik oblikoval po Olgi Kuster, ženski poljsko-italijanskega rodu, ki jo je spoznal na Dunaju leta 1903 in je imela precej razgibano življenje.

Idejo za roman *Hiša Marije Pomočnice* se je pojavila po srečanju z desetletno deklico Malči, ki jo je srečal pri Löfflerjevih, tam jo je nato obiskoval več tednov in hkrati spoznal kako izgleda življenje v tej ustanovi.

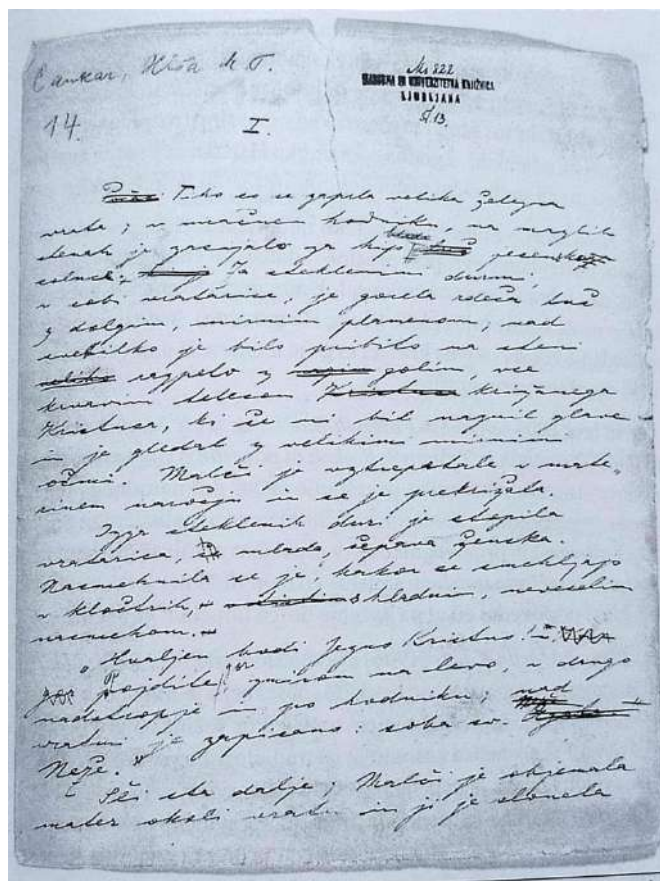

Slika 26: Hiša Marije Pomočnice v 18. dunajskem okraju

Tako je Malči postala tudi glavna junakinja v novo nastajajočem romanu. V zgodbi se tako najde štirinajst neozdravljivo bolnih deklic, ki svoje življenje preživljajo v bolnišnici Hiša Marije Pomočnice in ga s svojo smrtjo, ki jim pomeni odrešitev tudi končajo. Glavna tema deklet je smrt, po kateri hrepenijo in se o njej pogovarjajo. Najstarejša od deklet Tina, stori celo samomor, ker misli, da se pravo življenje začne šele onkraj smrti. Domov se na koncu vrne le ena od deklic, slepa Tončka. Skozi roman se prepletajo zgodbe deklet, ki prihajajo iz različnih okolij, njihovimi vzroki za bolezen in usode. Njihov stik z zunanjim svetom jim predstavljajo le zunanji obiski sorodnikov.

V romanu prevladuje ⁹impresionističen slog in hrepenenje deklet po tem, da bi bile srečne. Sam roman je postavljen v evropski prostor, natančneje v dunajsko predmestje, čeprav ob samem branju ne dobimo realnega občutka, je pa v času svojega izida tudi ta požel ostre kritike tedanjih konzervativcev.

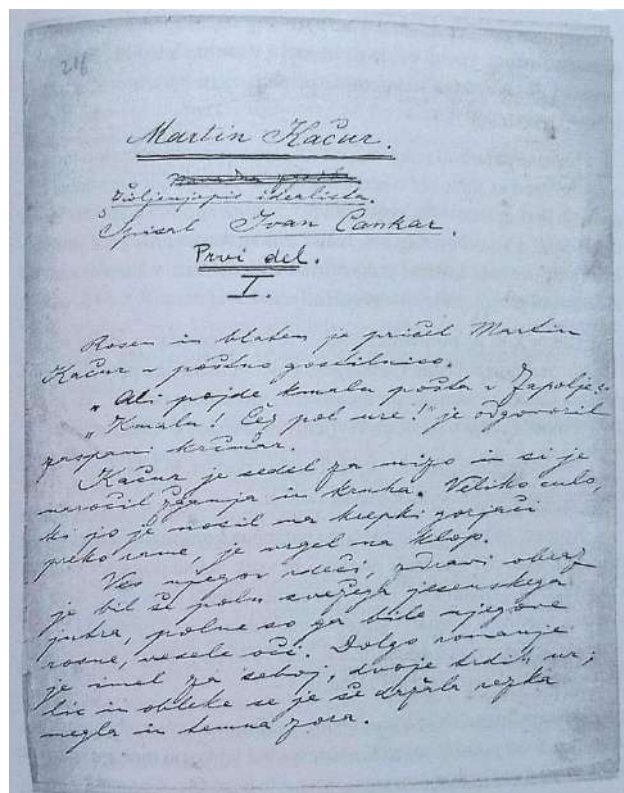
⁹ **Literarni impresionizem** je umetniška smer, ki se je pojavila v evropski literaturi v drugi polovici 19. stoletja. Impresionizem je v osnovi slikarsko gibanje, ki se je razširilo na poezijo. Razvilo se je v Parizu, poimenovano je bilo po sliki Clauda Moneta *Impression, soleil levant* ('Impresija, vzhajajoče sonce'), ki je nastala v letih 1872-1873.

Slika 27: Cankarjev rokopis Hiše Marije Pomočnice

Potepuh Marko in kralj Matjaž, povest napisana po ljudskim motivih in po Trdinovih Bajkah in povestih o Gorjancih izide leta 1905. V njej govori o neskončnem iskanju odrešenika in rešitelja skozi mit narodnega junaka.

Drugo najobsežnejše Cankarjevo besedilo je roman *Martin Kačur*, ki nosi podnaslov *Življenje idealist*, izšel je leta 1906. Roman se uvršča med učiteljske romane, saj v njem nastopa učitelj, ki v takratno vaško okolje 19. stoletja prinaša napredne ideje. Velja omeniti, da je tudi lik učitelja kar pogosto nastopa v njegovih delih (*Križ na gori*, *Jakob Ruda*, *Hlapci* itd.) Cankar svoje delo opredeljuje nekaj časa kot roman, včasih pa kot povest, sicer pa ga je napisal v zelo kratkem času, nastal naj bi v dobrem mesecu dni. Vsebino romana je sam označil kot boj idealista z vsakdanjim življenjem, ki je obsojeno na propad. V njem je jasno prikazan Cankarjev kritičen pogled na svet in velja celo za njegovo najboljšo delo.

Slika 28: Cankarjev rokopis Martina Kačurja

Sama zgodba prinaša boj učitelja, ki vidi svoje poslanstvo v tem, da poučuje ljudstvo, pa se mu v zaostalem vaškem okolju na vso moč upira, kar učitelja privede v moralni in življenjski propad. Roman naj bi bil izrazito osebnoizpovedno delo Cankarja, ki je morda tedaj doživljal svojo najglobljo življenjsko krizo.

Model za ženski lik v romanu naj bi bila kar njegova dunajska »nevesta« Štefka Löffler.

Roman sestavljajo trije deli, v vsakem delu pa so tri poglavja. Vsak del je postavljen v svoj kraj, tako se zgodba odvija v Zapolju, Blatnem dolu in na Lazi. Tudi po tem romanu je leta 1976 Igor Pretnar posnel film z naslovom Idealist.

Čisto nasprotje pa je roman *Nina* iz leta 1906. Cankar ga je začel pisati takoj za *Martinom Kačurjem* in je zapisan kot manični dialog med neopredeljenim pripovedovalcem v pričo Nine, ki umira, ali pa je že mrtva. Mnogi roman označujejo, kot Cankarjevo najmodernejše delo. Roman ali kot ga je označil avtor »romanca v prozi« je težko razumljivo besedilo v katerem se prepletajo trpljenje, socialne problematike, alkoholizem, erotika in ponižanje, v ospredje pa kot že običajno stopa hrepenenje. Pri kritikih je bila *Nina* sprejeta še slabše kot *Hiša Marije Pomočnice*.

Nekoliko razočarano je tedaj Cankar pisal svojemu bratrancu Izidorju Cankarju, naj *Nino* vendarle še enkrat prebere nekoliko pozneje, naj romanu da še eno priložnost, saj se ponavlja zgodovina, kot pri *Hiši Marije Pomočnice*, da ima vendarle občutek, da bosta romana ostala dlje, kot drugi njegovi, ker sta zrasla naravnost iz njega samega.

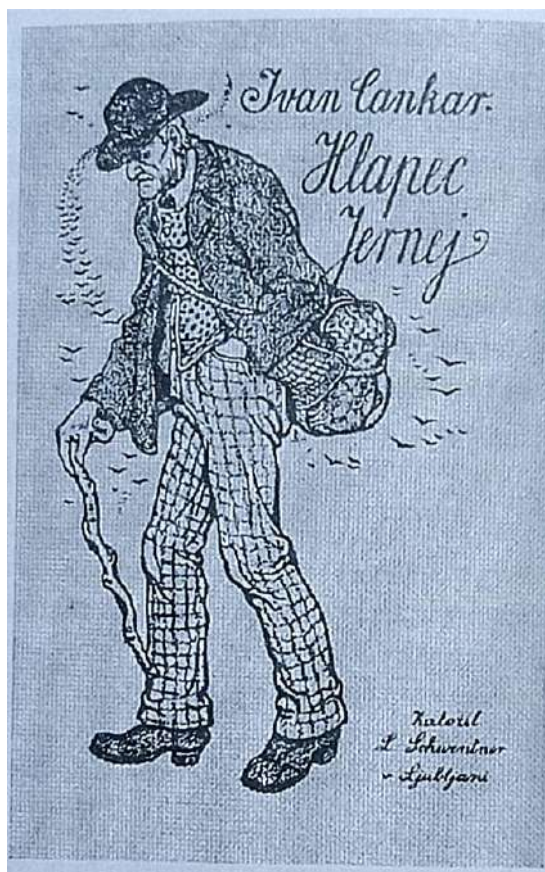

Slika 29: Izidor Cankar, bratranec Ivana Cankarja

V čisto druge razpoloženju je sledila povest *Aleš iz Razora* (1907), ki nazorno prikaže vaškega svetohlinca. V njej najdemo tudi znani slavospev *Vrhniki* v drugem poglavju. Povest bi z lahkoto uvrstili v tematiko iz doline šentflorjanske, kot kritiko človeške zlaganosti in dvojne morale.

Tema za povest *Hlapec Jernej in njegova pravica* se je ponudila kar sama, ko je leta 1907 Cankar kandidira na državnozborskih volitvah in se je spogledoval s ¹⁰socialdemokratskimi idejami.

¹⁰ **Socialna** **demokracija** je svetovno politično gibanje, ki se zavzema za reforme kapitalistične družbe z demokratičnimi sredstvi v korist delavskega razreda

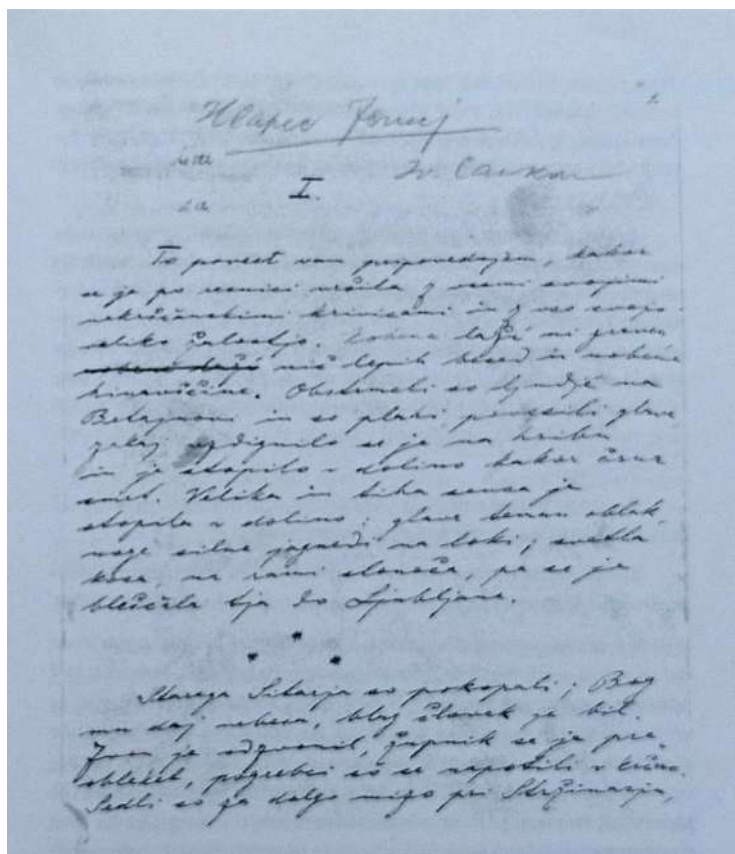

Slika 30: Naslovnica prve izdaje Hlapca Jerneja, opremil Hinko Smrekar

Roman naj bi začel nastajati med volilno kampanjo, ko je nekoč naključno srečal nekega kmečkega človeka, ki mu je povedal žalostno prigodo o tem, kako ga je brat prevaral, sedaj pa brezupno išče svojo pravico od enega do drugega urada.

Pri Cankarju so nova delal nastajala zelo hitro in tako je nastal tudi *Hlapec Jernej*. Bratrancu je zaupal, da je omenjeni roman pisal tako živo, da si je pred seboj kar videl obraze likov in razlikoval njihove glasove.

In zgodba gre nekako takole: hlapec Jernej verjame, da bo po smrti gospodarja Sitarja on po dolgih letih trdega dela nasledil posestvo in postal gospodar na Betajnovi, ne pa mladi Sitar. A nič od tega se ne zgodi, saj ga le ta nažene iz hiše. Razočarani hlapec Jernej svojo zgodbo o storjeni krivici deli z vsemi, a povsod naleti le na zasmehovanje in norčevanje. Na koncu se odloči in Sitarju požge domačijo, ljudje pa tudi njega vržejo v goreče plamene.

Slika 31: Cankarjev rokopis Hlapca Jerneja

V sami povesti lahko zaznamo svetopisemski način izražanja, ki je v nasprotju med Jernejevo miselnostjo in realnim stanjem, ravno iz tega pa nastane Jernejeva tragičnost. Hlapca Jerneja, bi lahko primerjali z neskončnim bojem z mlino na veter don Kihota.

Sama povest sodi med Cankarjeva najboljša dela, izmed vseh del je ravno ta dosegla največ prevodov, odrske uprizoritve in celo operno priredbo.

Novo življenje (1908) je Cankarjev zadnji veliki ljubezenski roman, ki ja navdihuje novo nastala ljubezen do Mici Kesslerjeve. Tudi tokrat je osrednji lik v romanu umetnik, kipar Grivar, ki se iz tujine vrača nazaj domov. Iz ljubezensko obarvane tematike, tokrat vije več optimizma, kot pri na primer v romanu *Tujci*. Tokratni roman lahko razumemo tudi kot pisateljev obračun s časom in s samim seboj. Napisan je v impresionističnem slogu, v prvi osebi z lirično pripovedjo o ljubezni.

V Slovenskih večernicah leta 1909 izideta dve popolnoma različni pripovedi, *Sosed Luka*, ki prinaša preprosto podobo, kmečkega značaja in pa *Kurent*, ki zopet prinaša motive hrepenenja, ter posmeha od spominov na nič kaj prijetno mladost, pa vse do njegove izpovedi v zrelih letih.

V *Kurentu* zopet pride do izraza večni problem slovenskega socialnega in političnega življenja v času pred prvo svetovno vojno. To obdobje zaznamujejo množična izseljevanja, agrarna problematika, nezrelost in nemoč domačega meščanstva in tako v pripovedi upodobi nekatere temeljne lastnosti slovenskega človeka. V liku kurenta združi različne vloge, od umetnika, ki v ljudeh budi upanje, pa do satirika in nenazadnje neboljence in nesrečnika.

Tudi tokrat je v pripovedi močno izražen avtobiografski značaj v njej pa zasledimo tudi eno najlepših hvalnic naši slovenski zemlji in govorici. Je tudi zadnja daljša povest, ki je nastala v Cankarjevem dunajskem obdobju. Poseben poetično – ritmiziran slog, *Kurenta* uvršča med najboljša dela slovenske umetniške proze. Cankarjev zgled pri nastanku omenjene povesti je bil Nietzsche, nemški filozof s svojim delom *Tako je govoril Zaratustra*. *Kurent* se zaključi s tremi soneti, ki jih je Cankar napisal, medtem ko je bival v Sarajevu, vendar pa s povestjo nimajo neke vidnejše povezave.

Ko se je Cankar leta 1910 preselil na ljubljanski Rožnik je našel nove moči za svoje ustvarjanje, pa ni bilo vse rožnato, kmalu se je pojavila ne le duhovna, pač pa tudi telesna izčrpanost. Začeli so mu očitati, da postaja brez idej in da se ponavlja, a z dvomljivci kar hitro obračunal v kritičnem spisu *Bela krizantema* (1910). V njej je združil že prej objavljena besedila *Publikum*, *Rože* in *Bela krizantema*).

Novega zagona moči in volje pa kmalu ni več mogoče zaznati v zbirki *Volja in moč* (1911) Zbirko sestavljajo tri dolge novele: *Melita*, *Mira in Dana*. Tudi v teh treh novelah poleg glavnih junakinj nastopajo umetniki.

To pa ni bila edina zbirka, ki je leta 1911 izšla, sledila ji je še ena in sicer zbirka *Troje povesti*, ki jo je izdala Mohorjeva družba v Celovcu in cilja na kar se da širok krog bralcev. V knjigi lahko beremo o *Krčmarju Eliju*, *Zgodbi o dveh mladih ljudeh* in še o *Zgodbi o Šimnu Sirotniku*.

Cankarjevo zadnje večje delo izide v letu 1913 kot kratek roman *Milan in Milena*, ki je nekakšna ljubezenska pravljica o dveh ljudeh, ki se ne poznata in iščeta svojo ljubezensko identiteto. Njuno srečanje se zgodi na dnu Blejskega jezera, kjer končata v skupni smrti.

Leta 1915 Cankar napiše še zadnjo daljšo povest *Grešnik Lenart*, ki pa izide šele leta 1921.

V njej opiše svoja mladostna leta, ko je prišel v Ljubljano. Pri tem lahko potegnemo vzporednico z *Mojim življenjem*. Tokrat zgodbo piše v tretji osebi, toda ta njegova navidezna neosebnost vseeno odseva marsikatero avtobiografsko doživetje.

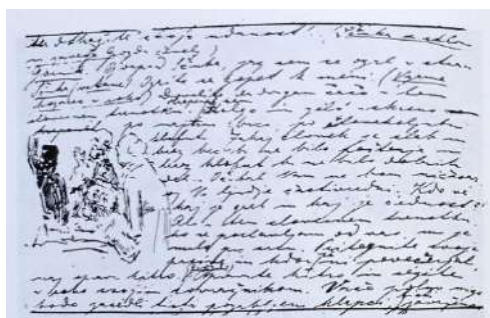
3.10 Cankarjeva dramatika

V Cankarjevo zapuščino dramski del spada sedem takšnih, ki so dočakala svojo uprizoritev tudi na odru (*Romantične duše*, *Jakob Ruda*, *Za narodov blagor*, *Kralj na Betajnovi*, *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, *Hlapci* in *Lepa Vida*), ter kar enajst še nedokončanih del, oziroma osnutkov med njimi tudi *Hamlet iz Cukrarne*, *Nioba*, *Starec* itd. Velja omeniti tudi to, da ni pisal zgolj svojih avtorskih besedil, pač pa je občasno katero od dramskih besedil za gledališče tudi prevedel.

Za Cankarjevo prvo dramsko besedilo velja drama *Romantične duše*, ki jo je napisal leta 1897, vendar pa je izšla in bila uprizorjena dokaj pozno, šele leta 1922. Sam je svoje delo označil za »dramatično sliko v treh dejanjih« Igro bi lahko označili kot realistično, v njej pa je mogoče zaznati, kar nekaj podobnosti z Dumasovo igro *Dama s kamelijami*.

Jakob Ruda je nastal leta 1900 in istega leta dočakal tudi svojo uprizoritev. Od vseh dramskih besedil je *Jakob Ruda* napisana najmanj osebno, v njej pa je mogoče zaznati vpliv Ibsena. Drama v petih dejanjih v ospredje postavlja motiv krivde in očiščenje in se počasi odmika iz realistično- naturalističnega sloga.

Za narodov blagor (1901) je prva slovenska umetniška komedija, ki je svojo krstno uprizoritev doživela leta 1905 v Pragi, leta 1906 pa še premiero v ljubljanskem gledališču. Naslov komedije je kar dvakrat spremenil, saj jo je najprej poimenoval *Abdera v strahu* po starogrški Abderi, kasneje je naslov spremenil v *Za občni blagor* in nazadnje v *Za narodov blagor*. Motiv za besedilo je našel v takratni politični krizi v kateri sta se znašli tako ¹¹liberarna, kot katoliška stranka, ki sta takrat obvladovali politično in kulturno dogajanje.

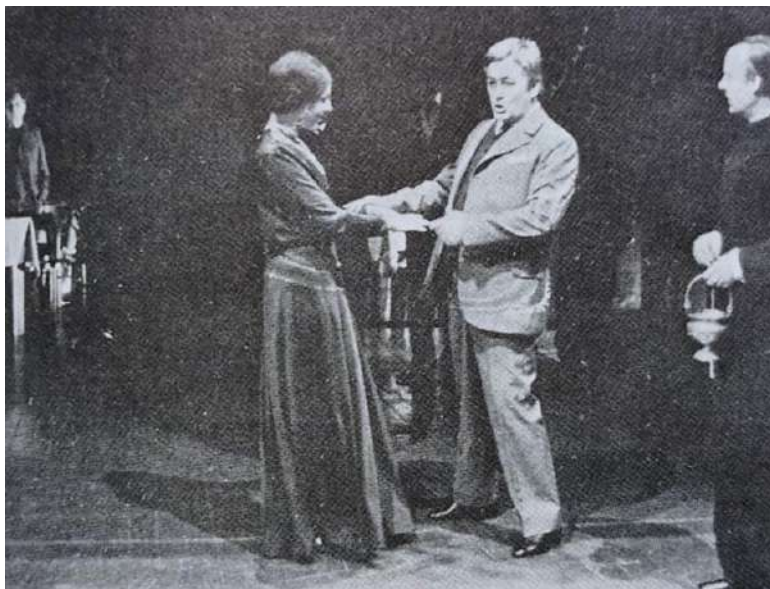
Slika 32: Iz Cankarjevega rokopisa komedije, *Za narodov blagor*

¹¹ **Liberalizem** (iz lat. *liberalis* 'svoboden') je politični in gospodarski nauk, po katerem sta svoboda (ekonomska, verska, politična, nazorska itd.) in enakopravnost posameznika temelj družbenega napredka.

Zato ne preseneča da se zgodba nagiba v satiro in gre večina kritike na takratno liberarno stranko. V javnosti se začnejo celo namigovanja, da naj bi osrednji liki predstavljali realne ljudi, tako so v liku dr. Grozda prepoznali dr. Ivana Tavčarja, prvaka takratne literarne stranke, za dr. Grudnom pa naj bi bil takratni ljubljanski župan Ivan Hribar. Cankar je vsa namigovanja zavrnil.

Naj omenim, da so politični prostor v tistem času na prelomu 20. stoletja oblikovale predvsem dve politični stranki: Narodno napredna stranka ustanovljena 1894 z dr. Ivanom Tavčarjem in dr. Ivanom Hribarjem, leta 1896 ustanovljena Jugoslovanska socialnodemokratska stranka, na kratko JSDS z voditeljem Edvinom Kristanom na čelu. Pod močnim vplivom prav te stranke je bil tudi Ivan Cankar, ki je nasprotoval tako katoliški, kot liberalni stranki.

Socialne razmere na slovenskem podeželju so bile navdih za prvo slovensko socialno dramo *Kralj na Betajnovi*. Drama je izšla leta 1902, na oder pa so jo postavili leta 1904. Glavni navdih je bilo množično razslojevanje in vedno večji prepad med revnimi in bogatimi. Med vsemi Cankarjevimi igrami je ta najbolj dramatična in odrsko učinkovita.

Slika 33: Prizor iz Cankarjevega *Kralja na Betajnovi*

Za *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, dramsko delo v treh dejanjih ki je bilo uprizorjeno leta 1907 je Cankar uporabil kar motive iz knjige *Zgodbe iz doline šentflorjanske*, predvsem novele *Razbojnik Peter*, *V mesečini* in *Mrovec in njegova slava*. Vsebina izpade skrajno posmehljivo, predvsem na račun malomeščanov. Danes ravno to igro označujejo, kot najbolj zanimivo.

Slika 34: Prizor iz Cankarjevega *Pohujšanja v dolini šentflorjanski*

Čisto nasprotje *Pohujšanja v dolini šentflorjanski* pa so *Hlapci* (1910). Gre za še eno politično satiro, ki je nastajala medtem, ko je Cankar bival v Sarajevu pri svojem bratu Karlu jeseni leta 1909. Veliki oder pa je nanjo moral počakati kar nekaj časa zaradi svoje politične vsebine. Prvič so jo tako uprizorili šele leta 1919 v Trstu, nato v Zagrebu in šele nato v Ljubljani. V letih ki so sledila pa je doživela mnogo ponovitev, lahko bi rekli, da je lahko aktualna tudi danes.

Glavna snov za delo so bile deželnozborske volitve leta 1907, na katerih prepričljivo zmaga katoliška ljudska stranka, stranka na listi katere je bil tudi Ivan Cankar, socialnodemokratska stranka pa ostane brez lastnega poslanca tako v deželnem kot, v državnem zboru. Torej je dogajanje zgodbe postavljeno v čas volitev, ki na ¹²satiričen način opisuje politično dogajanje.

Slika 35: Prizor iz Cankarjevih *Hlapcev*

¹² **Satira** je kritika na komičen, posmehljiv način. Prisotna je v vseh književnih zvrsteh: epiki, liriki in dramatiki.

Eden najbolj znanih Cankarjevih citatov izhaja ravno iz *Hlapcev* in se glasi: »Narod si bo pisal sodbo sam, ne frak mu je ne bo, ne talar«, kar nakazuje njegovo razmišljanje v zvezi z gospodarji in hlapci, ki so kljub pokončnosti nemočni, o aktivizmu in pasivnosti, ki nekako povzema slovenski značaj in nadaljuje: »Hlapci! Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal, zato, ker je hrbet skrivljen, biča vaje in željan!«

Slika 36: Prizor iz Cankarjevih *Hlapcev*

Kot zadnje Cankarjevo dramsko delo nastane *Lepa Vida*, ki jo je dolgo nosil v srcu. Tako v knjigi, kot v gledališču ugleda luč sveta leta 1912. Tudi tukaj, kot v mnogih drugih Cankarjevih delih izstopa hrepenenje in je hkrati tudi osrednja tema dramskega dela, povzetega po Prešernovi priredbi ljudske pesmi *Lepa Vida*.

Slika 37: Prizor iz Cankarjeve Lepe Vide

Dogajanje zgodbe postavi v tedanjo Cukrarno, kjer biva lepa Vida, ki simbolizira dvojno vlogo v zgodbi. V prvi nastopa kot cilj, po katerem hrepenijo njeni prijatelji in v drugem kot subjekt hrepenenja, v tej vlogi se pojavi tudi v svoji izvirni ljudski različici.

V drugem dejanju dogajanje prestavi ob Blejsko jezero, kar kaže, da se je Cankar ob pisanju spogledoval z Vošnjakovo Lepo Vido (1893), ki jo je imel pred očmi ko je pisal svoje zadnje dramsko delo.

3.11 Cankarjeva publicistika

Skozi svoje celotno ustvarjalno obdobje, se je Cankar ukvarjal tudi s publicistiko. Začel je že zelo zgodaj, saj je že v dijaški Zadrugi ocenjeval dela svojih tovarišev. Med drugim je posegal po najbolj aktualnih vprašanjih v literaturi, politiki in kulturi, s svojimi kritikami, esejmi polemikami in predavanji.

Kot prva literarna kritika izstopa kritika z naslovom Anton Aškerc in je bila objavljena v Ljubljanskem zvonu (1896) kot odziv na izid Lirskih in epskih poezij Antona Aškerca. V eseju se je razpisal predvsem o takratnem slovenskem pesništvu, o socialnih motivih v teoriji itd.

Slika 38: Ljubljanski zvon, naslovna stran prvega letnika

S svojo kritiko se je oglasil tudi ko je Aškerc izdal Kettejeve poezije. Ob izidu Trdinovih zbranih spisov je Trdino označil za edinega in največjega narodnega umetnika. Oglasil se je tudi ob izidu Župančičeve nove pesniške zbirke Čez plan, kjer je o njej najprej pisal v Slovanu, kasneje pa še v Ljubljanskem zvonu. A. Aškercu tudi kasneje ni prizanašal s svojimi kritikami.

V Trstu je leta 1908 vodi predavanje z naslovom Trubar in Trubarjeve slavnosti, ki ga je istega leta objavil tudi Delavski list.

Sicer pa se je v svojih publicističnih delih največkrat nagibal k vprašanju gledališča in umetnosti.

Dotaknil se je tudi slovenske likovne umetnosti, o kateri je pisal v nekaterih esejih, na primer *Slovenski umetniki na Dunaju* (1904), ob uspešni razstavi slovenskih impresionistov na Dunaju, kjer jim je pripisal pomemben pomen za slovenski narod, pri čemer so zanj naredili več, kot marsikatera takratna politična stranka. Še enkrat se je dotaknil umetnikov v obširnem eseju *Naši Umetniki* (1910), ki se je nanašal na tretjo umetniško razstavo v Jakopičevem paviljonu, za tem pa je sledil še *Jakopičev paviljon*, kot odgovor na kritiko prejšnjega zapisa.

S svojim esejem *Verovšek*, se je ob smrti prijatelja in priljubljenega igralca Antona Verovška je prvi zapisal nekakšen portret igralca.

Slika 39: Skupinski portret: Imenitni obiskovalci v Sori, 11. julija 1911. Sedi župnik Finžgar, za njim stojijo (z leve) umetnostni zgodovinar Izidor Cankar, igralec Anton Verovšek in pisatelj Ivan Cankar.

Ko govorimo o Cankarjevih govorih in o njegovih predavanjih, lahko omenimo, da imajo večinoma politično vsebino in so večinoma povezana z njegovim političnim udejstvovanjem, saj vemo, da je kandidiral za državnozbornskega poslanca. V njegovih govorih je mogoče zaznati njegovo osebno videnje situacij in pa rešitve nekaterih nacionalnih vprašanj.

Kot sem že omenil je Cankar leta 1908 predaval v Trstu. A to ni bilo njegovo prvo predavanje v tem mestu, saj so ga tu gostili že eno leto prej, leta 1907, ko je imel predavanje z naslovom *Slovensko ljudstvo in slovenska kultura*.

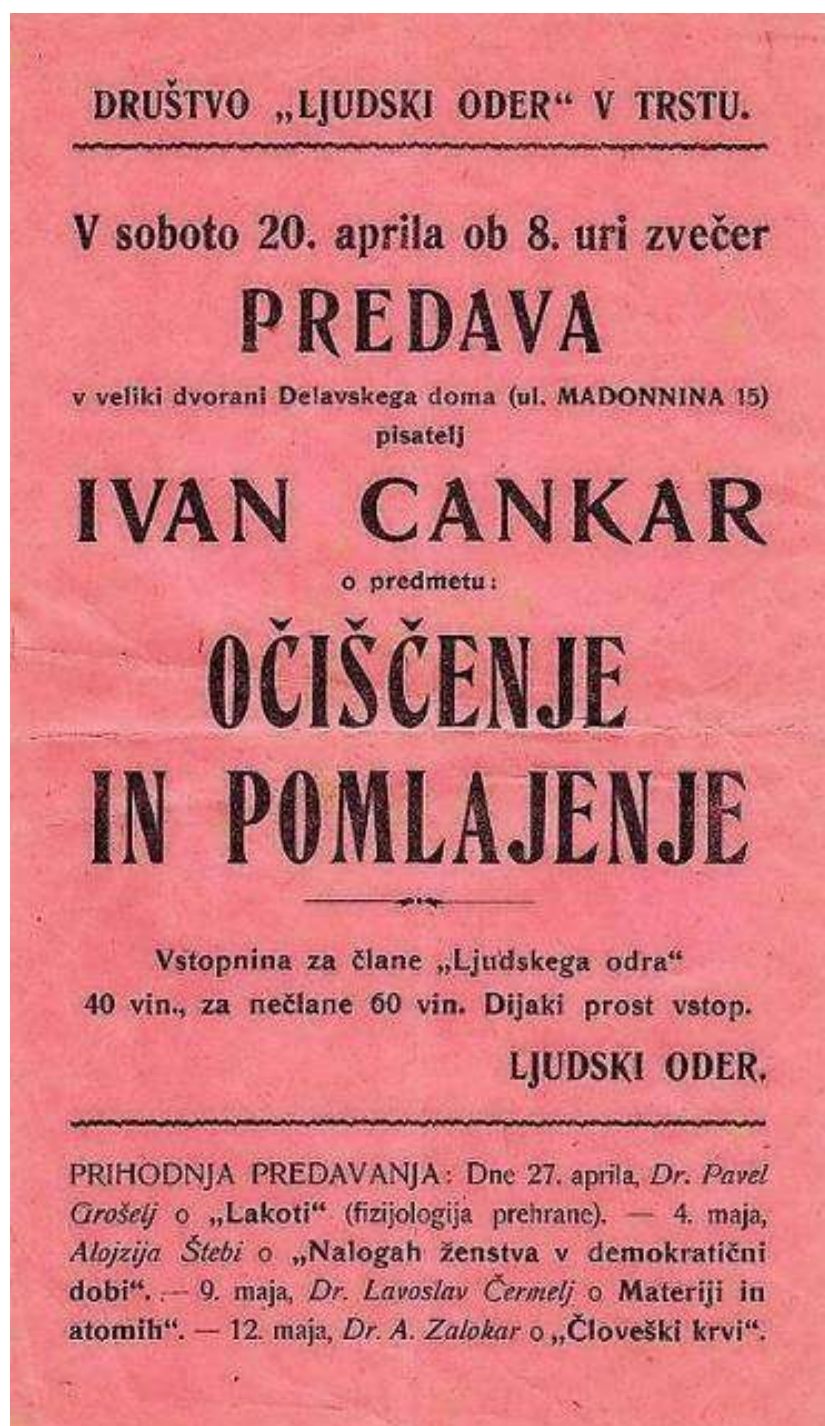
Sledilo je drugo pomembno predavanje v Ljubljani v Mestnem domu 12. aprila 1912 z naslovom *Slovenci in Jugoslovani*. V njem je Cankar predstavil program jugoslovanske politične združitve, h kateremu ga je napeljala v hotelu Tivoli podpisana ¹³resolucija 22. novembra 1909 imenovana tudi »tivolska resolucija«. Resolucija govori o politični, kulturni in jezikovni združitvi jugoslovanskih narodov. Predavanje je bilo prezrto in napačno razumljeno, Cankarja pa je drago stalo, saj si je zaradi njega prislužil sedem dni zapora.

¹³ **Resolucija** (lat. *resolūtiō* v pomenu sklep, odlok) je na sestanku, zborovanju ali kongresu sprejeta javna izjava o pomembnem vprašanju.

Slika 40: Cankar v ječi, karikatura iz leta 1913, Hinko Smrekar

Sedmo in hkrati zadnje predavanje v Trstu je bilo 20. aprila 1918 z naslovom *Očiščenje in pomlajenje*.

Slika 41: Plakat za Cankarjevo predavanje v Trstu

Slovenska kultura vojna in delavstvo 1. junija 1918 je Cankarjev predzadnji javni nastop, v njem pa napoveduje lepšo prihodnost slovenskemu narodu.

Slika 42: Mestni dom v Ljubljani, danes Lutkovno gledališče Ljubljana

Cankar se zadnjič pojavi na protestnem shodu učiteljev 5. septembra 1918 v ljubljanskem Mestnem domu, kjer je z nekaj besedami nagovoril zbrano množico, ki ga je pospremila z bučnim aplavzom, ko naj bi izrekel naslednje: »Pripovedujte otrokom, ki jih učite in vzgajate, da ste hlapci; da vam še kruha ne dajo. To jim povejte, tako jih učite.«.

Po predavanju *Slovenci in Jugoslovani* je verjetno poleti 1913 za Družinski koledar napisal avtobiografski članek *Kako sem postal socialist* in naj bi ga izdala delavska Vzajemnost, a je bila ta, ravno zaradi Cankarjevega predavanja razpuščena. Članek je kasneje vendarle izšel v Demokraciji leta 1918, a žal že po pisateljevi smrti.

Poseben del Publicistike, ki se jo je posluževal Cankar so tudi njegova številna pisma, ki jih je pošiljal prijateljem in znancem, pa tudi urednikom in v njih odpiral najrazličnejše teme od politike, literature in drugo.

Cankarja lahko brez slabe vesti označimo za odličnega publicista, saj je bil v svojih zapisih vedno načelen, njegove misli so bile globoke in velikokrat začinjene z veliko mero ironije. Še danes lahko njegove eseje, pisma in predavanja jemljemo kot aktualne zapise, zanimive dokumenta iz nekega drugega časa.

3.12 Vrednost in aktualnost Cankarjevega dela

Cankar je svoje mesto našel med klasiki slovenskega pripovedništva. Njegov obseg del je izredno bogat, saj je pustil sledi tako v poeziji, kot v pripovedništvu in dramatik, esejistiki in celo publicistiki. Na takratno sceno prinese nov tip umetniške proze.

Bogat pa je tudi v svoji vsebinski raznolikosti. Njegova dela segajo od družbenokritičnih, pa do nacionalnih, etičnih, duhovno izpovednih tem. Ustvaril je ritmično bogat in impresionistično – poetičen slog jezika. Čeprav ga lahko večinoma vidimo kot izpovedovalca samega sebe, njegovo doživljanje misli in čustev, je odigral veliko vlogo pri kulturni preobrazbi slovenskega naroda.

V slovenskem literarnem prostoru je pogosto vplival tudi na številne druge pisatelje. Kar nekaj njegovih del je bilo prevedenih v druge jezike. Tudi danes Cankarjeve besede zvenijo sveže in lepo, kot so v njegovih časih, kajti za klasike in njihova dela velja, da nikoli ne nehajo govoriti tistega, kar nam imajo za povedati.

4 EKSPERIMENTALNI ALI EMPIRIČNI DEL

4.1 Anketni vprašalnik

Dragi sošolec, sošolka, učenec, učenka OŠ Prule. Prosim te, da izpolniš spodnji anketni vprašalnik in mi s tem pomagaš pri nastajanju raziskovalne naloge. Z obkroženimi, dopolnjeni odgovori bom dobil vpogled nad tem, kako učenci poznate našega vrhunskega slovenskega pisatelja. Mlajše generacije jemljemo Cankarja in njegova dela kot nujno zlo, zato ga je potrebno približati mladim na prijeten in zabaven način.

Menim, da je Cankarjeva literatura še danes presenetljivo aktualna in navdihujoča.

1. Spol: M Ž

2. Razred: : 9. a razred 9. b razred 9. c razred

3. Ivan Cankar se je rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu, kot osmi od dvanajstih otrok v obrtniško – proletarsko družino krojača.

V katerem kraju se je Ivan Cankar rodil?

- a) V Ljubljani.
- b) Na Vrhniki.
- c) Na Dunaju.
- d) V Pulju.

4. Ivan Cankar je prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri) in Rožniku nad Ljubljano.

Skrbno preglej slike in CANKARJEVA BIVALIŠČA ustrezno poveži.

- a) VRHNIKA
LJUBLJANO
- b) DUNAJ
- c) ROŽNIK nad

5. DOPOLNI: **Ivan Cankar ni maral brati šolskih knjig, a šolanje končal kot eden...**

- a) povprečnih učencev.
- b) najslabših učencev.
- c) najboljših učencev.
- d) najslabših bralcev.

6. Poimenuj *Cankarjevo prvo pesniško zbirko, ki je izšla 1899?*

- a) ENEIDA.
- b) EROTIKA.
- c) ELIZABETA.
- d) Ne vem.

7. **Cankar je bil mojster kratkih zgodb**, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek. Obkroži, *kako se takšne zgodbe imenujejo?*

- a) Pikice.
- b) Črtice.
- c) Klicaji.
- d) Slikice.

8. Pozorno si preberi *nekaj utrinkov s Cankarjevega življenja* in *označi pravilne trditve*.

trditve

DA NE

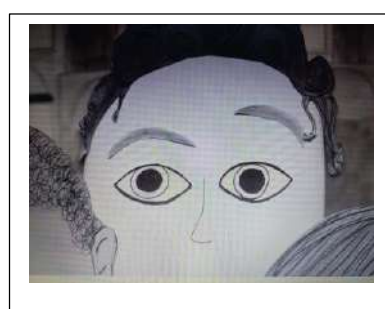
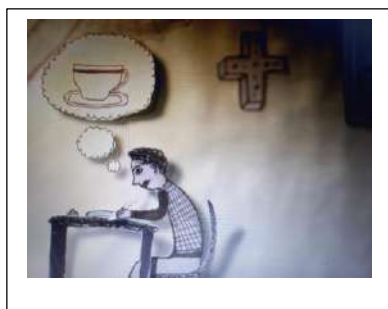
- Cankar je bil za časa svojega življenja že zelo slaven. Ljudje so hodili na Rožnik, da bi ga videli in morda dobili njegov avtogram.

- Prvi šolski dan je šel Cankar v šolo v nedeljski obleki in padel v lužo. Starejši brat ga je pripeljal domov, kjer se je preoblekel in v stari zakrpani obleki zakorakal čez šolski prag.
- Bil je prvi profesionalni slovenski pisatelj.
- Cankar ni bil nikoli politično aktiven.
- Cankar je bil nekaj časa zaprt v zaporu na Ljubljanskem gradu.
- Cankarjeva OS v katero je hodil se je imenovala ENAJSTA ŠOLA POD MOSTOM.

9. Cankar je svoje življenje popisal v črticah, ki so izšle v zbirki z naslovom **Moje življenje** leta 1920 kot prva knjiga, izdana po njegovi smrti. Zbirka 14 črtic je zasnovana kot zaporedje avtobiografskih slik iz pisateljevega življenja. Zgodbe, so postavljene na Vrhniko in v Ljubljano, in so zgrajene okrog Cankarjeve matere oz. okrog odnosa med otroki in materjo.

Katere črtice prikazujejo spodnje ilustracije? POVEŽI.

PEHAR SUHIH HRUŠK, SKODELICA KAVE, MATER SEM ZATAJIL

10. Cankarjeva Skodelica kave, naju je vzpodbudila in motivirala za raziskovanje, oz. popotovanje, saj mu njegova skodelica kave ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde.

S števčkami od 1 do 4 označi vrstni red dogodka.

Mater grobo zavrne.

Cankar pod stopnicami piše zgodbo.

Mati mu kavo prinese.

In si zaželi kave.

11. Cankar se je v svojem političnem udejstvovanju zavzel za združitev vseh južnih Slovanov v skupno državo. Zaradi tega je moral:

- a) Leta 1913 je moral v zapor.
- b) Moral je zapustiti Slovenijo.
- c) Odpotoval je na Dunaj.
- d) Odpotoval je k sestri v Pulo – Pulj.

12. Kako bi mladini Cankarja približali? (Lahko več odgovorov)

- a) Z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami.
- b) Knjige in slikanice bi morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene.
- c) S stripi, z manj besedili.
- d) Z uporabo družbenih omrežij.

d) _____

13. Kaj mladino pri Cankarju najbolj moti? (lahko več odgovorov)

- a) Ker je njegov jezik težek in ga ne razumem.

b) Ker so knjige preveč dolge.

c) Ker je premalo ilustracij, barv, aktualnih dogodkov.

d) Ker so napisane nezanimivo, premalo akcije.

e) _____

14. Cankar je umrl v ljubljanski bolnišnici, 11. decembra 1918. Pokopan je na ljubljanskih žalah, v grobnici SLOVENSKE MODERNE.

Kdo so bili še trije predstavniki SLOVENSKE MODERNE, poleg Ivana Cankarja:

- a) Dragotin Kette.
- b) Srečko Kosovel.
- c) Josip Murn Aleksandrov.
- d) Oton Župančič.
- e) France Prešeren.
- f) Leopold Suhodolčan.

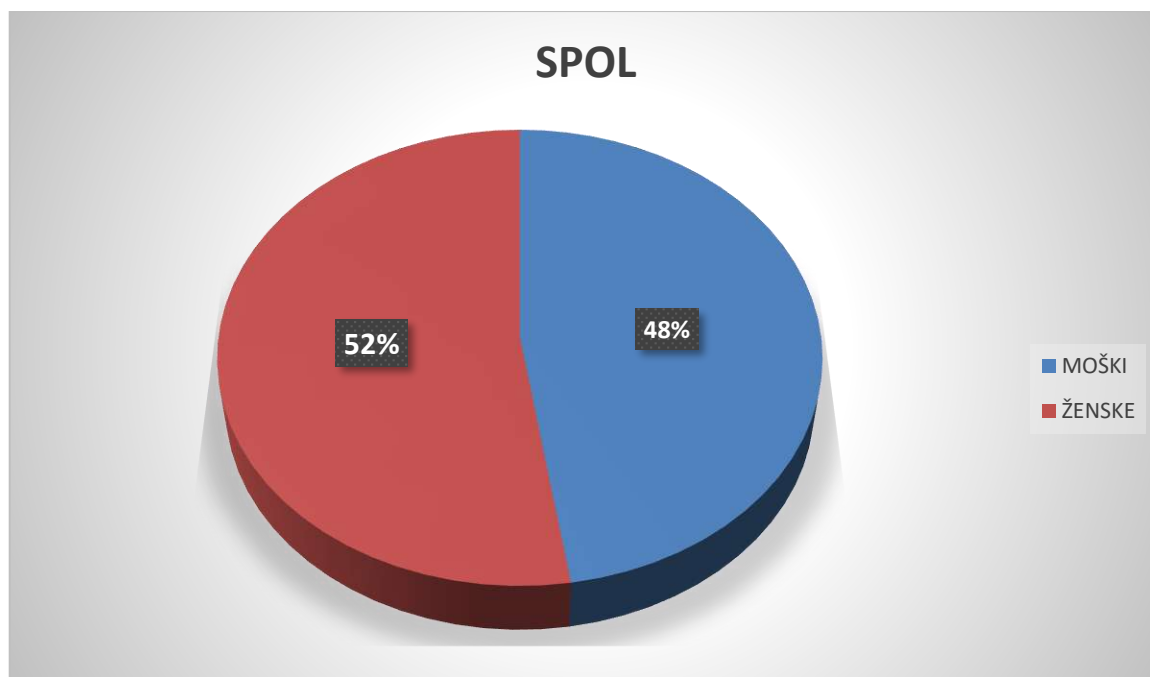
Hvala za tvoj čas.

Filip Demšar, 9. b, Luka Lindič, 9. a , OŠ PRULE, Ljubljana

4.2 Analiza anketnega vprašalnika

V ponedeljek, 17. 10. 2022 sva raziskovalca izvedla anketo v vseh oddelkih 9. razreda Osnovne šole Prule. V anketi je sodelovalo 61 učencev:

- 29 fantov (48%)
- 32 deklet (52%).

Graf 1: Spol

Prvo vprašanje se je glasilo: Ivan Cankar se je rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu, kot osmi od dvanajstih otrok v obrtniško – proletarsko družino krojača. **V katerem kraju se je rodil Ivan Cankar?**

- **V Ljubljani:** 3 učenci (5%).
- **Na Vrhniki:** 58 učencev (95%).
- **Na Dunaju:** 0 učencev.
- **V Puli:** 0 učencev (0%).

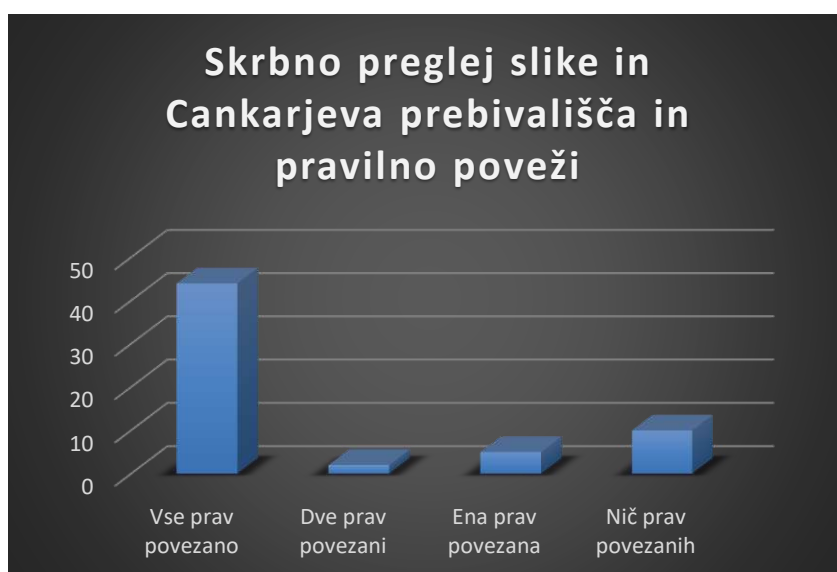

Graf 2: V katerem kraju se je rodil Ivan Cankar?

UGOTOVITVE: Kar 58 učencev (95%) ve, da se je Cankar rodil na Vrhniki v hiši, Na klancu 3, ostali učenci (5%) pa napačno sklepajo, da se je Ivan Cankar rodil v Ljubljani. Lahko zaključiva, velika večina učencev torej ve, kje je rojen Ivan Cankar.

Drugo vprašanje se glasi: Ivan Cankar je prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri) in Rožniku nad Ljubljano. **Skrbno preglej slike in CANKARJEVA BIVALIŠČA ustrezno poveži:**

- Vse prav povezano: 44 učencev (72%)
- Dve prav povezano: 2 učenca (3%)
- Ena prav povezana: 5 (8%)
- Nič prav povezanih: 10 (17%)

Graf 3: Cankarjeva prebivališča

UGOTOVITVE: 44 učencev (72%) je pravilno povežalo vse tri fotografije s pomembnimi kraji v Cankarjevem življenju, z besednimi zvezami pod fotografijami. 2 učenca (3%) sta pravilno povežala dve fotografiji z napisi. 5 oseb (8%) je pravilno povežalo eno fotografijo, 10 oseb (17%) pa ni pravilno povežalo nobene od fotografij. Večina učencev je pravilno povežala vse fotografije z napisi.

Tretje vprašanje se glasi: **DOPOLNI: Ivan Cankar ni maral brati šolskih knjig, a šolanje končal kot eden...**

- Povprečnih učencev: 5 učencev
- Najslabših učencev: 4 učenci
- Najboljših učencev: 48 učencev
- Najslabših bralcev: 4 učenci

Graf 4: Ivan Cankar in šolanje

UGOTOVITVE: 5 učencev (8%) napačno predvideva, da je Ivan Cankar končal šolanje kot eden povprečnih učencev. 4 anketiranci so napačno odgovorili, da je bil Ivan Cankar eden najslabših učencev. 48 učencev pa je pravilno odgovorilo, da je Ivan Cankar šolanje končal kot eden najboljših učencev. 4 učenci so napačno obkrožili, da je Ivan Cankar šolanje končal kot

eden najslabših bralcev. Večina učencev torej ve, da je Ivan Cankar šolanje končal kot eden najboljših učencev. Predvidevava, da je vpliv medijev tisti, ki je učence seznanil z napisano trditvijo.

Četrto vprašanje je bilo: Poimenuj *Cankarjevo prvo pesniško zbirko, ki je izšla 1899?*

- Eneida: 5 učencev (8%)
- Erotika: 40 učencev (66%)
- Elizabeta: 2 učenca (3%)
- Ne vem: 14 učencev (23%)

Graf 5: Pesniška zbirka Erotika

UGOTOVITVE: 5 učencev (8%) je napačno odgovorilo, da je Cankarjeva prva pesniška zbirka Eneida. Ta zbirka res obstaja, a jo je napisal rimski pesnik Vergil. In to že dolgo nazaj (med letoma 29 in 19 pr. n. št.). 40 učencev (66%) je pravilno odgovorilo, da je bila Cankarjeva prva pesniška zbirka Erotika. 2 učenca (3%) sta odgovorila, da je bila njegova prva pesniška zbirka Elizabeta, toda ta zbirka sploh ne obstaja. 14 učencev (23%) pa bodisi ni želelo odgovoriti bodisi niso vedeli katero zbirko je kot prvo napisal Cankar. Večina učencev zna poimenovati Cankarjevo prvo pesniško zbirko. Bravo.

Peto vprašanje se je glasilo: *Cankar je bil mojster kratkih zgodb, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek. Obkroži, kako se takšne zgodbe imenujejo?*

- Pikice: 2 učenca (3%)
- Črtice: 55 učencev (90%)
- Klicaji: 3 učenci (5%)
- Slikice: 1 učenec (2%)

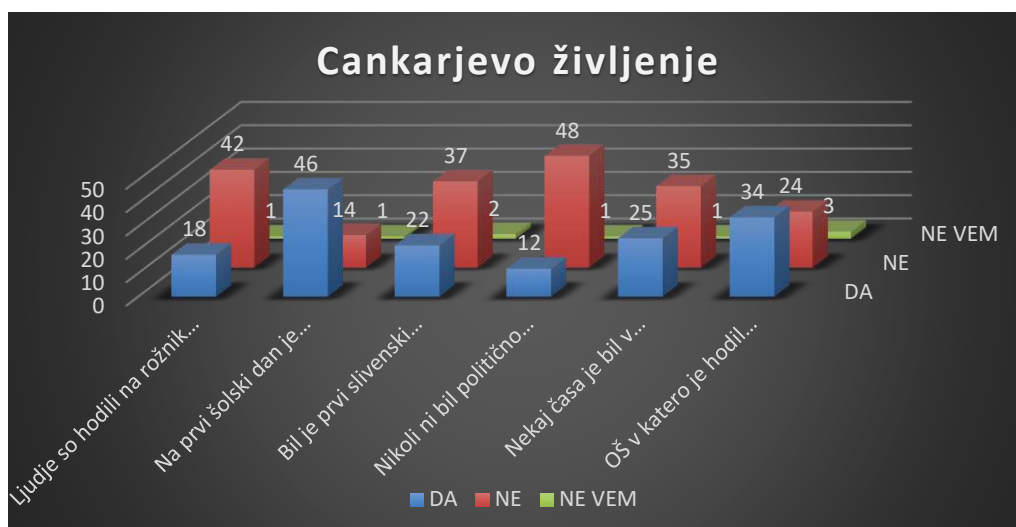

Graf 6: Cankar in črtice

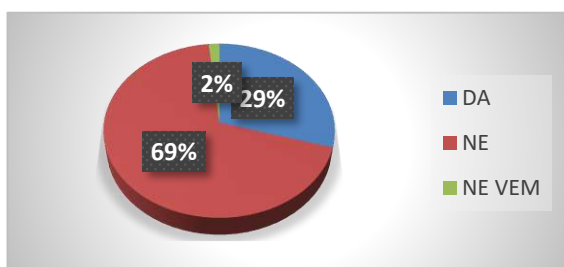
UGOTOVITVE: Kar 55 anketirancev (90%) ve, da se kratke zgodbe, ki jih je pisal Ivan Cankar imenujejo črtice. 2 učenca (3%) napačno sklepata, da se take zgodbe imenujejo pikice, 3 učenci (5%), da se take zgodbe imenujejo klicaji, 1 učenec (2%) pa, da se take zgodbe imenujejo slikice. Večina učencev torej ve, da se take zgodbe imenujejo črtice, saj pri pouku slovenščine učitelji pogosto omenijo črtice, ki so še posebno značilne za Cankarjevo pisateljevanje.

Šesto vprašanje: Pozorno si preberi *nekaj utrinkov s Cankarjevega življenja* in *označi pravilne trditve*.

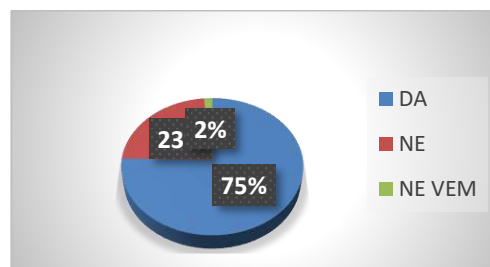
TRDITEV	DA	NE	NE VEM
Cankar je bil za časa svojega življenja že zelo slaven. Ljudje so hodili na Rožnik, da bi ga videli in morda dobili njegov avtogram.	18 učencev (29%)	42 učencev (69%)	1 učenec (2%)
Prvi šolski dan je šel Cankar v šolo v nedeljski obleki in padel v lužo. Starejši brat ga je pripeljal domov, kjer se je preoblekel in v stari zakrpani obleki zakorakal čez šolski prag.	46 učencev 75%	14 učencev 23%	1 učenec (2%)
Bil je prvi profesionalni slovenski pisatelj.	22 učencev 36%	37 učencev 61%	2 učenca (3%)
Cankar ni bil nikoli politično aktiven.	12 učencev 20%	48 učencev 79%	1 učenec (1%)
Cankar je bil nekaj časa zaprt v zaporu na Ljubljanskem gradu.	25 učencev 41%	35 učencev 57%	1 učenec (2%)
Cankarjeva OS v katero je hodil se je imenovala ENAJSTA ŠOLA POD MOSTOM.	34 učencev 56%	24 učencev 39%	3 učenci 5%

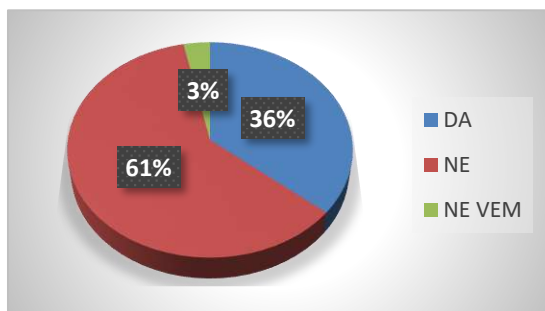
Graf 7: Cankarjevo življenje

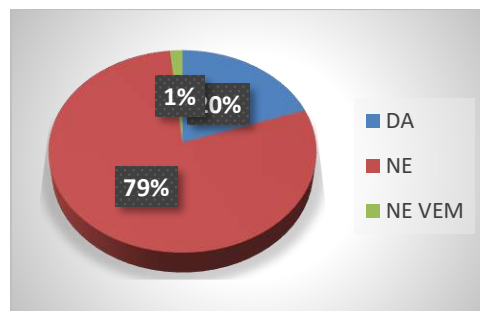
Graf 8: Rožnik in njegov avto

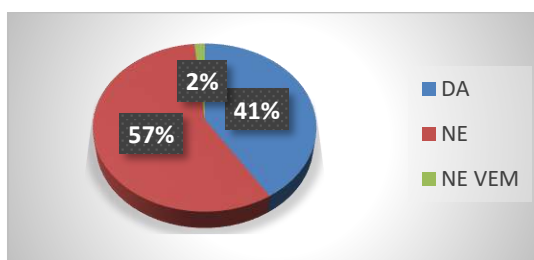
Graf 9: Na prvi šolski dan je padel v lužo

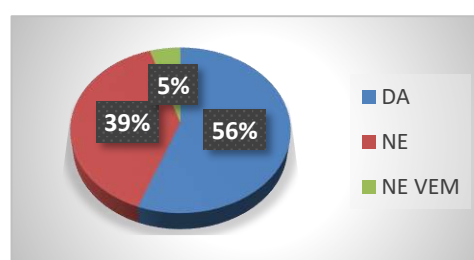
Graf 10: Prvi slovenski profesionalni pisatelj

Graf 11: Nikoli ni bil politično aktiven

Graf 12: ...je bil zaprt v zaporu na ljubljanskem gradu

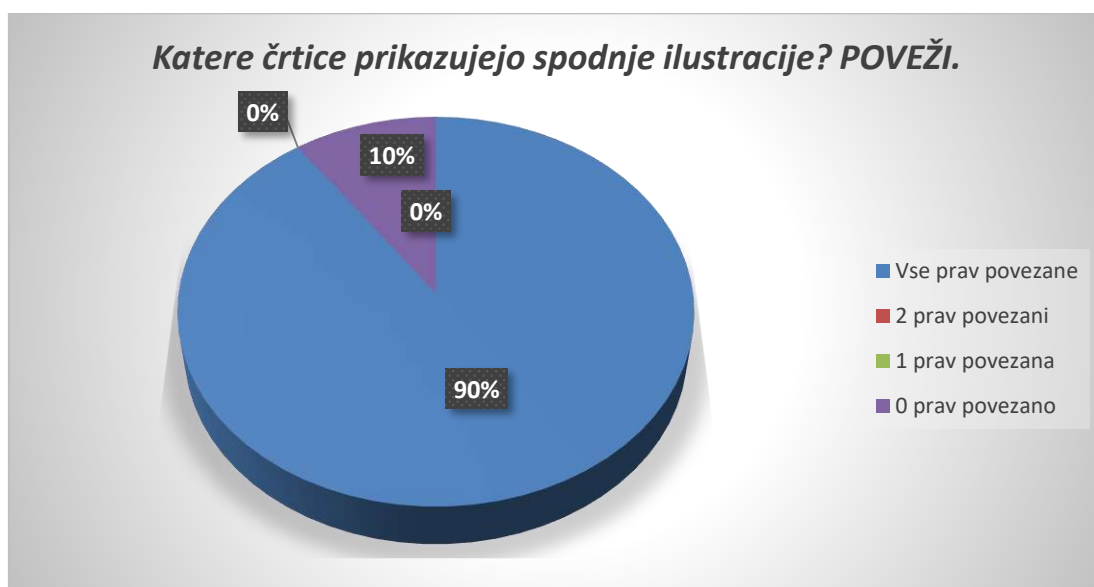

Graf 13: Enajsta šola

UGOTOVITVE: Na trditev ali so ljudje hodili na Rožnik po njegov avtogram, je pravilno odgovorilo le 18 učencev (33%), na trditev, da je na prvi šolski dan padel v lužo je pravilno odgovorilo 46 učencev (75%), 36% anketirancev je pravilno odgovorilo, da je bil prvi slovenski profesionalni pisatelj, kar 79% jih je vedelo, da je Cankar bil politično aktiven, le 25 učencev je vedelo, da je bil zaprt na Ljubljanskem gradu, le 36 % pa jih ve, da ni obiskoval OŠ, ki se je imenovala Enajsta šola pod mostom. Od 6 trditev je več kot polovica učencev pravilno odgovorila na le 2. Meniva, da bi morali učencem taka zanimiva dejstva o Ivanu Cankarju bolj podrobno predstaviti, saj so na teh področjih premalo izobraženi. Res pa je, da Ivana Cankarja podrobneje spoznamo šele v 9. razredu, od tod tudi vrzel v znanju.

Sedmo vprašanje se je glasilo: Cankar je svoje življenje popisal v črticah, ki so izšle v zbirki z naslovom **Moje življenje** leta 1920 kot prva knjiga, izdana po njegovi smrti. Zbirka 14 črtic je zasnovana kot zaporedje avtobiografskih slik iz pisateljevega življenja. Zgodbe, so postavljene na Vrhniko in v Ljubljano, so zgrajene okrog Cankarjeve matere oz. okrog odnosa med otroki in materjo. **Katere črtice prikazujejo spodnje ilustracije? POVEŽI.**

- Vse prav povezano: 55 učencev (90%)
- 2 prav povezani: 0 učencev (0%)
- Ena prav povezana: 0 učencev (0%)
- Nič prav povezano: 6 učencev (10%)

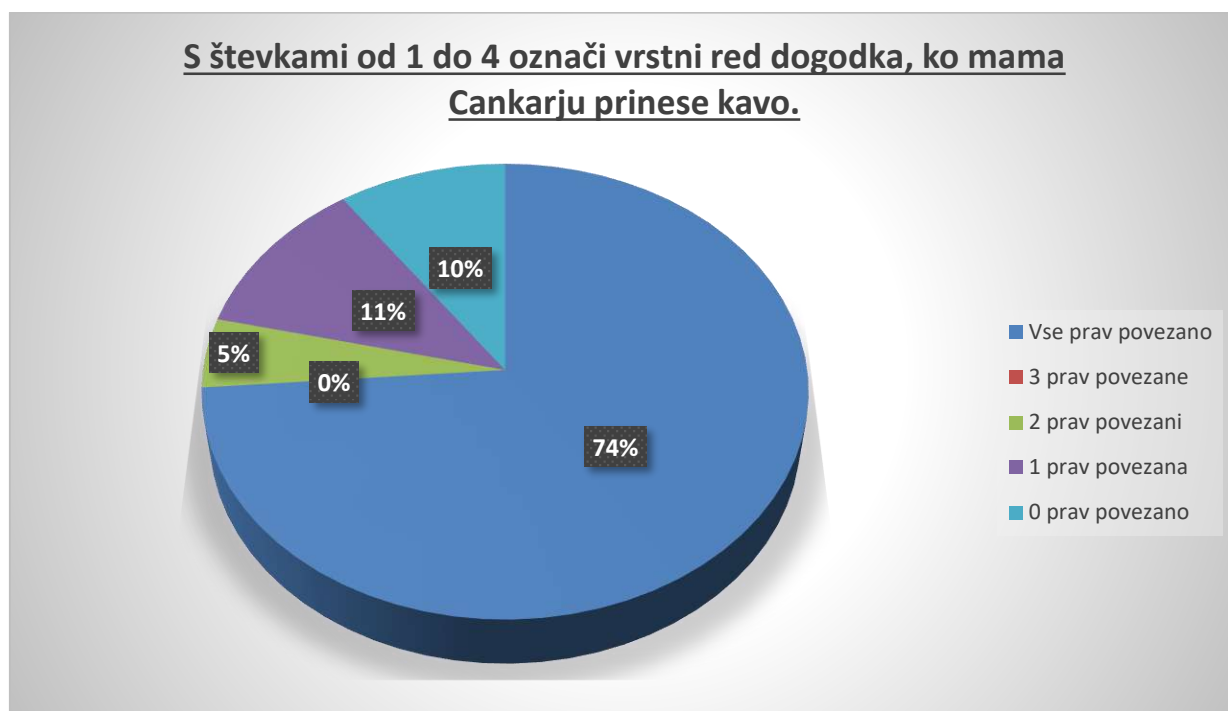

Graf 14: Črtice

UGOTOVITVE: Kar 55 učencev je pravilno povežalo vse črtice z naslovi pod njimi. 6 učencev pa je povežalo napačno, oziroma ni odgovorilo. Večina učencev je naslove črtic prav povežala z ilustracijami. Glede na konkretnost ilustracij, meniva, da vprašanje ni bilo težko.

Osmo vprašanje se glasi Cankarjeva Skodelica kave, naju je vzpodbudila in motivirala za raziskovanje, oz. popotovanje, saj mu njegova skodelica kave ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde. S števki od 1 do 4 označi vrstni red dogodka.

- Vse prav oštevilčeno: 45 učencev (74%)
- 3 prav oštevilčene: 0 učencev (0%)
- 2 prav oštevilčeni: 3 učenci (5%)
- 1 prav oštevilčena: 7 učencev (11%)
- 0 prav oštevilčenih: 6 učencev (10%)

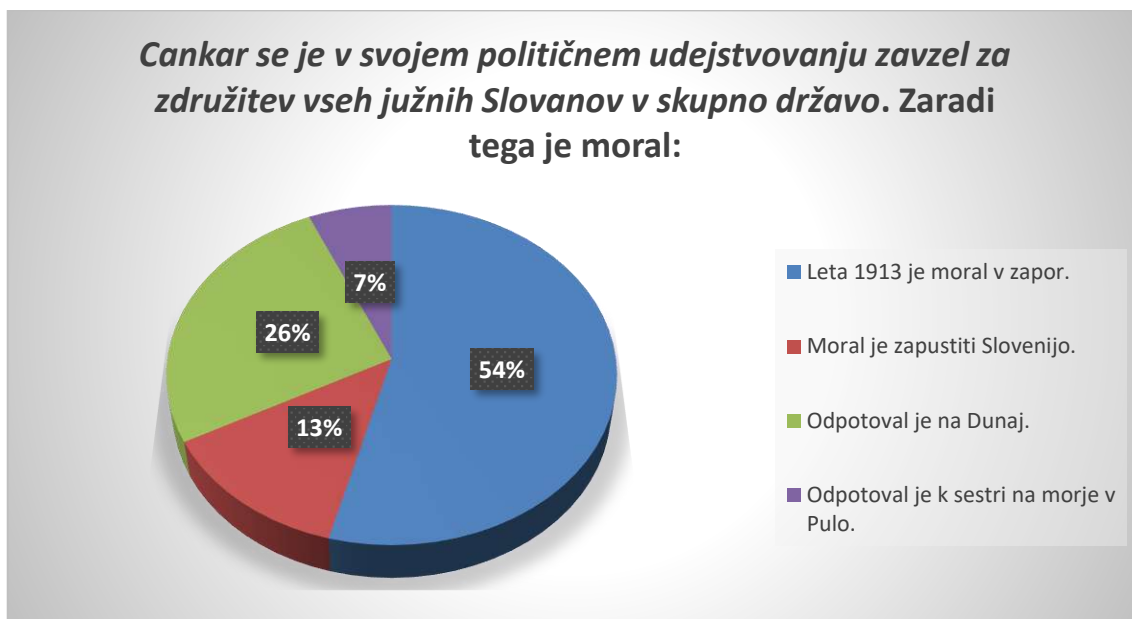

Graf 15: Skodelica kave

UGOTOVITVE: Skoraj tri četrtine anketirancev (74%) pozna pravilni vrstni red dogodka v črtici Skodelica kave. Kar 21% skupaj jih je napačno povežalo vse, oziroma so pravilno napisali le eno števko. To naju je presenetilo, saj sva pričakovala, da bodo skoraj vsi učenci poznali vrstni red v črtici o skodelici kave, vendar sva zadovoljna z odgovori.

Deveto vprašanje se je glasilo: *Cankar se je v svojem političnem udejstvovanju zavzel za združitev vseh južnih Slovanov v skupno državo*. Zaradi tega je moral:

- Leta 1913 je moral v zapor: 33 učencev (54%)
- Moral je zapustiti Slovenijo: 8 učencev (13%)
- Odpotoval je na Dunaj: 16 učencev (26%)
- Odpotoval je k sestri na morje v Pulj: 4 učenci (7%)

Graf 16: Cankar in zapor

UGOTOVITVE: Le 33 učencev, ki sva jih anketirala (54%) ve, da je moral Cankar leta 1913 v zapor. 8 (13%) jih misli, da je moral zapustiti Slovenijo, kar 26% pa jih misli, da je moral oditi na Dunaj. Cankar je res delal na Dunaju, a leta 1913 je moral v zapor, tako da ima le 33 anketirancev pravilni odgovor.

Deseto vprašanje. Odločila sva se, da anketirance vprašava: *Kako bi mladini Cankarja približali? (Lahko več odgovorov)*

- Z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami: 30 učencev (49%)
- Knjige in slikanice bi morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene: 19 učencev (31%)
- S stripi, z manj besedili: 28 učencev (46%)
- Z uporabo družbenih omrežij: 15 učencev (25%)

- Drugo: 4 učenci (7%)

Graf 17: Kako bi Cankarja približali mladini?

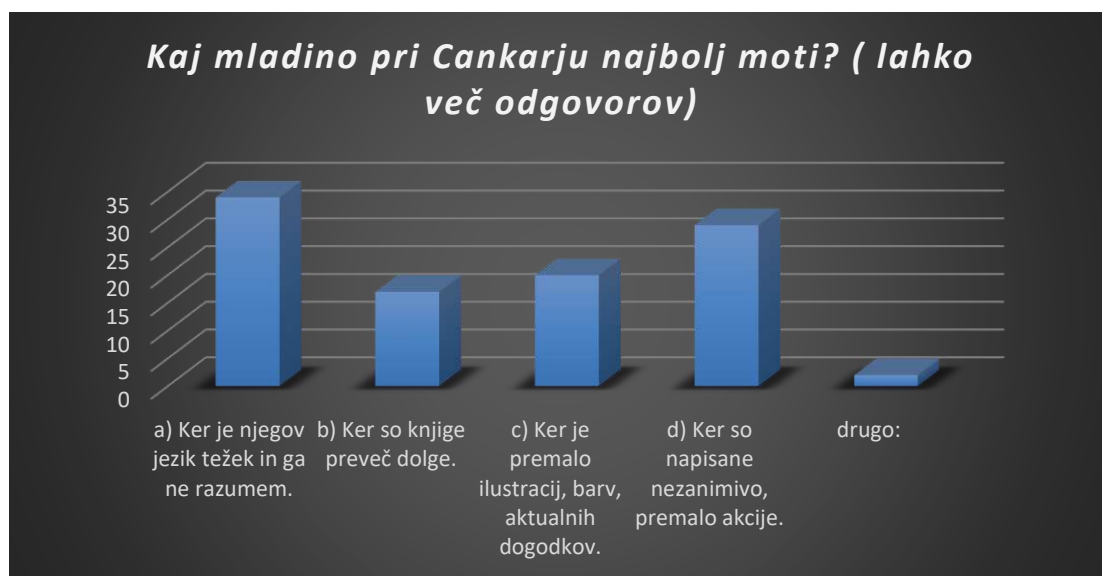
UGOTOVITVE: 31% anketirancev je obkrožilo odgovor a) tj. z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami. 46% jih meni, da bi knjige in slikanice morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene. 28 učencev meni, da bi morale biti v obliki stripov, 15 pa jih meni, da bi lahko z uporabo družbenih omrežij približali Cankarja mladini, 4 pa so odgovorili: s filmi, gledališčem, predstavami... Največ jih meni, da bi Cankarja mladim približali z bolj aktualnimi, zanimivimi vsebinami, oziroma z bolj duhovitimi in barvitimi knjigami in slikanicami. Spodbudno.

Enajsto vprašanje. *Kaj mladino pri Cankarju najbolj moti? (lahko več odgovorov)*

- Ker je njegov jezik težek in ga ne razumem: 34 učencev (56%)
- Ker so knjige preveč dolge: 17 učencev (28%)
- Ker je premalo ilustracij, barv, aktualnih dogodkov: 20 učencev (33%)
- Ker so napisane nezanimivo, premalo akcije: 29 učencev (48%)
- _____: 2 učenca (3%)

UGOTOVITVE: Največ učencev, 34 je odgovorilo, da Cankarjevih knjig ne bere, ker je njegov jezik pretežak. 17 jih je odgovorilo, da so knjigo preveč dolge, 29, da so napisane nezanimivo, 20 pa da je premalo barv, ilustracijami. Napisali so tudi: so mi všeč, nekdo pa je napisal, da mu njegove knjige preprosto niso blizu. Kot lahko torej vidimo, največ

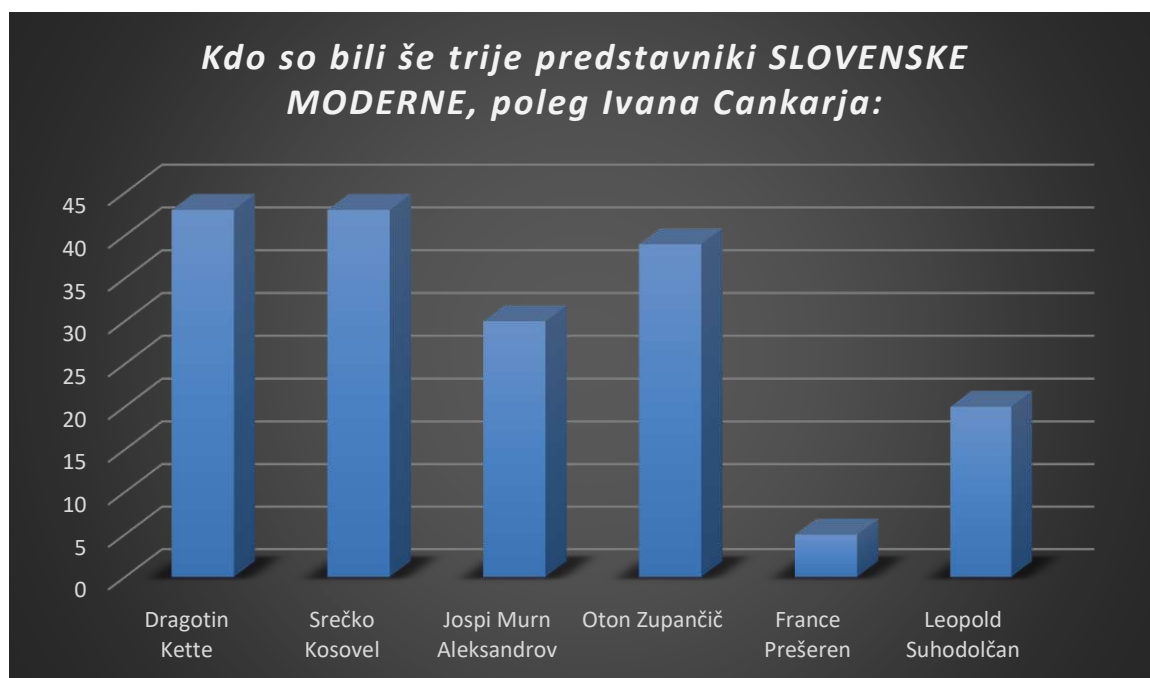
učencev moti njegov težek jezik. Verjetno res. Mogoče pa potrebujemo več znanja o Cankarju, več izkušenj in nekaj kilometrine, da bi lahko Cankarja razumeli. Še je čas.

Graf 18: Kaj mladino moti pri Cankarju?

Zadnje, dvanajsto vprašanje pa se je glasilo: **Cankar je umrl v ljubljanski bolnišnici, 11. decembra 1918. Pokopan je na ljubljanskih žalah, v grobnici SLOVENSKE MODERNE. Kdo so bili še trije predstavniki SLOVENSKE MODERNE, poleg Ivana Cankarja:**

- Dragotin Kette: 43 učencev (70%)
- Srečko Kosovel: 43 učencev (70%)
- Josip Murn Aleksandrov: 30 učencev (49%)
- Oton Župančič: 39 učencev (64%)
- France Prešeren: 5 učencev (8%)
- Leopold Suhodolčan: 20 učencev (33%)

Graf 19: Predstavniki slovenske moderne

UGOTOVITVE: Največ učencev, 43 jih je odgovorilo, da sta bila to Dragotin Kette oziroma Srečko Kosovel. Dragotin Kette je pravilni odgovor, Srečko Kosovel pa ne. Pravilna odgovora sta še Josip Murn Aleksandrov (30 učencev) in Oton Zupančič (39 učencev). Skupno 25 učencev pa je obkrožilo Leopolda Suhodolčana oziroma Franceta Prešerna. Meniva da so učenci določene pisatelje in pesnike prepoznali, ne vedo pa v katero literarno obdobje sodijo. Vendar sva prepričana, da to znanje pridobimo v srednji šoli.

Na koncu ankete ugotavlja, da večina učencev bolj ali manj pozna Ivana Cankarja, z izjemo nekaterih manjših odklonov, kar je razumljivo, saj sva izhajala predvsem iz splošne razgledanosti in ne iz poučenosti v šoli.

4.3 DELAVNICA » Ko preteklost sreča prihodnost «.

Kulturna dediščina oblikuje našo identiteto in vsakdanje življenje, pomembna je za posameznika, za skupnost in družbo kot celoto. Treba jo je ohranjati in jo prenašati na prihodnje generacije. V raziskovalni nalogi sva se posvetila slovenskemu poklicnemu pisatelju, Ivanu Cankarju in odnosu mladih do njegovih del.

V različnih delavnicah smo ustvarjali, se pogovarjali, debatirali, dramatizirali, slikali.

Devetošolci smo ustvarjali na temo **Moja skodelica kave pripoveduje**. Učenci so doma pobrskali in poiskali skodelice, ki imajo neko zgodbo, jih prinesli v šolo in potem te zgodbe

zapisali. Poslušali so različne pesmi in si ogledali risanko Čikorja an' kafe. V kuharski delavnici je že dišalo po sveže pečenih Cankarjevih keksih v obliki njegovih brkov. Pridno so gnetli testo in tako urili svojerodne spretnosti ter pridobivali življenjske izkušnje. Na malem odru so uprizorili Pehar suhih hrušk, eno izmed Cankarjevih črtic. Učenci so se urili v zapisu dramatizacije, spoznavali scenske elemente in pripravljali sceno.

4.4 Obisk Cankarjeve spominske hiše- stopimo nekaj korakov nazaj v preteklost in začutimo Cankarjev čas

Vrhnika

Na klancu 1, 1360 Vrhnika, Slovenija

Datum: »5.11.2022 sem obiskal rojstno hišo Ivana Cankarja Na klancu siromakov na Vrhniki«, Filip Demšar.

Spominska hiša Ivana Cankarja stoji na Klancu sredi vrhniškega mestnega središča. Sedanja hiša je bila izgrajena leta 1883 na pogorišču Cankarjeve rojstne hiše, ki je pogorela v velikem požaru leta 1879. Ostala jim je samo stenska ura. Leta 1948 so začeli z obnovo hiše.

Cankarjeva spominska hiša je odprta vse leto.

Na klancu 1 stoji Cankarjeva spominska hiša, **kulturni spomenik** Vrhnike. Nahaja se na mestu, kjer je nekoč stala lesena, s slamo krita koča, v kateri se je rodil **Ivan Cankar (1876-1918)**, največji slovenski pisatelj in dramatik. Koča je leta 1879 pogorela, zaradi česar so morali Cankarjevi gostovati po opuščenih hlevih in hišah drugod po Vrhniki. Stavbo so novi lastniki leta 1880 prezidali in ji dali podobo, kakršno nosi še danes. Notranjost je razdeljena v bivalni prostor, izbo in črno kuhinjo.

V spominski hiši je na ogled **zbirka predmetov**, ki prikazuje bivanjske razmere revnejše družine ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Na policah in vitrinah so razstavljeni **Cankarjevi prvotiski**, fotografije pisatelja, njegovih sorodnikov, prijateljev in dobrotnikov iz ljubljanskega in dunajskega obdobja ter njegovi **avtoportreti in risbe**.

Slika 43: Filip Demšar pred rojstno hišo Ivana Cankarja

Slika 44, 45: Napisa na hiši

5. 11. 2022 sem se z družino odpravil na ogled Cankarjeve rojstne hiše. Avto smo parkirali na parkirišču 100 metrov stran od hiše in se odpravili proti hiši Ivana Cankarja. Tam so me na prehodu za pešce presenetili brki, narisani na robu zebre. Zanimivo.

Slika 46, 47: Cankar in brki

Slika 48: Cankarjeva hiša

Hiša ni velika, nanjo te opozarja le tabla in hišna številka - Na klancu 1. V spodnjih prostorih hiše so stranišča za obiskovalce, da pa prideš v hišo moraš zaviti desno mimo manjše terase. Skoraj sem že vstopil v hišo, ko me je presenetil kip, ki stoji v spomin Ivanu Cankarju.

Ob vhodnih vratih stoji spominska plošča kot spomin, da je Cankar nekoč živel v hiši na tej parceli, a je hiša pogorela. In prav v zvezi s tem, je prijazna vodička povedala zgodbo, ki se glasi. »Ko je bil Cankar star 3 leta, se je igral z brati in sestrami na hribu Sveta trojica. Naenkrat so vsi trije zagledali dim. In mali Ivan je rekel: »Glejte, teta Mica pa kuha štruklje!«

Vsi so bili navdušeni, a ko so čez nekaj časa prišli do hiše, so videli le še hišo v plamenih in mamu, kako joka pred hišo z uro, edinim predmetom, ki ga je rešila, a ta ura že dolgo ni več delala. Vsi so bili žalostni in zato je teta Mica, da bi jih razvedrila, spekla štruklje. In Cankar se je tega spominjal do svoje smrti«.

Slika 49, 50, 51: Predmeti pred in v hiši

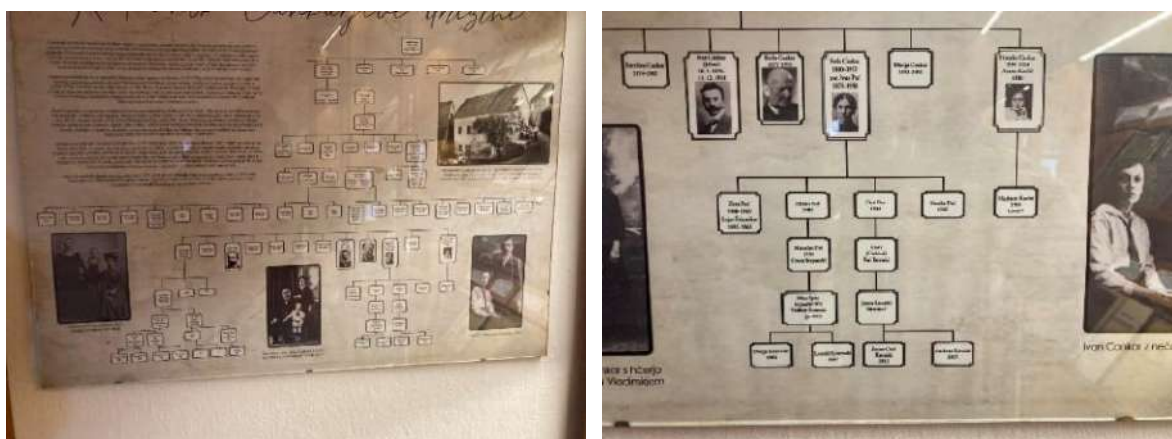
Takoj ko vstopiš v hišo, stopiš v temen prostor, predsobo, ki je cela črna in temna. Kot je vodička razložila, je prostor ostal črn od požara. Iz te črne, temne predsobe sem zavil na levo, kjer so imeli veliko zbirko Cankarjevih knjig na levi, na desni pa si lahko kupil tudi nekaj Cankarjevih spominkov. Skozi okno, ki razsvetljuje sobo, se lepo vidi cerkev. V prostoru so imeli tudi ¹⁴družinsko drevo Cankarjev, vodička pa je razložila kje živi kdo od Cankarjev. Nekateri potomci Ivanovih sorodnikov živijo tudi v Ameriki in Italiji. V sobi pa je tudi Ivanov avtoportret, pod njim pa je lepa, starinska miza iz njegovega obdobja. Hišo, v kateri se je rodil Ivan Cankar je dal postaviti njegov ded, ugleden krojač, ki pa se je rad družil z vaško "gospodo" in prav to je tudi razlog, da je zapravil večino denarja. Na koncu je moral prodati vse nepremičnine, kar je imel, razen hiše, v kateri se je Ivan rodil in manjše njive. Za krojača je izuril tudi svojega sina, Ivanovega očeta, ta pa je za krojača izuril tudi svoje sinove. Ko je hiša

¹⁴ **Družinsko drevo, rodovnik**, tudi **rodoslovno, genealoško drevo** včasih tudi *deblo* v predstavlja v drevesno strukturo urejen zapis posameznikovih prednikov. Namen družinskega drevesa je prikazati krvno sorodstvo oziroma povezave med posamezniki (običajno z dodanimi letnicami in kraji rojstva, smrti, poklica, itd.), pri čemer različne grafične povezave prikazujejo poroke, izvenzakonske zveze in poreklo.

pogorela, pa je bil ded upnikom dolžan že toliko, da je moral pogorišče prodati. Ivan se je tako za čas svojega otroštva preselil kar 9 krat.

Slika 52, 53, 54: Cankarjevi predmeti

Slika 55, 56, 57: Družinsko drevo

¹⁵Pehar suhih hrušk: Zgodbo nedvomno pozna večina ljudi, a jo bom povedal kot jo je nam vodička. »V starih časih so bile suhe hruške kot čokolada. Otroci so komaj čakali, da jih dobijo po koncu nedeljske maše. Nekega dne, ko mame ni bilo doma je Ivanova sestra, Ivana nagovorila Ivana, naj vzame nekaj suhih hrušk, da jih bosta skupaj pojedla. Ivan jo je poslušal in ukradel suhe hruške. To je naredil še večkrat v istem tednu. Nato pa je prišla nedelja. Vsi otroci so željno čakali, da mama odpre omaro, ki je bila zaklenjena. Ivan je bil droben in se je splazil za omaro. Toda pehar je bil prazen! Starejša sestra je Ivana takoj obtožila kraje potem pa pobegnili ven. Mama je bila jezna na Ivana, Ivan pa na sestro, ki ga je zatožila«.

Slika 58, 59, 60: Predmeti v Cankarjevi hiši

Po ogledu sobe, nas je vodička popeljala do dnevne sobe Cankarjevih, kjer so vsi spali. Starša sta spala na pogradu, ki pa je bil v času ogleda v restavriranju, tako da je bila tam navadna postelja, ostali otroci pa so spali na tleh. Izvedel sem, da je Ivan včasih ob večerih, ko naj bi že vsi otroci spali prisluškoval pogovorom staršev. Oče in nekaj somišljenikov je namreč ustanovilo knjižnico, v kateri so imeli knjige, časopise in revije v slovenščini. In knjige je oče včasih prinesel domov, da jih je mali Ivan bral. Ivanova mama ni hodila v šolo in tako je komaj znala brati, pisati in računati. Da bi se naučila vsega kar znajo tudi njeni otroci, se je z njimi učila, in tako se je naučila to, česar se ni, ko je bila sama v šoli. V dnevni sobi je tudi nekaj slik, saj je Ivan Cankar rad risal. Prav zato so vsi mislili, da bo šel za arhitekta.

¹⁵ Pehar suhih hrušk sodi med temeljna dela za mlade bralce. Govori o revščini, hrepenenju, lažeh, bolečini ...

Slika 61, 62, 63: Prostori v hiši

Slikal je portrete in pisal feljtone, da se je preživel. Pri vsakem najmanjšem delu je vzletel v svojih mislih v trenutku tako visoko, da se mu je zdela resnica nizka poniževalna. Kadar je slikal debelega, mestnega trgovca z dobrovoljnimi očmi in flegmatičnim obrazom je čutil v sebi nenavadno moč, in duša se mu je dvigala, in srce širilo. Roka se je pregibala čisto mehanično, a Cankar je sanjal o časti in slavi.

Slika 64, 65, 66: Prostori

Zadnja soba je spominska soba, v kateri je veliko slik iz časa Cankarjevega življenja, poleg tega pa tudi njegov doprsni kip, venec rož ter še nekaj malenkosti iz njegovega življenja. Slike so bile njegovi portreti, poleg tega pa tudi nekaj slik njegovih ljubic in njegove družine. Cankar je imel veliko ljubic, ena od teh naj bi mu celo rodila otroka, a ta podatek nikoli ni bil potrjen. Večini svojih ljubic je obljubljal poroko, z eno se je celo poročil. Zgodba o tej poroki gre takole. »Nekoč sta bila pri ljubici doma, ko je Cankar naročil voz in ji dejal: »Obleci poročno obleko, ki sem ti jo kupil. Poročit se greva.« Ona je oblekla obleko in sta šla na voz. Odpeljala sta se v Avstro-Ogrsko (na ozemlje današnje Avstrije) do manjše cerkvice Sv. Trojice. Tam sta se poročila. A le med seboj, saj župnika takrat v cerkvi ni bilo. Tudi brez svatov in prič, tako da

sta za poroko vedela le onadva. Med nekim drugim obiskom pri drugi ljubici pa se je zgodilo naslednje. Bila sta sama doma, ko sta nenadoma zaslišala korake na dovozu. Ljubičin oče je bil velik gospod in ni preveč ljubil Cankarja. Ker sta bila na drugi strani hiše in v pritličju je Ivan splezal čez okno in padel v koprive! Tako je bil ves opečen, k ljubici pa se pozneje na dom ni več vrnil».

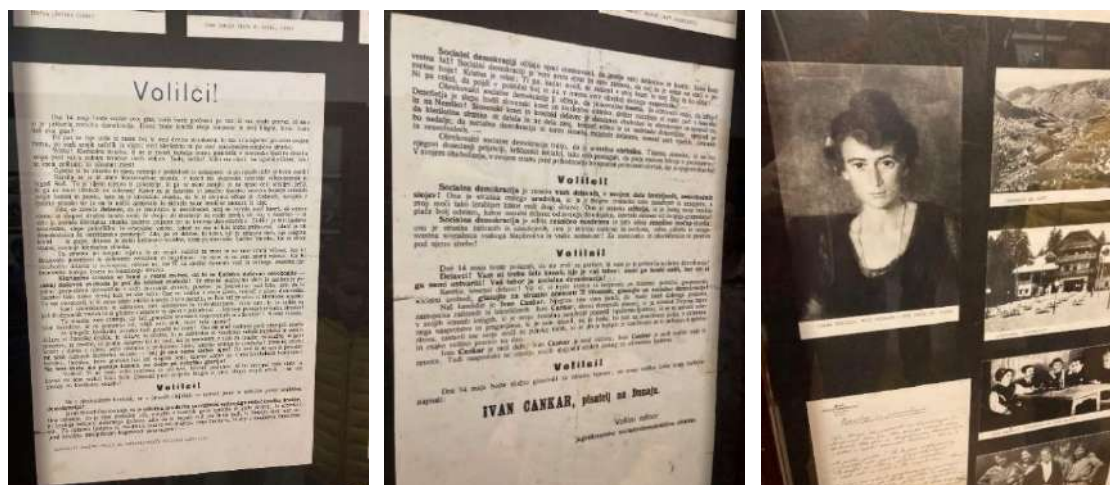
Slika 67, 68, 69: Slike v Cankarjevi hiši

Slika 70, 71, 72: Material v Cankarjevi hiši

Ko je Cankar prejel enega zadnjih honorarjev v življenju je naročil tri vozove za na Rožnik in dejal: »Sem šel na Rožnik s tremi vozovi. V prvem se je peljala moja palica, v drugem moj klobuk in v tretjem jaz.« To je še ena izmed mnogih anekdot, ki sem jih izvedel v Cankarjevi rojstni hiši. Med drugim je vodička povedala tudi, da je bil Cankar izjemno darežljiv človek. V žepu je imel redko kaj denarja, saj je vsega razdal študentom in otrokom, ki jih je srečal. V času njegovega bivanja na Rožniku so nanj hodile trume študentov, da bi se srečale s Cankarjem, mu stisnile roko, z njim spregovorili kakšno besedo. Tudi v času svojega življenja je bil zelo

znan. Kandidiral je celo za mesto poslanca. V Zagorju ob Savi je celo zmagal. Na koncu pa to žal ni bilo dovolj za mesto v Državnem zboru. V Zagorju so zanj glasovali predvsem rudarji, delavci v rudniku.

Slika 73, 74, 75: Dokumenti v hiši

Pogledali smo si še manjši balkon, na steni katerega je bilo nekaj orodja in stranišče. Stranišče je bilo majhno, leseno. Nato nam je vodička povedala še nekaj zgodbic, pokazala nam je kje lahko kupimo spominke, nato pa smo se odpravili nazaj proti parkirišču. Na poti smo se ustavili še v slaščičarni, kjer so imeli najboljše krofe leta 2022. Obisk mi je ostal v lepem spominu, saj sem izvedel veliko novih informacij in zgodbic iz Cankarjevega življenja. Ker je bila vodička zelo strokovna in podkovana z mnogimi informacijami toplo priporočam obisk.

4.5 Obisk spominske sobe Ivana Cankarja na Rožniku

Cankarjev vrh na Rožniku(Gostilna Rožnik)

Cankarjev vrh 1

1000 Ljubljana

Datum: »22.10.2022 sem obiskal spominsko sobo Ivana Cankarja na Rožniku«

Luka Lindič

Ivan Cankar, slovenski pisatelj, dramatik in esejist, ki se je leta 1876 rodil na Vrhniki, je kar nekaj let svojega življenja preživel v Ljubljani. Ko se je z Dunaja vrnil v Ljubljano, je svoj dom našel na Rožniku, ki je danes del krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib.

Na Rožniku je Ivan Cankar živel od leta 1910 do 1917. Tu je napisal kar nekaj svojih pomembnih del, kot je spis *Bela krizantema* in črtice *Podobe iz sanj*. Tu so ga obiskovali tudi občudovalci, ki so ga želeli spoznati, rad se je pogovarjal z mladino. V spomin na velikega slovenskega pisatelja je Mestni muzej Ljubljana leta 1948 na Rožniku uredil spominsko sobo. Istega leta so tudi vrh Rožnika poimenovali Cankarjev vrh. V njej je nekaj Cankarjevih osebnih predmetov kot so listnica, kravata, posetnica in stalna dovolilnica za obisk Jakopičevega paviljona. Pohištvo, ki je v sobi, je iz začetka 20. stoletja in nam pričara sliko življenja v tistem času.

Ivan Cankar na Rožniku

Ivan Cankar se je iz Dunaja v Ljubljano vrnil proti koncu leta 1909 in na začetku bival v hotelu Tivoli, od koder se je konec aprila ali v začetku maja 1910 preselil na Rožnik.

Na začetku je bival v gospodarskem poslopju poleg gostilne, ki so mu rekli tudi mala hiša. Maja leta 1911 mu je takratni lastnik gostilne na Rožniku Karel Bergmann odstopil sobo v prvem nadstropju same gostilne. Soba je imela dva okna s pogledom na cerkev Marijinega obiskanja, ki stoji v neposredni bližini gostilne. V njej je stanoval kar nekaj let, tudi po tem, ko je gostilna že zamenjala svojega gospodarja. Nekje okrog leta 1915 pa je novi gospodar Ferdinand Pfeifer potreboval več prostora, zato se je moral Cankar zopet preseliti, le da tokrat v majhno kamro poleg te sobe v kateri je ostal vse dokler ni dokončno zapustil Rožnika, nekje v začetku jeseni leta 1917. O tem malem skromnem domovanju z nizkim in poševnim stropom je pisal v črtici *Samoten pogovor*, kjer je zapisal, da je tako tesna, da še najtišja misel ne more ven.

Cankar je na vrhu Rožnika, našel svoj mir in navdih za novo ustvarjanje. Ob lepem vremenu se mu je odprl pogled proti rojstni Vrhniki in kazalo je, da se je tukaj na tem koncu končno znebil tistega občutka, da je nekakšen večni romar.

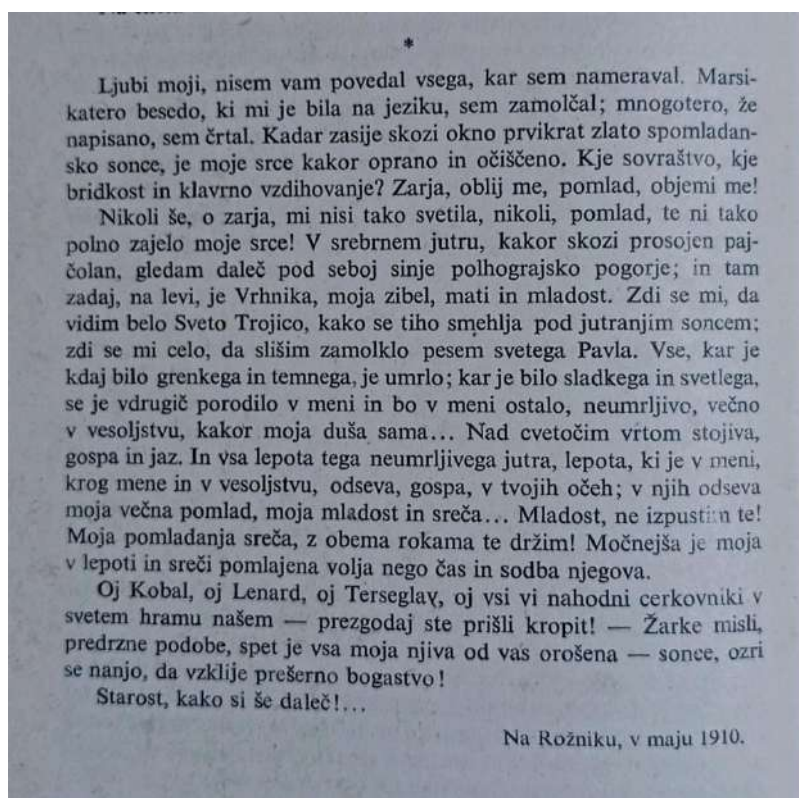
V tem obdobju, ko je bival na Rožniku je objavil kar nekaj svojih del, zagotovo pa so med pomembnejšimi, spis *Bela krizantema*, ki jo je napisal maja 1910 in zbirko črtic *Podobe iz sanj*, njegova zadnja knjiga, ki je nastala v času vojne med leti 1914 in 1917.

Slika 76: Knjiga *Bela krizantema*, ki je nastala v času bivanja Ivana Cankarja na Rožniku

Dramo *Hlapci* je objavil 1910, zbirko novel *Volja in moč* (1911), *Troje povesti* (1911), dramo *Lepa Vida* (1912), ljubezensko pravljico *Milan in Milena* (1913), *Ciklus črtic Moje življenje* (1914), ki so izšle v časopisu *Slovenski narod*.

Na Rožniku pa so nastala tudi nekatera druga njegova dela, ki pa so izšla šele po njegovi smrti: zbirka črtic in novel *Moja njiva* (1935) in povest *Grešnik Lenart* (1921).

Slika 77: Odlomek iz knjige *Bela krizantema*

Zaradi Cankarjevega bivanja na Rožniku, so ga obiskovali mnogi obiskovalci in občudovalci njegovih del, ki so ga želeli osebno spoznati. Z obiskovalci je rad poklepetal, z dijaško mladino iz vse Slovenije, pa je marsikdaj celo zapel. Leta 1912 sta se mu za kratek čas celo pridružila pesnik Oton Župančič in slikar Rihard Jakopič.

Leta 1913 si je zaradi svojega predavanja Slovenci in Jugoslovani, ki ga je imel 12. aprila v Ljubljanskem Mestnem domu prislužil naziv politično nezanesljive osebe, ter teden dni preživel v zaporu na Ljubljanskem. Obtožili so ga, da izraža simpatijo do Srbov. Svojo kazen je odsedel od 23. avgusta do 9. oktobra 1914. V času, ko je bil zaprt, mu je umrl oče, a se pogreba ni mogel udeležiti.

Ko se je vrnil na Rožnik, so ga septembra 1915 vpoklicali v vojsko in ga poslali v Judenburg na avstrijskem Štajerskem. A to ni dolgo trajalo, saj se je zaradi bolehnosti in telesne šibkosti že okrog božiča vrnil domov.

V tem času pa se je Cankar zaljubil tudi v mlado učiteljico Mileno Rohrmann, svojo zadnjo ljubezen. Vsi so nekako pričakovali, da se bo njuna zveza končala s poroko, Milena se je namreč že videla kot Cankarjeva nevesta. Med drugim si je močno prizadevala, da bi Cankar zapustil svoje domovanje na Rožniku in res je nekaj časa stanoval pri njej na današnji Trubarjevi ulici. Vendar je iz pisma F. Erjavcu razvidno, da je Rožnik zapustil le s težkim srcem. Takrat mu je pisal, kako težko odhaja, da je tu doživel marsikaj lepega, pa tudi veliko žalosti. Za sabo je pustil sedem let življenja na tem lepem kraju. Ob selitvi sta takrat nastali črtici Ob selitvi in Moje izbe, ki opisujeta težke občutke ob odhodu.

Obisk spominske sobe na Rožniku

Ob obisku Rožnika sem spoznal kako zelo pri srcu je bil Rožnik Cankarju, saj je tu bival kar 7 let, med 1910 in 1917. To je bil tudi eden izmed razlogov, da obiščem Cankarjev vrh, 394m visoko vzpetino, ki se na eni strani dviga v neposredni bližini parka Tivoli, z druge strani, pa se razlega pogled na sosesko Rožna dolina in je dobil ime ravno po Ivanu Cankarju.

Slika 78: Na poti do Cankarjevega vrha

Mestni muzej Ljubljana je leta 1948, ko je minilo 30 let od njegove smrti v gospodarskem poslopju poleg gostilne uredili spominsko sobo in Rožnik preimenovali v Cankarjev vrh.

Slika 79: Gostilna na Cankarjevem vrhu – na Rožniku

Slika 80: Gospodarsko poslopje v katerem je nekaj časa bival Ivan Cankar in kjer je danes njegova spominska soba

Slika 81: Pred vhodom v Cankarjevo spominsko sobo- raziskovalec Luka Lindič

Slika 82: Postelja z omarico v spominski sobi

Sobo krasijo zelene stene z belimi krizantemami, ki spominjajo na Cankarjevo literarno delo Bela krizantema.

Slika 83: Portret Ivana Cankarja na steni

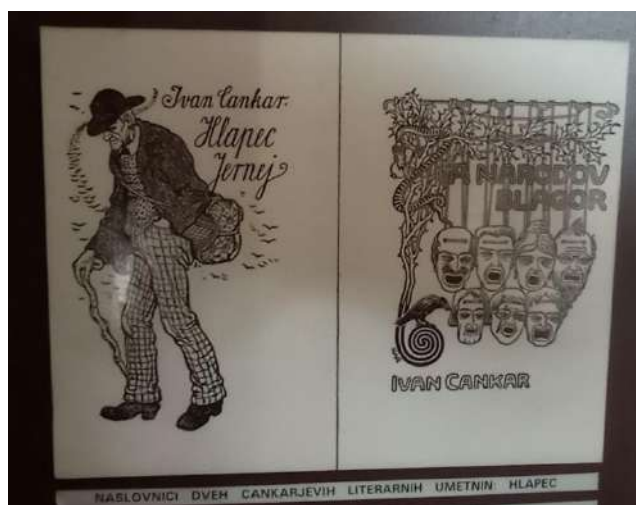
Slika 84, 85, 86: Knjižna omara, spominska stena s fotografijami

Slika 87: Rojstni kraj in rojstna hiša na Vrhniki, ter njegovo bivališče na Rožniku

Slika 88, 89, 90: Podobe Ivana Cankarja

Slika 91: Naslovnica dveh literarnih umetnin

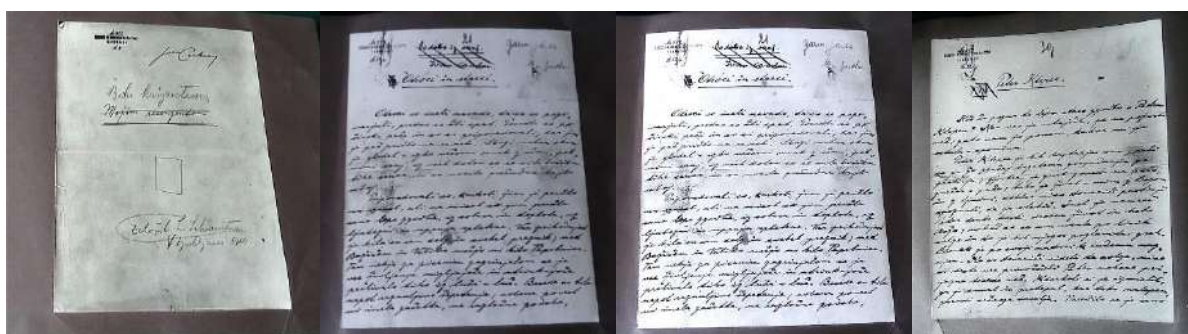

Slika 92: Doprnsni kip Ivana Cankarja

V sobi se nahaja pohištvo iz tistega obdobja, ter vitrina z nekaterimi njegovimi osebnimi predmeti, iz časa, ko je živel na Rožniku. V kotu spominske sobe stoji doprsni kip Ivana Cankarja, ki ga je izdelal kipar Francišek Smerdu.

Slika 93: Raziskovalec pred delovnim kotičkom z repliko knjige Podobe iz sanj

Slika 94, 95, 96, 97: Detajli iz knjige Podobe iz sanj

Ob obisku spominske sobe me je najbolj navdušila replika knjige Podobe iz sanj. Presenetila me je tudi velikost sobe, v kateri je Cankar prebival, saj je prostor res majhen. Zanimivi so bili tudi njegovi osebni predmeti. Prostor na Rožniku daje neko domačnost v naravnem prelepem okolju Rožnika. Kot sem izvedel je **Ivan Cankar** najprej stanoval v »mali hiši« na spodnji strani z razgledom proti Vrhniki, kasneje so ga preselili v gostilniško hišo v prvo nadstropje. Sedem let Cankarjevega življenja na Rožniku danes veljajo za najbolj srečna leta njegovega življenja, o čemer nazorno pričajo v knjigi objavljena pisma, ki jih je tiste dni Ivan Cankar pisal iz Slovenskih goric na Rožnik. Na Rožniku pa se slavni pisatelj ni zgolj udomačil, temveč tam stkal tudi najtrdnejše osebne stike ter ustvaril niz svojih čudovitih krajših besedil.

Cankarja, se spominjajo kot gospoda, ki je malo jedel, najraje pa je imel ričet, zato pa je toliko več kadil in pil, še najraje brizganec. **Nina Bergmanova** naj bi o njem povedala tudi, da z njim ni bilo dosti neprijetnosti, saj naj bi bil nadvse obziren.

»Njegov dnevni red – če se lahko tako imenuje – je bil nekako takšen: Vstajal je zgodaj, v poletnem času ob 6. uri. Pisal je vedno zjutraj od zajtrka do kosila. Zajtrkoval je dva čaja z dvojnimi rumom – a brez kruha. Potem je malo povasoval pri rednih jutranjih tarokistih, ki so prišli na zajtrk in 'eno partijo' taroka. Tako so hodili redno dr. Jernej Demšar, dr. Schweiger in Kajzelj s kibici. Pa ti so pred osmo že odšli. Ob desetih je dobil malico: eno jajce ali košček šunke. Med pisanjem je že dopoldne spil več brizgancev. Pisal pa je ob lepem vremenu pred hišo, pri prvi mizi pod okni, kakor jo kaže Vavpotičeva podoba; ob slabem pa pri svoji mizi v gostilniški sobi, ki smo jo imenovali 'Cankarjeva miza'. Kosilo je bilo vedno preprosto. Že dopoldan so ga motili prijatelji in častilci, ki so prišli na Rožnik, popoldne pa jih je bilo vedno več. Tedaj so prihajali njegovi prijatelji, literati in umetniki in znanci kakor Župančič, Golar, Lojze Dolinar, Smrekar, Podrekar, Miha Čop, Viktor Zalar, učitelj Marjanovič, Cankarjev ljubljenec Leo Travnar, in ženske kakor Milena Rohrmannova, gospodična Mica, Ani in Vera Kesslerjeva in druge. Poleg tega so prihajali na Rožnik licejke in dijaki, ki so vsi hoteli govoriti s Cankarjem, in ga prositi za avtograme, skušali vsaj toliko doseči, da se je spustil z njimi v kratek pogovor ali pa je zapel z njimi svojo najljubšo pesem: 'Sem mislil snoči v vas iti, je bla meglica v jezeri ...' Prav med temi je imel največ častilcev.«

O Rožniku je Cankar vedno razmišljal kot o svojem domu, čeprav se je, ko so se v gostilno naselili Franzotovi fantje, bratje rožniške gospodinje, počutil vse bolj nezaželenega in v začetku septembra 1917 se je »princ z gore« odselil v dolino, v Ljubljano.

Slika 98: Notranji interier

4.6 Ogled filma o Ivanu Cankarju

Z zanimanjem sem si ogledal film, ki govori v velikem slovenskem pisatelju. Film se začne, ko Cankar najame kabinet oziroma sobo pri družini Löffler, leta 1899. Ko se odloči, da jo bo vzel, mu lastnica prinese kavo in pripovedovalec začne pripovedovati zgodbo o skodelici kave. V ozadju pripoveduje, medtem pa film prikazuje slike oziroma obrise ljudi, tudi mame. Film nato prikaže Ottakring, mesto kjer je Cankar živel. Cankarju takrat ni bil všeč kot mesto. Menil je, da je bolno, sivo, ni se dobro počutil v njem. V kraju se je zaposlil kot prevajalec, da je pomagal najstarejši hčerki Steffi, ki se je učila slovensko. Že takrat je bil verižni kadilec in ni bil najboljšega zdravja.

Filmsko dogajanje se nato prestavi na Vrhniko, v njegovo spominsko hišo. V njegovi spominski hiši nam povedo, kako je pogorela Cankarjeva rojstna hiša. Ivan in sestra sta se igrala na Sv. Trojici in ko sta prišla domov sta videla mamo, pred hišo. Edino kar je rešila je bila stara pokvarjena ura. Izvemo, da so se kar devetkrat selili.

Filmsko dogajanje nam prikaže, kako vaški pomembneži opazijo Cankarjevo nadarjenost in ga pošljejo v Ljubljano. Toda tam se Cankar ni počutil dobro. Sploh zato, ker ni govoril nemško. To je bil tudi glavni razlog, zakaj prvo leto učno ni bil uspešen. Naslednje leto pa je bil že odličen. Kljub temu pa mu je učni uspeh padel, saj se mu ni dalo učiti. O tem priča tudi naslednja zgodba, ki jo izvemo iz filma. Cankar je imel nalogo, da bi opisal razgled z Ljubljanskega gradu. Toda napisal je: Prišel sem na Ljubljanski grad, da bi videl razgled. Toda spodaj sem videl samo meglo nič drugega.

Cankar je bil blizu z vsemi predstavniki slovenske moderne: Josipom Murnom Aleksandrom, Dragotinom Kettejem in Otonom Zupančičem. Za Murna je nekaj časa mislil, da je njegov brat,

saj sta imela oba očeta Cankarja. Vendar kot se je izkazalo po pričevanju obeh mam, to ni bil isti Cankar.

Cankar se je nato odpravil na Dunaj, da bi se tam izučil za arhitekta, saj je bil nadarjen risar. Toda tam se mu ni dalo učiti, raje je zahajal v knjižnice in muzeje. Tam je pridobil vso znanje, ki ga je imel s področja zgodovine.

Film se vrne v Ottakring, kjer vidimo Cankarja kako poučuje Lofflerjevo mlajšo hčerko Amalijo. Ta ga sprašuje o morju, gozdovih, saj je bila sama bolna in tega ni mogla videti. Cankar ji pove, da se to, da si nečesa zelo želiš, imenuje hrepenenje. V filmu nato zagledamo Hišo Marije pomočnice, bolnice za otroke, ki jim ni več pomoči. Tja je Cankar hodil obiskovati Amalijo, potem, ko so jo preselili. Amalija je tam tudi umrla. V tistem času je bil brez denarja, zato je veliko pisal, k temu ga je spodbujala tudi Loffler.

Na kratko se je vrnil v Slovenijo, ker mu je umrla mama. Na smrtni postelji jo je tudi narisal. Vrnil se je v Avstrijo, takrat pa se je že začela razvijati ljubezen med njim in Steffi Loffler. Bil je brez denarja, živel je bolj skromno.

Sledi zopet vrnitev v Slovenijo in sicer v Posavje, kjer je kandidiral za poslanca. Vidimo njegov govor, obljube in spodbujanje delavcev, da bi volili zanj. Takrat se je za kratek čas tudi vrnil na Vrhniko. Ko je gledal skozi okno v domači hiši je dejal: »Nekoč boš lahko čez to okno opazoval moj spomenik«. Njegove besede so se uresničile, toda šele po njegovi smrti.

Kmalu nato se vrne v Ottakring toda le za kratek čas. Takrat je Steffi obljubil poroko, ko bo imel dovolj denarja. Toda kmalu nato le za en mesec odpotuje iz Ottakringa. Ta mesec se razvleče in Cankar se tja ne vrne nikoli več.

Film prikaže Sarajevo in izvemo, da se je Cankar za nekaj časa preselil v mesto k svojemu bratu Karlu, ki je bil duhovnik. Tam je začel pisati Hlapce. Kot povedo, se je Cankar v Sarajevu spreobrn timer, postal je zagrenjen, ni se več smejal, ni bil dober volje. Po pripovedovanju je eno repliko pisal cel dan - repliko o "šinfanju" čez vero. Kot se je pozneje izkazalo, je bil to eden najboljših delov Hlapcev.

Sledi vrnitev v Ljubljano, kjer se je naselil v Hotel Tivoli, znan tudi pod imenom Švicarija. Kljub temu, da je bil v Ljubljani, po pripovedovanju filma, ni pozabil na Steffi Loffler. Veliko ji je pisal, toda v teh pismih je bolj ali manj objokoval svoje pomanjkanje, bil je brez denarja. Marca leta 1910 se je z dobrim prijateljem odpravil na Rožnik. Tam je na vrhu, v gostilnici

srečal svojo sošolko iz gimnazije. Hitro se je preselil na Rožnik. Tudi tam ni redno plačeval najemnine, lastnikoma je dajal le občasna darila.

Filmsko dogajanje se preseli v sedanost, k osebam, ki se ukvarjajo s Cankarjem. To so jezikoslovci, zgodovinarji, slavistiki. Ti Cankarjevo prozo opisujejo takole: »Cankar je pisal rimizirano prozo s poudarki, s čimer je ustvaril posebno zvočno melodijo ob branju. Zaradi tega nismo pozorni na pomen besed ob branju, ampak se raje prepustimo valovanju zvočnih podob in jezika.«

Cankar je imel pred vojno tudi govor, v katerem je izrazil odpor do Jugoslavije, katere zametki so se že takrat kazali. V filmu jasno vidimo, kako govori o različnih kulturah držav Jugoslavije. Piko na i postavi njegova zadnja poved, ki se jo malodane zadere: »Pustimo Avstrijo v njenem lastnem dreku!« To je bil tudi razlog, da so ga zaprli.

V zaporu po pričevanju filma ni smel kaditi, lahko pa je pisal, lahko je jedel tudi hrano, ki so mu jo pošiljali prijatelji. Leta 1914 je Cankarjev oče huje zbolel. Čeprav se Cankar z očetom, odkar je ta zapustil družino, ko je bil Ivan še majhen ni dobro razumel, ga je njegova bolezen vseeno potrla. Takrat so ga po izpustitvi in novem govoru ponovno zaprli, tokrat na Ljubljanski grad. Takrat mu je tudi umrl oče. Cankarju pa policisti niso dovolili niti na njegov pogreb, čeprav se je za talca ponudil Ivan Cankar.

Kmalu nato se je vrnil na Rožnik, kjer naj bi imel ljubezensko razmerje z gostilničarjevo ženo, gospod je bil takrat namreč mobiliziran. Ljubici se je rodila celo hčerko za katero ni povsem jasno ali je celo Cankar njen oče. Novembra 1917 je bil mobiliziran in poslan v Judenburg. Toda zaigral je alkoholika in po mesecu in pol je bil odpuščen, kot nesposoben za vojsko.

Leta 1917 se je odselil z Rožnika. Takrat je začel svojo zadnjo romanco, z Mileno Rohrmannovo, kot izvemo iz pripovedovanja filma. Naslednje leto poleti je odšel na počitnice na Bled, saj mu je ta ogromno pomenil. Tam je namreč našel navdih za pisanje, umaknil se je lahko v tišino.

Začela se je nova era, Avstro-Ogrska je kapitulirala. Cankar se je o politični situaciji veliko pogovarjal s svojimi prijatelji. Nekega večera so kartali, Cankar pa jih je na koncu prosil, če ga pospremijo domov, saj je čutil, da se mu bo nekaj zgodilo. Prijatelji so odšli. Cankar se je odpravil po stopnicah, ko je padel. Poškodoval se je in bil sprejet v deželno bolnišnico. 18. 11. so ga odpustili, saj je zbolel. Hitro se je vrnil in 3. decembra so razglasili, da ne more ozdraveti. 11. 12. je ob 1:45 zjutraj umrl.

Njemu v poklon so ga nekaj dni pustili ležati v Narodnem domu, nato pa je sledil pogreb. Ta je bil velik spektakel, dijakinje so nosile lovorjeve vence z napisi Cankarjevih del. Nad sprevidom je letelo letalo, ki je nad Žalami spustilo venec. Sprva so ga pokopali v grobnico družine Rohrmann, nato pa so ga prekopali v grob slovenske moderne.

Kot zaključno besedo so pripovedovalci filma povedali svoje mnenje o Ivanu Cankarju: bil je prerok, bil je pred svojim časom, bil je največji slovenski pisatelj.

Film je režiral Amir Muratović, ki je bil tudi scenarist. V vlogi Cankarja je nastopil Rok Vihar. O Cankarju so pripovedovali ljudje različni kovov, kot so zgodovinarji, slavistiki. To so bili: Marjan Dolgan, Miklavž Komelj in mnogi drugi. Film je bil posnet med letoma 2016 in 2018, premierno pa je bil predvajan 2018.

Film me je navdušil, še najbolj deli, kjer je imel Ivan Cankar svoje politične govore. Film je Cankarja prikazal iz različnih zornih kotov. Zagotovo, bi ga priporočil vsem ljubiteljem zgodovine, Cankarja, slovenščine in odličnih dokumentarnih filmov. Film Cankarja prikaže tako kot si zasluži: kot enega največjih slovenskih literarnih umetnikov.

4.7 Ivan Cankar v silhueti

Slika 99: Silhuete

Slika 100: Silhuete

Slika 101: Ivan Cankar v silhueti

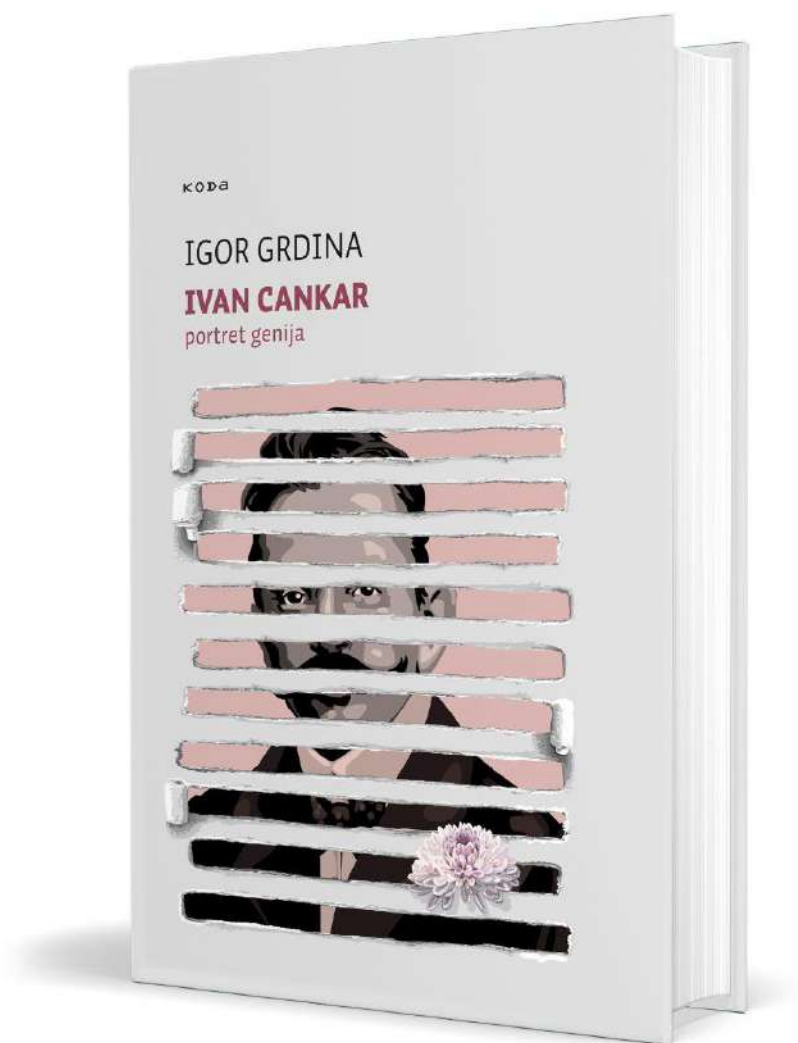

Slika 102: Silhueta največjega slovenskega pisatelja

4.8 Intervju z ddr. IGOR GRDINA

INTERVJU z ddr. Igorjem Grdina

V četrtek, pred praznikom dneva samostojnosti in enotnosti, nas je počastil s svojim obiskom ddr. Igor Grdina, avtor knjige *Ivan Cankar: portret genija*. Prišel je na pobudo mladih raziskovalcev Luka Lindiča, 9.a in Filipa Demšarja 9.b.

Slika 103: Naslovnica knjige

Slika 104: Mlada raziskovalca: Filip Demšar, 9.b in Luka Lindič, 9.a

Mlada raziskovalca raziskujeta v svoji raziskovalni nalogi: *»Cankar, Skodelica kave in odnos mladine do njegove literature«*, v kolikšni meri učenci Cankarja poznajo in kako se spopadajo z njegovimi deli, ki so za mlade, pa tudi manj mlade svojevrsten izziv tako zaradi vsebine, kot jezika.

Slika 105: Ddr. Igor Grdina

Slika 106: Intervju

Raziskovalec, Luka Lindič je na začetku intervjuja podal nekaj podatkov o OŠ Prule. Povedal je, da šola leži v slikovitem delu Ljubljanice, ob vznožju Grajskega griča in v neposredni bližini prazgodovinske koliščarske naselbine na Špici in da šteje več kot 100 let. Izrazil je veselje in ponos, da lahko gostimo na naši OŠ Prule tako velikega in pomembnega človeka, kot je gospod Igor Grdina.

Sledila je predstavitev našega gosta.

»Gimnazijo ste obiskovali v Celju, potem ste nadaljevali s študijem na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer ste študirali zgodovino in slavistiko in leta 1988 diplomirali. Bili ste zaposleni na Oddelku za slovanske jezike in književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer ste bili redni profesor za starejšo in novejšo slovensko književnost. Predavali ste tudi na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Doktorirali ste iz slavistike in zgodovine, raziskovalno pa se ukvarjate predvsem z zgodovino starejše slovenske književnosti. Napisali, prevedli in na novo spesnili ste tudi nekaj libretov za opere in operete«.

Filip Demšar pa je na kratko strnil, da je ddr. Igor Grdina zgodovinar, literarni zgodovinar, avtor več kot tridesetih knjižnih del, avtor knjige o Cankarju: Ivan Cankar: Portret genija.

Sledila je predstavitev raziskovalcev.

»Moje ime je Luka Lindič, sem učenec devetega razreda na OŠ Prule. Rad imam zgodovino, zato sem si za letošnjo raziskovalno nalogo izbral pisatelja Ivana Cankarja. V prostem času rad preberem knjige, brez narave in glasbe pa si svojega življenja ne predstavljam«.

»Sem Filip Demšar rad berem in se ukvarjam s športom. V prostem času treniram rokomet in igram violončelo. Rad odigram tudi kakšno igro košarke, poleg tega pa obožujem dobro glasbo«.

Slika 107: Raziskovalca v intervjuju z gostom

V OŠ se s Cankarjem srečamo šele v devetem razredu in to šele v drugi polovici šolskega leta, ko poleg osnovnih podatkov o njemu, njegovem življenjepisu in delih spoznamo njegovo delo *MOJE ŽIVLJENJE*. Vsa vedenja o njem do tega trenutka so odvisna od posameznikove razgledanosti in vedoželjnosti.

Knjigo *Ivan Cankar: Portret genija* sva prebrala, poskušala razumeti in absorbirati posredovana znanja bolj ali manj uspešno. Gotovo je kar nekaj vsebin, ki so za naju še pretežke, glede na to da vsebine njegovih del ne poznavata.

Cankar se nama zdi poseben človek, ki ga mnogi odkrivajo znova in znova. Veliko sva prebirala in slišala da ga mladi precej neradi beremo, razen če nas v to ne prisili šola. In ravno zato sva se odločila zanj, za njegovo Skodelico kave in odnos nas mladih do njega.

1. Zanima naju, če ste pri svojem raziskovanju Cankarja naleteli na kaj, kar še ni bilo zapisano v dosedanjih knjigah ?

Odgovor bo malo čuden: ja in ne. Vse je zapisano v Cankarjevih knjigah, vendar jih vsakdo bere malce drugače. Na podlagi svojih izkušenj, pričakovanj ... pa tudi razpoloženje ni nepomembno. Bralec se vedno na neki način tiho pogovarja z avtorjem. Zastavlja različna vprašanja – in tu je vsakdo lahko izviren. Rekel bi, da se moje branje Cankarja razlikuje od branj drugih prav po takih vprašanjih. Zanimal me je ob liku matere tudi oče. Ni tako opazen, je pa vseeno navzoč in večplasten. Ne enostaven. Potem je tu še marsikaj, kar se ponavlja iz knjige o Cankarju v drugo knjigo o Cankarju. Da mu nikoli ni bilo dovolj denarja – in da je bilo tako zaradi pijače. Pa ne drži, bil je dober človek in je veliko razdal. Čudno in raznoliko se piše o njegovem znanju francoščine – pripadam tistim, ki smo prišli do sklepa, da je dobro znal ta jezik. Zanimal me je tudi pisateljev odnos do glasbe: umetniško pomemben je. Je pa Cankar vsekakor bil likovno nadarjen, ne samo pisateljsko.

2. S čim vas je Ivan Cankar tako navdušil, da ste o njem napisali knjigo Ivan Cankar – Portret genija?

S svojo celoto: je raznolika, večplastna, pa vendar ne razpada. Cankar je ustvarjalec del, za katere vsaj malce izkušen bralec že po odstavku ali dveh ve, kdo je – in vendar bo vedno znova presenečen. Cankar je poznal in razumel zelo različna življenja. Ne samo človeška, tudi živalska. Ni bilo veliko takih ljudi tedaj. Tudi danes jih ni veliko.

3. Knjigo Ivan Cankar: Portret genija začenjate s Cankarjem na Dunaju. Zakaj?

To mesto je bilo zanj pomembno; je pa tudi edini veliki pisatelj svoje generacije, ki je v literaturi zapustil sled siromašnega Dunaja. Drugi ustvarjalci so pisali predvsem o bogataškem. Cankar je odkrival človeške drame tam, kamor drugi sploh niso pogledali. Življenje revežev ni bilo nič manj zapleteno ali pomenljivo od življenja premožnejšev. Samo vidijo se slabše ...

4. Kaj je Cankarju po vašem mnenju pomenil Dunaj?

Orjaško srečevališče ljudi od vsepovsod. Različnost človeških usod. Pisatelj vsega, o čemer piše, ne more doživeti sam; marsikaj mu postane znano iz opazovanja. Na Dunaju je videl in slišal o marsičem, kar bi mu drugod ostalo tuje.

5. Kako je na Cankarja vplivala umetnost s katero se je srečal na Dunaju?

Po eni strani mu je bila zgled, tudi mera vrednosti – raven, ki jo mora doseči, po drugi strani pa mu je bila dunajska literatura tudi svarilo. Pred praznostjo, golo okrašenostjo, izgubljanju v detajlu zaradi detajla samega – ne zaradi potrebe zgodbe, verza, dramskega prizora ...

6. Kako je pisatelj gledal na Ljubljano?

Videl je njena različna nasprotja. Zanj je bila – kakor so tedaj rekli – Bela Ljubljana (Pragi so pa rekli Zlata Praga). Toda v njej so se dogajale tako triumfi kot tragedije. V Ljubljano je bil poslan kot obetaven dijak, v Ljubljano se je vrnil z Dunaja – po postanku v Sarajevu. Za Cankarja je bila Ljubljana srce Slovenije. To misel je povzel po Tavčarju, toda primerjajmo, kako en in drugi pisatelj obravnavata mesto, pa bomo takoj zaznali razliko.

7. Kakšen se vam zdi Cankarjev odnos do staršev?

Z eno besedo: globok. V njem ni malenkosti in mimo bežnosti. Vse je pomembno.

8. Veliko se govori o odnosu Cankarja do njegove matere. Nam lahko razložite kaj pomeni Cankarjev odnos do matere, do žensk ?

Literatura Cankarjeve dobe je videla junaka v moškem. Goji se pravi kult heroja. Cankar vidi največjo moč v ženski. Še več: v materi. In tudi jasno pove, kako je vse tisto, kar se drugim zdi samoumevno, pravzaprav junaštvo. In terja veliko moč. Življenje žensk je bilo veliko težje kot življenje moških; več je bilo nepismenih med njimi, manj je bilo poklicev, ki so jim bili na voljo; za časa Cankarjevega življenja dekleta še niso mogla redno obiskovati gimnazijskega pouka. Lahko so delale izpite čez gimnazijsko snov. Univerzitetna izobrazba – ta je bila dekletom komaj dosegljiva. Pa večinoma le premožnim. V stari Avstriji je prva ženska dosegla naslov doktorice znanosti šele tik pred letom 1900. Komaj si je mogoče predstavljati vse ovire, ki so se postavljale ženski. In mati je bila zaslužna za to, da Cankar ni ostal doma – ko je pobegnil iz šole. Vedela je, da mu izobrazba odpira obzorja, ki so ostala njej zaprta.

9. V njegovih delih ni očeta? Ali pa ga je malo? Zakaj?

Težko je reči, zakaj je tako. Se na vprašanje, ki se začne z zakaj, sploh da zanesljivo odgovoriti? Kdo pa pozna vse razloge, ki jih pisatelj upošteva v trenutku ustvarjanja. Vendar bi rekel, da očetu pri Cankarju nič ne manjka. Vsaj v eni črtici iz leta 1914 je

opisan zelo natančno in poglobljeno. Z velikim razumevanjem. Eno pa je gotovo: na pisatelja je oče imel manj močan vpliv kot mati; ni tako usodno posegal v njegovo življenjsko pot – še enkrat: mati, ki se je sama naučila brati, ga je vrnila v šolo. V realko, tj. sedemletno srednjo šolo, iz katere si po maturi lahko šel študirat na tehniške visoke šole.

10. Ali ste prebrali vsa njegova dela in katero od njih je vam najljubše?

Ja, vendar v daljšem časovnem razponu. Bistvene knjige ostanejo z nami. Najljubše? Mogoče Kralj na Betajnovi. A vem, da s tem odgovorom delam krivico Hlapcem, Martinu Kačurju, črticam o živalih, Pohujšanju v dolini Šentflorjanski. Posebej blizu mi je Cankarjeva dramatika.

11. Kako ste se lotili raziskovanja njegovega otroštva na Vrhniki?

S premišljevanjem po branju. Ne bi pa rekel, da s kakimi poskusi vživljanja, pa z iskanjem duha prostora – čeprav Cankarjevo Vrhniko kar dobro poznam.

12. Ali vas je presenetilo, da se je odločil za študij na Dunaju, glede na to, da kot otrok naj ne bi maral šole?

Študij na Dunaju je bil logična posledica uspešno zaključene realke. S tem si je človek pridobil podpore za študente. Maturantov ni bilo tako zelo veliko, kot jih je danes. Cankar res ni maral določenega tipa učenja – uniformiranega in vsiljivega –, a sam je bil vsestransko vedoželjen. Do znanja, mogoče bolje: do vednosti se pride po različnih poteh. Za nekatere ljudi je bistveno, da sami odkrijejo svoje poti. Sicer pa španski pregovor pravi: popotnik, nobene poti ni, poti se utrejo s hojo.

13. Znano nama je, da je Cankar poleg pisanja tudi kaj narisal? Vas je to presenetilo, da je bil prav tako spreten tudi na tem področju?

Ne. Nadarjenost samo za eno stvar je zelo redka, praviloma je široka. Cankar je bil vsestransko občutljiv in večstransko sposoben. Zato pa so ga ljudje tudi cenili, čeprav je živel precej svojevrstno. Mnogi so ga podpirali. Na Dunaju ga je v času stiske nekdo – starejši slovenski veljak, ki je uspel v življenju – vzel kar k sebi na stanovanje. Preprosto zato, ker ga je cenil kot pisatelja. Pa je bil šele na začetku svoje umetniške poti.

14. Zdi se, da se je v svojem življenju precej selil. Kje se je po vašem mnenju počutil najboljše, kje je najlažje našel navdih za svoje pisanje?

Najbolje se je počutil tam, kjer je lahko ustvarjal. Ni bil posebej zahteven v materialnem smislu. Moral je čutiti nekakšno ustvarjalno varnost. To pa je bilo odvisno predvsem od človeške atmosfere, ki ga je obdajala.

Navdih? Verjetno: kakor kdaj. Kdaj je bila dovolj že beseda, drugič pogled. Cankar je govoril, da vsakemu človeku visi od nosu vsaj novela. Gotovo so se različni navdihi tudi križali, sestavljali, zlivali.

15. Prešernova muza je bila Julija, kaj pa Cankar? Vem, da je imel rad lepe ženske, ali je imel tudi on svojo muzo?

Več jih je bilo – zlahka se najdejo pesmi, ki omenjajo Anico. Ano Lušin. Pa je mnogo drugih. V ljubezni je iskal popolnost. In ko se je izkazalo, da je kje ni, za kar je bila včasih dovolj le ena beseda ali gesta, se je odpravil k novemu iskanju. Vendar pa: Cankarjeva ljubezen je drugačna od Prešernove. Ne mislim na njeno moč, a ... vse pri njem ne izvira iz ljubezni ene. Cankar je znal Prešernove Poezije na pamet, vendar je bil po temperamentu drugačen človek in drugačen umetnik kot Prešeren. Oba sta velikana, oba sta zapustila za seboj raznoliko celoto, a Prešernova je kolikor mogoče koncentrirana. Prešeren je enciklopedični pesnik – o morju, ki ga ni nikoli videl, pove vse z verzom: morja široka cesta ... Cankar je v vsem iskalec in obravnava vedno znova v svojih knjigah tudi iskanja.

16. Zdi se nama, da zelo pogosto v njegovih delih nastopajo njegovi družinski člani. Kako vi gledate na to?

Njegove osebe so žive – v tem smislu so člani njegove družine. Pogosto res nosijo poteze njegovih krvnih sorodnikov. Npr. sestre, ki v življenju ni našla, kar je iskala – v vsakem hrepenečem liku njegovih del je bržčas vsaj nekaj njenih potez. Vendar njegove osebe niso žive zato, ker bi šlo za opis ljudi, ki jih je srečeval na ulici; gre za to, da je posamezne osebnostne poteze, ki jih je spoznal pri drugih, njegov duh oblikoval v tako prepričljivo celoto, da so jih bralci mogli dojeti kot žive. Kot takšne, ki so jih sami srečali, denimo, na trgu – pa ne glede na to, da so bili zelo posebni ali celo čudni. Temu bi rekel moč umetnosti. Saj tudi matere ni opisal čisto po živem modelu: ne vemo npr., koliko centimetrov visoka je bila, koliko bi tehtala itd. itd. To je nepomembno za njeno živost v knjigi. Temu bi rekel: moč ustvarjalnosti. Umetnost.

17. V kakšni meri so vam , če sploh so, pomagale njegove zgodbe pri nastajanju vaše knjige?

Veliko: zgodba ne samo z vsebino, temveč tudi s načinom, kako je napisana, govori o svojem ustvarjalcu. Vendar enkrat bolj neposredno, drugič pa bolj zastrto. Povedano je v njej, kaj vse pri človeku pisatelj opazi, na kaj je pozoren. In ni nepomembnih stvari.

18. Ali menite, da Slovenci dovolj poznamo Cankarja in njegova dela?

Vedno je mogoče najti še kaj več; nobena dobra knjiga ne more biti dokončno prebrana. Odvisno je vse tudi od tega, kako poglobljeno človek bere: nekdo se zadovolji zgolj z zgodbo, drugega zanima tudi način izrekanja misli. Koga spet Cankarjev humor! V Martinu Kačurju npr. beremo: Kraj je lep, da bi le ljudi ne bilo! Ostro povedano. Lahko pa pomislimo tudi na zgodbo o človeku, ki je izgubil prepričanje. Precej huda reč, kajne? Nazadnje se izkaže, da gre za neko brošuro! To je povedano jedko. Posmehljiv je pisatelj v spisih o človeku, ki se je razglasil za politični program – kar ponuja na volitvah, je on sam. Šlo je za ljubljanskega župana Hribarja.

19. Cankarja je zanimala tudi politika. Kandidiral je na državnih volitvah, a mu ni uspelo. Se vam zdi, da bi bil kot politik uspešen?

Bil bi pošten, in torej: ne bi bil uspešen, če se lahko malce pošalim. Ne bi ubogal nobenega strankarskega prvaka, delal bi po svoji vesti. Je pa tako: Cankar je bil pisatelj. V tem je bil najboljši. Imel je prodornost tudi v političnih razmislekih, vendar je v politiki pomembno ne samo razumevanje, temveč tudi doseganje cilja. Tu pa je treba včasih popuščati, včasih pritiskati. Včasih iti na levo, da prideš na desno – ali obratno. Včasih je javno mnenje popolnoma nasprotno pametnim ukrepom, drugič spet ni. Ne vem, če bi tako občutljiv človek imel živce za najrazličnejše politične manevre. Pa potrpežljivost.

20. Kako zahtevno je bilo priti do Informacij o Cankarjevem življenju, kako dobro je ohranjena njegova dediščina?

O Cankarju je pisalo veliko njegovih sodobnikov; tisk je spremljal njegovo delo – dala bi se napisati zares izčrpna biografija, skoraj od dne do dne. V nekaj debelih knjigah. Bilo bi zanimivo branje – za občutljive ljudi.

21. Če bi morali izbrati le eno Cankarjevo delo in en kraj, ki bi ga lahko obiskal, kaj bi mi priporočili?

Čez nekaj let Dunaj in Hišo Marije Pomočnice. Danes pa mogoče Goriška Brda, najzahodnejši prostor, ki ga je Cankar videl, in njegov članek iz leta 1915 o italijanskem pesniku Gabrieleju d'Annunziu. Cankarja je ta umetnik nekoč zanimal, potem pa se je spremenil v vojnega hujskača – in ga je Cankar strastno obsodil. Na eni strani harmonična pokrajina, na drugi jeza.

22. Kako bi z enim stavkom opisali Ivana Cankarja?

Lahko z eno besedo: ustvarjalec.

23. Kateri podatek o Cankarjevem življenju, je vas osebno najbolj presenetil?

Kako blizu Sigmunda Freuda je na Dunaju krajši čas živel. A Cankarjev Dunaj je drugačen, vendar ne manj globok kakor Freudov.

24. Cankar je izdal pesniško zbirko, pisal kratko pripovedno prozo, povesti, romane, novele in dramatiko. V kateri zvrst pa je najbolj izstopal s svojimi deli?

V krajši prozi. V črticah o živalih. Razen nobelovca Mauricea Maeterlincka in ruskega velikana Antona Pavloviča Čehova se umetniki za življenje živali niso zanimali – mislim: da bi to bila glavna tema. A Cankar je pri tem poseben: življenje živali pri njem ni prisposoda življenja ljudi. In tudi ni v ospredju vprašanje, kaj nek dogodek iz živalskega sveta pomeni za ljudi.

25. Kako pogosto so njegova dela brali v času njegovega življenja?

Pogosto. Eni so mu pritjevali, drugi so ga kritizirali – preslišati pa njegovega glasu niso hoteli.

26. Ivan Cankar je prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri in očetu) in Rožniku nad Ljubljano. Nam lahko na kratko povzamete, kaj je tam Cankar ustvaril in kakšno je bilo njegovo počutje v tamkajšnjem bivališču?

Pozni Cankar je rožniški. To je Cankar, ki ima za seboj izkušnjo nemoči – in tega ne pozablja –, je pa njegov pogled usmerjen onstran sleherne obzornice, ki jo zaznavajo

drugi. To je svet Podob iz sanj: občutenje strahot svetovne vojne na eni strani, a moč življenja na drugi.

27. Cankar je bil mojster kratkih zgodb, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek. Kaj so pravzaprav ČRTICE?

Če rečem z oznako nemškega pisatelja Thomasa Manna za liriko: v orehovo lupino stisnjeno veselje.

28. Cankarjeva Skodelica kave, naju je vzpodbudila in motivirala za raziskovanje, oz. popotovanje, saj mu njegova skodelica kave ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde.

Sva zgodbo pravilno razumela, bi še kaj dopolnili, kaj dodali?

Pri branju ni modro spraševati: pravilno ali napak. Zdaj sta opazila to. Ne napak. Ko bosta prebirala čez leta, bosta opazila še kaj – npr. hitro spreminjanje bistvenega ali vodilnega čustva. Torej: pomembnost trenutka. Pot ustvarjalske samozavesti, celo vsemogočnosti do priznavanja moralnega zakona, ki se mu nihče ne more izogniti. In potem odgovor na vprašanje: čemu Cankar ubira takšno pot – njegovi sodobniki pa so šli ravno nasprotno pot. Ni prva svetovna vojna izbruhnila ob precej vsakdanjem problemu – atentatov je bilo mnogo, a samo eden je usmeril pot milijonov v planetarno katastrofo. Kaj je majhen razlog – in kaj velika posledica. Cankar ob vojni ni mogel biti presenečen, drugi pa so bili. Cankar ni načel nekega le osebno pomembnega problema, marveč nekaj, kar je vodilo usodo človeštva, ki pa so ga tvorili posamezniki. Res: kaj je malenkostno???? Je sploh kaj, kar je nujno malenkostno? Cankar je govoril iskreno, ko je dejal, da stoji v areni življenja, ne v areni (neke bolj ali manj umišljene) literature.

29. Ker v 9. razredu šele začnemo s spoznavanjem Cankarja, nimamo še veliko znanja, pa tudi ne uvida v njegovo delo. Prebrali in povzeli smo na podlagi anketnega vprašalnika:

Mladi na OŠ Prule: Učenci težko razumejo Cankarja, pišejo, da je dolgočasen za branje. Najbolj jih moti jezik, po njihovo »starinski jezik«. Mlajša generacija jemlje Cankarja in njegova dela kot nujno zlo, kot nekaj »zamorjenega« Zato ga je potrebno približati mladim na prijeten in zabaven način. Kako?

Mislím, da ni bližnjic v podobi splošnih receptur. Svetoval bi premišljeno branje, od takih, v katerih je veliko mogoče odnesti že samo od zgodbe, pa potem k poudarjeno razmišljajočim tekstom. Starinski jezik? Ni zanimivo vedeti, kako so se ljudje nekoč

pogovarjali? Kakšen besedni zaklad so imeli – namesto »ful« so govorili mnogo, polno, zelo, močno ... Saj vsakdo govori v nekem svojem osebni jeziku ... Ne bi začeli uživati v mnogih plasteh slovenščine? Kako sproščeni smo lahko – in če povemo cankarjanski stavek, takoj pripovedovano dobi duhovno vonjavo njegovega časa: sploh nam ni treba več govoriti, kdaj se tisto, kar pripovedujemo, godi. Svetoval bi poskus uživanja pri pohajkovanju v različnih pokrajinah slovenščine.

30. Kako bi mladini Cankarja približali? Mi smo razmišljali, da z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami, knjige in slikanice bi morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene, mogoče s stripi, z manj besedili, z uporabo družbenih omrežij? Kaj menite vi?

Gotovo: vsi slogi so dovoljeni, samo dolgočasnosti ni. Ustvarjalnost velja. Cankar je v svojem času marsikaj spremenil, prej so pisali sila vljudne ogovore, čeprav je bilo pismo naprej po vsebini strupeno. Cankar je zagovarjal usklajenost oblike in vsebine, torej enotnost. Najslabše je čakati, da bo kdo drugi kaj naredil – ker je najmanj ustvarjalno. Domislite se sami. In: poskusite. Spomnite se pravila: če hočeš, da je kaj narejeno dobro, naredi sam! Veliko navdiha želim – uspeh pa bo potem samo logična posledica neutrudnosti.

Nikoli se ne gre vdati. Nikoli.

Slika 108: Raziskovalca z gostom ddr. Igorjem Grdino na OŠ Prule pred osnovnošolci

Za zaključek sva raziskovalca pripravila avtorju knjige PORTRET GENIJA še nekaj hitrih vprašanj.

Kaj raje pijete, kavo ali čaj? **ČAJ.**

Imate raje poletje ali zimo? **ZIMO.**

Nogomet ali košarka? **Nisem ljubitelj športa, ne maram ekipnega športa, če pa že, je to košarka, ker je bolj dinamična.**

Najljubša televizijska serija. **NIMAM TELEVIZIJE.**

Vaš najljubši pesnik: **Pavel Golia**

Vaš najljubši slovenski pregovor: **Iz neumne dupline neumen veter piha.**

Kako bi z eno barvo opisali Cankarja? **SINJE MODRO. To ni neposredna barva, ki bi imela alegoričen pomen, je sporočilno raznolika barva.**

Raziskovalca sva se gostu zahvalila za vse odgovore, ki so nama koristili pri nastajanju in ustvarjanju raziskovalne naloge. Zaželela sva avtorju knjige vesel božič, v naslednjem letu pa vse dobro, veliko zdravja, osebne sreče in državlanskega poguma, ki ga potrebujejo vsi državljani, tako kot so ga pred 32. leti.

4.9 Ivan Cankar na proslavi ob dnevu samostojnosti in enotnosti na OŠ Prule

Slika 109: Program

Učenci OŠ Prule so pod vodstvom mentorjev pripravili proslavo ob dnevu samostojnosti in enotnosti, ki so jo predstavili učencem razredne stopnje, staršem, predstavnikom Sveta šole, zunanjim sodelavcem in učencem predmetne stopnje, katera osrednja oseba je bil Ivan Cankar.

Slika 110: Priprava prostora

Slika 111: Pehar suhih hrušk, Skodelica kave in Mater je zatajil

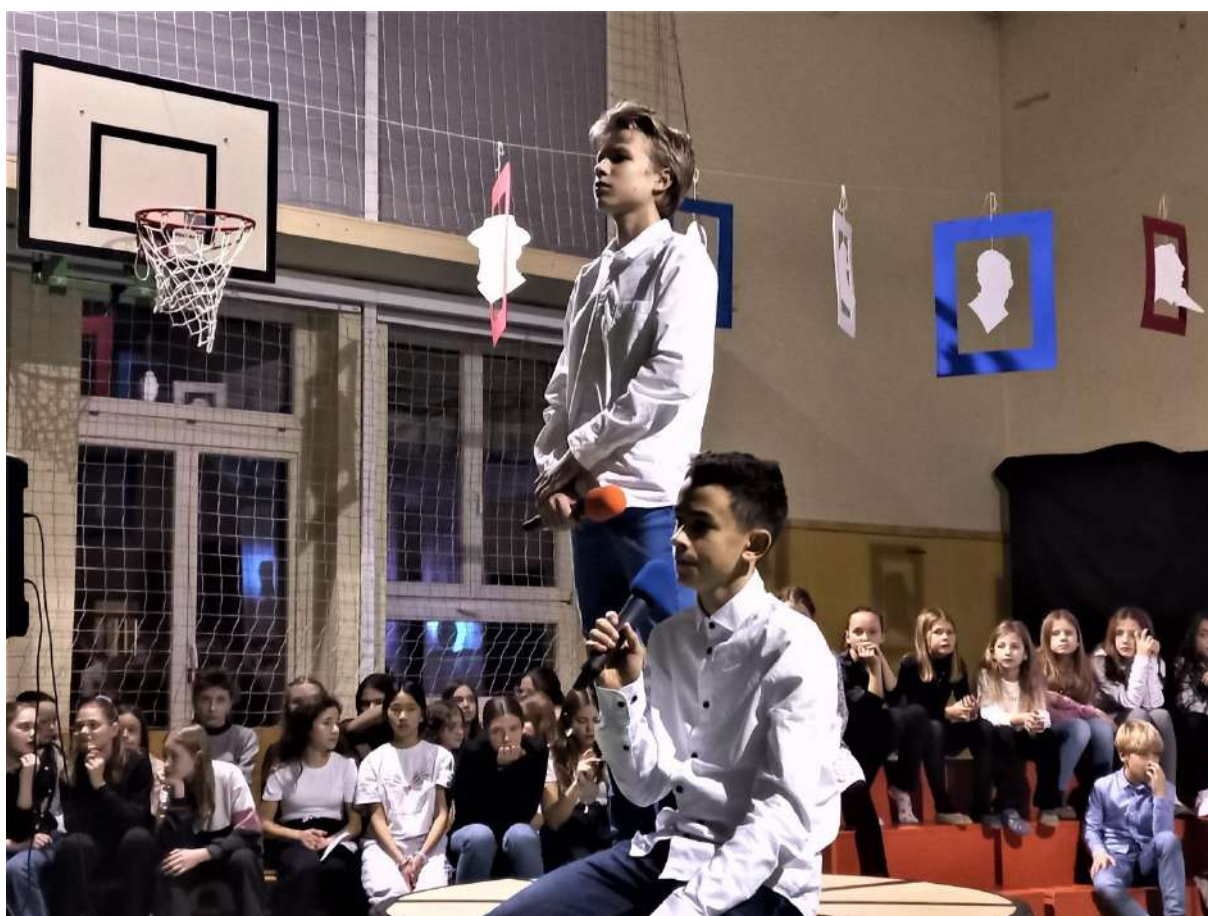
Slika 112: Proslava ob dnevu samostojnosti in enotnosti

Po uvodni himni je sledil ravnateljčin nagovor, ki se je dotaknil našega velikega pesnika Ivana Cankarja, ki je predstavljal rdečo nit celotne proslave.

Slika 113: Nastopajoči

Povezovallec programa Luka Lindič, 9.a sem prisotne nagovoril iz višine: »Dragi osnovnošolci, povem vam tudi, da tistih veselih in žalostnih zgodb nisem pisal jaz, Ivan Cankar, ki govorim z vami in ki vas imam od srca rad. Pisal jih je človek, ki ga ne poznate in ga ne boste nikoli poznali.« Filip Demšar, sovoditelj sem odgovoril: »Res je, da tega vrhunskega umetnika, Ivana Cankarja, ki sodi v sam vrh slovenske literature ne bomo nikoli do konca spoznali in ravno v tem je vsa skrivnost. Vendar v gledališčih, na odrih, Cankarja uprizarjajo v neskončnosti. Zakaj? Ker bomo vedno znova in znova našli še nekaj neodkritega, neizpovedanega kot slutnja«.

Slika 114: Raziskovalca in voditelja proslave

Vsem prisotnim sem povedal, da se je Cankar srečal z učenci, ko so bili majhni, drugič kot najstniki in tretjič kot odrasli ljudje. Osnovnošolce sem spomnil na zgodbo o sladkih hruškah, ki jih je grešno pohrustal, in ga zato peče vest. Tudi v Skodelici kave se je Cankar zavedel močne bolečine in krivde, ker je materi storil krivico – ki pa je ni bilo mogoče več popraviti. Mati mu je prinesla kavo, on pa jo je zavrnil. V črtici Mater je zatajil, je njegova mati prišla utrujena in lačna, njen obraz je bil suh, v licih je imela globoke jame. Obuta je v blatne škornje

in revno obleko in Cankar se je je sramoval, zato jo je zatajil pred sošolci. Kot NAJSTNIKI Cankarju ne moremo ubežati. Odrasli pa si lahko privoščijo Cankarjeva dela in uživajo. Isto črtico lahko preberejo večkrat, pa jo bodo vsakič doživeli kot skrivnost, ki je ni mogoče do konca doumeti. Kajti oči, ki CANKARJA BEREJO ZDAJ, so DRUGAČNE.

5 RAZPRAVA in ZAKLJUČEK

»Ivana Cankarja poznamo«. Njegovo skodelico kave, ki mu ne prinese užitka, pač pa le grenak občutek krivde, tudi.

Po kratki predstavitvi Cankarja in njegovih del devetošolcem, so se učenci vendarle strinjali, da je Cankarjev jezik izredno bogat, opisovanje zelo natančno, barvito in slikovito. Učenci so se v uvodu osredotočili le na golo obnovo, kasneje pa so se vključili v razpravo z ddr. Grdino, glede primerljivosti takratnega in današnjega sodobnega časa, prav tako tudi glede sprejemanja vrednot. Mnogi so si z navdušenjem izposodili vse tri knjige Cankarja v stripu.

Ob prebiranju različne literature, predvsem spletnih strani, izvedbi anketnega vprašalnika in intervjujem z ddr. Igorjem Grdino sva pridobila širši vpogled na Cankarja, kot ustvarjalca. Za temo *Cankar, Skodelica kave in odnos mladine do njegove literature*, sva se odločila, ker nama je bil Cankar izziv kot umetnik, ki je za mladino drugačen od drugih pesnikov in pisateljev, težko razumljiv in pogosto postavljen na stranski tir zaradi nerazumevanja njegovih del.

Anketni vprašalnik oz. analiza odgovorov na postavljena vprašanja nama je potrdila oz. ovrgla hipoteze, ki sva si jih zastavila na začetku najine raziskovalne naloge.

- Učenci vedo, da se je Ivan Cankar rodil 10. maja, leta 1876 v hiši Na klancu na Vrhniki, kot osmi od dvanajstih otrok v obrtniško – proletarsko družino tržaškega krojača. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
- Vedo, da je Ivan Cankar prebival in ustvarjal od Vrhnike, Ljubljane (pri stricu), Dunaja (študij) do Pulja (pri sestri) in Rožnika nad Ljubljano. Učenci znajo CANKARJEVA BIVALIŠČA ustrezno prepoznati. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
- Učenci vedo, da Ivan Cankar ni maral brati šolskih knjig, a je šolanje končal kot eden najboljših učencev na šoli. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
- So seznanjeni, da je bil Cankar mojster kratkih zgodb - črtic, v katerih se navadno pripeti zgolj en čustveno orisan dogodek. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
- Pravilno razmišljajo in ugotavljajo (razpredelnica spodaj). **HIPOTEZA JE DELNO POTRJENA.**

trditev

- Cankar je bil za časa svojega življenja že zelo slaven. Ljudje so hodili na Rožnik, da bi ga videli in morda dobili njegov avtogram.
 - Prvi šolski dan je šel Cankar v šolo v nedeljski obleki in padel v lužo. Starejši brat ga je pripeljal domov, kjer se je preoblekel in v stari zakrpani obleki zakorakal čez šolski prag.
 - Bil je prvi profesionalni slovenski pisatelj.
 - **Cankar ni bil nikoli politično aktiven. (je bi)**
 - Cankar je bil nekaj časa zaprt v zaporu na Ljubljanskem gradu.
 - **Cankarjeva OS v katero je hodil se je imenovala ENAJSTA ŠOLA POD MOSTOM. (to ni bila enajsta šola)**
-
- Na fotografiji prepoznajo dela Ivana Cankarja: Pehar suhih hrušk, Skodelica kave in Mater sem zatajil. Pravilno razmišljajo, da je Cankar svoje življenje popisal v črticah, ki so izšle v zbirki z naslovom **Moje življenje** leta 1920 kot prva knjiga, izdana po njegovi smrti. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
 - Vedo, da je skodelica kave, tista skodelica kave, ki mu ne prinese užitka, temveč le grenak občutek krivde. Na podlagi zapisnih besednih zvez znajo časovno razvrstiti dogajanje. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**
 - Razmišljajo, **kako bi mladini Cankarja približali?**

Z bolj zanimivimi in aktualnimi vsebinami.

Knjige in slikanice bi morale biti bolj duhovite, barvite, posodobljene.

S stripi, z manj besedili.

Z uporabo družbenih omrežij.

Največ učencev meni, da bi Cankarja mladim približali z bolj aktualnimi, zanimivimi vsebinami, oziroma z bolj duhovitimi in barvitimi knjigami in slikanicami. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**

- Pravilno razmišljajo in ugotavljajo, **kaj mladino pri Cankarju najbolj moti?**

Ker je njegov jezik težek in ga ne razumem.

Ker so knjige preveč dolge.

Ker je premalo ilustracij, barv, aktualnih dogodkov.

Ker so napisane nezanimivo, premalo akcije.

Ali...

Največ učencev meni daje Cankarjev jezik težek in ga ne razumejo, da je v knjigah premalo ilustracij, barv, aktualnih dogodkov. **HIPOTEZA JE POTRJENA.**

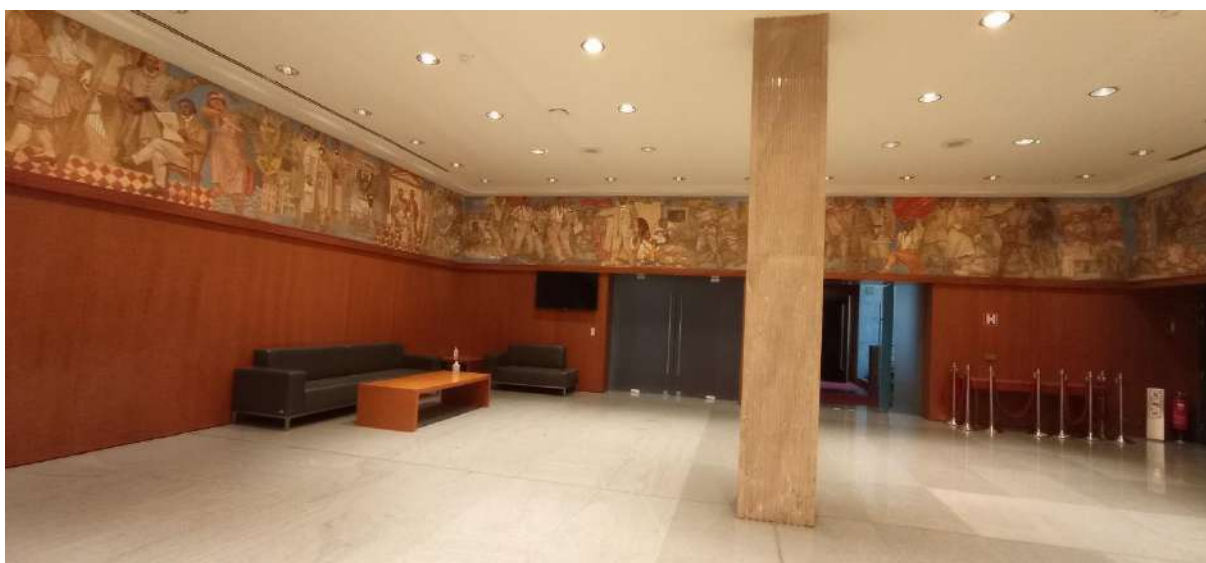
- So seznanjeni, da je Cankar je umrl v ljubljanski bolnišnici, 11. decembra 1918 in da je pokopan je na ljubljanskih žalah, v grobnici SLOVENSKE MODERNE z ostalimi predstavniki slovenske moderne: Dragotin Kette, Josip Murn Aleksandrov in Oton Župančič. **HIPOTEZA JE DELNO POTRJENA.**

Vse podatke, ki sva jih srečala na najini raziskovalni poti, sva beležila v nalogo in si spletla v najinih mislih marsikatero zgodbo. Ko sva obiskala državni zbor, sva zagledala fresko avtorja Slavka Pengova, pred Veliko dvorano, kjer je prikazana zgodovina Slovenskega naroda. Na njej je upodobljen tudi Ivan Cankar. Očitno je Cankar s svojim delom pomembno zaznamoval Slovenijo in si prislužil mesto tudi v Državnem zboru Republike Slovenije. Veliki ustvarjalec. In kot pravi **ddr. Grdina** (2022): »Pri branju Ivana Cankarja gre za pomembnost trenutka. Ni bližnjic. Pomembno je premišljeno branje same zgodbe ali poudarjeno razmišljujoče branje teksta. Starinski jezik? Začnimo uživati v mnogih plasteh slovenščine, spoznajmo kako so včasih govorili. Svetoval bi poskus uživanja pri pohajkovanju v različnih pokrajinah slovenščine in v različnih življenjskih obdobjih«.

Raziskovalca zaključujeva raziskovalno nalogo in povzemava besede ddr. Igorja Grdine (2022), ki pravi, da je bolje Cankarja pustiti takega, kot je, in ga brati, ko človeku to ustreza. Vse ob svojem času.

Za Cankarja je še čas, saj sva raziskovalca mlada in imava še čas za spoznavanje in raziskovanje velikega slovenskega pisatelja. Torej ddr. Igor Grdina je prepričan, da čas za nas mlade za Cankarja še pride, ker meni, da tako strahotno zahteven pa Cankar spet ni. Pravi, da je Cankar pomemben zaradi moralnih vprašanj, da smo pozorni drug na drugega, kar pa ni nekaj zamorjenega. Pravi, da ni potrebno nasedati ljudskemu glasu in da lahko vsakdo najde nekaj zase.

Začutila pa sva, da ddr. Grdina ni preveč naklonjen stripom, saj je prepričan, da so današnji mladi pristaši virtualnega sveta in ne stripov, kot so bili Grdinovi sovrstniki.

Slika 115: Ivan Cankar v državnem zboru

Slika 116: Veliki slovenski pisatelj

Cankarja lahko beremo in spoznavamo v vsakem obdobju našega življenja z drugačnimi očmi, vedno je aktualen. Ob poglobljenem branju prihajava do novih resnic in spoznanj z različno mero čustvovanja, ki ga doživljava med branjem.

Torej vse ob svojem času, tudi Cankar.

Po pogovoru s straši in učitelji pa zaključujeva, da vsi v srcu nosijo spomin na Cankarjevo skodelico kave in čutijo v ustih njen okus.

6 ZAHVALA

Pri pisanju in ustvarjanju raziskovalne naloge: » *Cankar, Skodelica kave in odnos mladine do njegove literature*«, nama je priskočilo na pomoč kar nekaj udeležencev. Kot raziskovalca sva od septembra do februarja sledila različnim spletnim stranem in literaturi, jih prebirala in si izpisovala podatke, ki so bili osnova za pisanje raziskovalne naloge.

V prvi vrsti bi se želela zahvaliti mentorici Olgi Debeljak Babnik. Hvala vam za vso raziskovalno pot, podporo, pomoč, usmerjanja in ideje pri kreiranju najine raziskovalne naloge. Zahvala gre gospodu knjižničarju v NUK-u, Gregorju Škrlju, ki je pomagal in svetoval pri izbiri spletnih naslovov ter uredil literaturo. Prav tako hvala gospodu Igorju Grdini, ki je odgovoril na postavljena vprašanja, razkril marsikatero skrivnost slovenskega velikana pisane besede ter nam pomagal razumeti Cankarja.

Pri raziskovalni nalogi so sodelovali tudi devetošolci OŠ Prule ter njihove mentorice – učiteljice, ki so nama prijazno pisno odgovorili na anonimno anketo in sodelovali v naši likovni ustvarjalnici. Hvala tudi upokojeni učiteljici slovenščine za lektoriranje raziskovalne naloge. Še enkrat hvala vsem.

Umrli je pred stoletjem, a je še kako živ. Literati, zgodovinarji, režiserji in drugi, ki so prečesali umetnikov opus, soglašajo: z Ivanom Cankarjem nismo opravili, ampak ga šele začeli na novo spoznavati.

... Ne maram senc, ne trohnobe, ne molka, ne žalosti, ne vzdihovanja! Kaj ni najlepše, z očmi, z ustmi, z vsem telesom sesati vase luč, ki je je toliko na tem svetu, da je človek nikoli ne popije, ne more popiti? Povsod je luč, povsod samo živo življenje, kamor se ozrem; ali pa so moje oči tako ustvarjene ... Ivan Cankar, Lepa Vida, 1912.

7 LITERATURA

- Cankar in mi – 5. a in 5. b razred. (21. junij 2019). Dostopno na: <https://www.ostrnovo.si/2019/06/21/cankar-in-mi-5-a-in-5-b-razred/>
- Cankar, I. (2005). Ivan Cankar.doc: za domišljjsko potovanje in domače branje: izbor odlomkov iz del Ivana Cankarja. Posebna darilna izd. za Bralno značko Slovenije, 1. natis. Ljubljana: Rokus: Mobitel. ISBN 961-209-489-6
- Cankar, I. (2018). Skodelica kave. 1. izd., 1. natis. Dob pri Domžalah: Miš. ISBN 978-961-272-253-1
- Cankarjev album. (1972). Maribor: Obzorja.
- Cankarjeva spominska soba na Rožniku: virtualni vodnik. Dostopno na: <https://www.burger.si/MuzejiInGalerije/MestniMuzejLjubljana/CankarjevVrh/Uvod.html>
- Chicory 'n' Coffee (Čikorja an' kafe). Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=Qv4ZoywOjSE>
- Domicelj, T. Vem da danes bo srečen dan. Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=GXw_E3lnoLU
- 2. Enajsta šola pod mostom. Dostopno na: <https://www.ivancankar.si/2-enajsta-sola-pod-mostom/>
- Ekskurzija po poti Cankarjeve mladosti. Dostopno na: <http://osprule.splet.arnes.si/ekskurzija-po-poti-cankarjeve-mladosti/>
- Grdina, I. (2019). Ivan Cankar: portret genija. 2. natis. Ljubljana: Beletrina. ISBN 978-961-284-395-3
- Infodrom: IVAN CANKAR. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=NK1v8dsiXog>
- Infodrom: Otroška poročevalka Amina in Cankar v stripu. Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=WYL_WmBaneA
- Ivan Cankar spet pred vrati naše šole. (9. februar 2018). Dostopno na: <https://www.vegova.si/ivan-cankar-spet-pred-vrati-nase-sole/>
- K. R. (5. januar 2018). O posipanju ležeče lepotice s ciklamami in vsem ostalem. Dostopno na: <https://old.delo.si/kultura/knjiga/o-posipanju-lezece-lepotice-s-ciklamami-in-vsem-ostalem.html>

- Klajn, U. (23. 6. 2021). "Veseli ljudje bodo živeli tod!" (I. Cankar). Dostopno na: <https://video.arnes.si/watch/m49vq2hsjvvm>
- Komadina, T. (2017). Moj lajf: po motivih povesti Moje življenje Ivana Cankarja. Bevke: Škrateljč. ISBN 978-961-94196-6-3
- Moravec, D. (1978). Ivan Cankar. V Ljubljani: Partizanska knjiga.
- Partljič, T. (2013). O Ivanu in Ani; Ivan Cankar. 1. izd., 1. natis. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc. ISBN 978-961-6585-65-1
- Portret Ivana Cankarja. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=R6ThFO4sEOY>
- Postaje Cankarjevega življenja. Dostopno na: <https://mgml.si/sl/programi/programi-sole/ucno-gradivo-ivan-cankar/>
- Režonja, Z. (2004). Cankarjevo življenje in delo. V Ljubljani: Karantanija. ISBN 961-226-600-X
- 7 najbolj srečnih let, ki jih je Ivan Cankar preživel na Rožniku! Dostopno na: <https://govorise.metropolitan.si/zanimivosti/7-svojih-najbolj-srecnih-let-je-ivan-cankar-prezivel-na-rozniku/>
- Smiljanić, Z. (2018). Ivan Cankar: podobe iz življenja. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane: Forum. ISBN 978-961-6553-91-9
- Štepančič, D. (2017). Hlapci: ko angeli omagajo: po motivih drame Hlapci Ivana Cankarja. Bevke: Škrateljč. ISBN 978-961-94196-5-6
- Šinkovec, I. (2017). Hlapec Jernej in pasja pravica: po motivih povesti Hlapec Jernej in njegova pravica Ivana Cankarja. Bevke: Škrateljč. ISBN 978-961-94196-4-9
- Štaudohar, I. (21. april 2017). Princ z gore. Dostopno na: <https://old.delo.si/sobotna/princ-z-gore.html>
- Vse najboljše, Ivan Cankar! Dostopno na: https://www.youtube.com/watch?v=CgZYcTNE_b0

8 CANKARJEVI CITATI

"Zakaj srce je pravičen sodnik in ne pozna malenkosti ..." (Skodelica kave)

"Sreča je kot sonce. Ko je najlepša, zatone."

"Kolikor bolj je hlapec hlapčevski, toliko bolj gosposki je gospod." (Na klancu)

"Daleč sega senca bolečine in ugleda jo človek, ko še komaj sluti bolečino samo."

"Ali veste, zakaj je pes zvest svojemu gospodarju? ... Ker je navajen njegove palice. Navajen je njegove metode in na metodi je veliko ležeče." (Za narodov blagor)

"Narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!" (Hlapci)

"Ta roka (delavska) bo kovala svet ..." (Hlapci)

Slika 117: Cankar, Skodelica kave in odnos mladine do njegove literature